

TAMPEREEN YLIOPISTO

Kati Leskinen

HALAL-TV JULKISEN TILAN TUOTTAJANA

Ruotsalaisuudesta neuvottelu ohjelman keskustelupalstalla

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Joulukuu 2009

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

LESKINEN, KATI: Halal-tv julkisen tilan tuottajana. Ruotsalaisuudesta neuvottelu ohjelman keskustelupalstalla

Pro gradu -tutkielma, 97 s.

Tiedotusoppi

Joulukuu 2009

TIIVISTELMÄ

Pro gradu on tutkielma tv-ohjelman ja sen keskusteluareenan vuorovaikutteisuudesta. Empiirisenä aineistona ovat ruotsalainen tv-sarja Halal-tv ja sen oma keskustelupalsta. Tutkimus vastaa kysymykseen, millaista yleisöyttä sarja tuottaa sen luomassa julkisuuden tilassa eli keskustelupalstalla. Tutkimus pohtii myös sitä, miten ruotsalaisuudesta neuvotellaan Halal-tv:n keskustelufoorumilla. Ruotsalaisuudesta keskustelu nostaa esiin myös kysymyksen siitä, miten kulttuurien väliset erot jäsentävät sarjan katsomiskokemusta.

Tutkimuksen menetelmänä on vieruspariajattelu, jonka avulla selvitetään keskustelupalstan viestien suhteita toisiinsa ja sitä, miten määriteltävinä olevista asioista neuvotellaan. Analyysin teossa käytetään harkitsevuuden käsitettä, jossa on keskeistä kansalaisten tekeminen osallisiksi asioiden määrittelyprosesseissa. Tv-sarjan tarkastelussa pureudutaan siihen, millaisia ärsykeitä eli dialogisuuspisteitä keskusteluun ruotsalaisuudesta ohjelma tarjoaa sen katsojille.

Palstan keskustelu ei täytä harkitsevuuden vaatimusta, mutta potentiaalia sellaiseen on olemassa. Jotta harkitsevuus eli se, että keskusteluun liittyisi aina myös toiminnan ja vaikuttamisen mahdollisuus, voisi lisääntyä, tarvitaan median ja sen seuraajien välille lisää vuorovaikutuksellisuutta. Pro gradu pohtii sitä, miten televisio-ohjelma ja sen keskustelupalsta voisivat toimia vuorovaikutuksellisemmassa suhteessa toisiinsa. Näin myös yleisradiot voisivat paikata edustuksellisen demokratian puutteita ottamalla kansalaiset mukaan asioiden ja ongelmien määrittelyprosesseihin. Keskeiseksi muodostuu se, annetaanko aktiiviselle yleisölle eli julkisolle mahdollisuus toimia itsenäisesti, mutta kuitenkin journalistisen ammattikunnan tukemana.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA.....	4
2.1. Verkko julkisuuden tutkimuksen tutkimuskohteena.....	4
2.2. Tutkimuksen kontekstina verkostoyhteiskunta.....	6
2.2.1. Verkostoyhteiskunnan jäsenenä aktiivinen julkiso?.....	8
2.2.2. Missä on julkiso ja sen paikka?.....	10
2.3. Keskustelu verkkoareenoilla.....	14
2.4. Tutkimuksen julkisuusteoreettinen kehys.....	17
2.5. Median ja demokratian suhde.....	18
2.5.1. Julkinen palvelu ja demokratia.....	20
2.6. Pääsy, keskusteleavuus, harkitsevuus.....	23
3 TUTKIMUSAINEISTO.....	25
3.1. Halal-tv -sarja Sveriges Televisionissa.....	25
3.2. Halal-tv ohjelmatyyppinä.....	27
3.3. Halal-tv:n keskusteluareenan kuvaus.....	28
3.3.1. Aineiston rajaus.....	29
4 TYÖN TAUSTASITOUUMUKSET, TUTKIMUSKYSYMYKSET, METODOLOGIA JA MENETELMÄ.....	31
4.1. Tieteenfilosofiset taustasitouumukset: työn ontologiset ja epistemologiset perustat.....	31
4.1.1. Realismi vs. konstruktivismi.....	31
4.1.2. Tutkimuksen ihmiskäsitys.....	33
4.2. Tutkimus osana yleisöntutkimusperinnettä.....	33
4.2.1. Tutkimuksen suhde vastaanottotutkimukseen.....	36
4.2.2. Kulttuurin tutkimusta kulttuurin jäsenenä.....	37
4.3. Tutkimuskysymykset.....	39

4.4. Tutkimuksen menetelmä.....	39
4.4.1. Keskusteluanalyysi ja vierusparit.....	39
4.4.2. Barthesin punctum.....	40
4.4.3. Visuaalinen järjestys ja figuraalinen lukutapa.....	41
5 AINEISTON ANALYYSI.....	44
5.1. Verkkoaineiston kuvailua.....	44
5.2. Halal-tv:n Klass-jakson punctumit eli dialogisuuspisteet.....	46
5.2.1. Ruotsalaisuuspisteet 1: vieras televisiossa.....	49
5.2.2. Ruotsalaisuuspisteet 2: kulttuurikonflikti.....	52
5.3. Keskustelut teemojen sisällä.....	56
5.4. Löydetyt vierusparit.....	56
5.5. Vieruspareista keskusteluryppäiksi: kolme esimerkkiä.....	58
5.5.1. Kättely-kohtaus.....	59
5.5.2. Luokkayhteiskunta.....	63
5.5.3. Uskonto- ja kulttuurimäärittelyä.....	67
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	72
6.1. Keskustelu ei täytä harkitsevuuden vaatimusta – potentiaalia on.....	72
6.2. Halal-tv:n julkiso?.....	77
6.3. Nonverbaalius keskeistä kohtaamisissa.....	80
7 POHDINTAA.....	84
7.1. Idealistisia näköharhoja?.....	84
7.2. Kaksitahoinen analyysi.....	87
LÄHTEET.....	91

LIITTEET

1 JOHDANTO

”*Det här är vårt program om Sverige*”, huudahtaa huivipäinen nuori nainen tv-ruudussa. Tosiaan, ruudussa on musliminainen... ja toinen, vielä kolmaskin! He juontavat Halal-tv:ksi nimettyä ohjelmaa, jossa on tarkoitus ruotia ruotsalaista yhteiskuntaa heidän näkökulmastaan eli kolmen uskovaisen nuoren musliminaisen näkövinkkelistä. Naiset ovat tulleet julkisuuden piiriin ja toimivat julkisella yleisradioareenalla. Heillä on valta saada näkökulmansa esille puolen tunnin ohjelmassa, jonka kuluessa ja jälkeen ohjelman yleisö muodostaa mielipiteensä ohjelmasta ja sen kirvoittamista puheenaiheista.

Halal-tv sai Ruotsissa aikaiseksi julkisuuden vyöryn. Sanomalehdet kirjoittivat sarjasta ja myös blogeissa käytiin keskustelua (ks. liite 1, lehtijuttuja esimerkiksi Dagens Nyheterissä: ”De synar klassklyftan” (2.11.2008), ”De undviker principfrågorna” (16.12.2008). Sarjasta kanneltiin myös yhteensä 33 ilmoitusta Granskningsnämndenille, joka valvoo radio- ja televisio-ohjelmien sisältöjä Ruotsissa. Kanteluissa sarjaa väitettiin ”puolueelliseksi” ja ”epäasialliseksi” (ks. SVT 2009c internetsivut).

Myös Suomessa kiinnostuttiin sarjasta: esimerkiksi Helsingin Sanomat kirjoitti sarjan tekijöistä Sunnuntai-sivuilleen (16.11.2008), kesällä 2009 sarja esitettiin FST:n kanavalla ja syksyllä sarjan jaksoja nähtiin TV1:llä.

Oma motivaationi sarjaa kohtaan kytkeytyy Ruotsissa vuonna 2008 viettämäni noin kahdeksan kuukauden ajanjaksoon ja tuon ajan herättämiin yhteiskunnallisiin huomioihin. Suomalaisen ja ruotsalaisen maahanmuuttopolitiikkojen erojen tulokset näyttäytyivät tuona aikana konkreettisesti Tukholman todellisuudessa: metrossa, kaduilla ja yliopistossa kohtasi huomattavasti enemmän niitä ”muita” kuin Suomessa. Kun Halal-tv:tä alettiin esittää Sveriges Televisionissa syksyllä 2008, aloin mutustella ajatusta, että voisiko vastaavan tyyppistä sarjaa esittää Suomen yleisradiossa. Tulin tuolloin jokseenkin tyhjentävään vastaukseen, että ei. Nyt, marraskuussa 2009 tätä kirjoittaessani on todettava, että ainakin maahanmuuttopoliittinen keskustelu on nostanut Suomessa päätään viime aikoina. Kokonaan toinen tarina on se, minkä tasoista tämä keskustelu on ollut ja mitkä ja kenen näkökulmat ovat päässeet eniten esille, mutta tärkeintä on, että asioista on alettu puhua. Allekirjoittaneen vaatimuksena on, että vähemmistöjen omaa ääntä saataisiin enemmän esille valtajulkisuudessa. Toivottavasti siis Halal-tv:n aika koittaa Suomessakin.

Se, että Halal-tv sai aikaan myös muuta kuin sarjan itsensä tuottamaa julkisuutta, kertoo siitä, että sarjassa on oltava jotain, joka ihmisiä siinä kiinnostaa. Siksi oli kiinnostavaa alkaa tutkia, mikä

sarjassa oikeastaan saa toisen julkisuuden voimat liikkeelle ja mikä on näiden julkisuuksien välinen vuorovaikutus. Julkisuuden kenttää on mielekästä tarkastella pieninä palasina, siis tutkia erilaisia julkisuuden alueita ja näiden välisiä suhteita yhden ytimen sijaan.

Valitsin tutkimuskohteekseni tv-sarjan oman internetin keskustelupalstan, enkä siis kaikkea muuta julkisuutta, joka sarjan ympärillä velloi. Valintani on perusteltu. Internetiin on ladattu valtava määrä toiveita ja ideaalisia uskomuksia koskien ihmisten osallistumista ja täten demokratian lisäämisen mahdollisuutta. Internet on luonut uusia julkisia tiloja ja voidaan ajatella, että näin se on laajentanut myös julkisuuden alaa, jolla voi olla yhteyksiä demokratian elävöittämiseen. Toisaalta internetiin on suhtauduttu myös kriittisesti, kun on huomattu, että esimerkiksi internetin poliittiset keskusteluryhmät ovat tuottaneet pikemminkin monologeja kuin ”todellisia” keskusteluja.

Yhtä kaikki: nyky-yhteiskunnasta on puhuttava verkostoyhteiskuntana, joka koostuu erilaisista verkostojen sumista, jollainen yksi on myös Halal-tv:n keskustelupalsta. Verkostoyhteiskunnassa kommunikaatio tapahtuu erilaisissa verkostoissa. Verkostoyhteiskuntaan liittyy myös ajatus sen jäsenistä aktiivisina osallistujina, työni kehyksissä julkisona.

Televisiosta yksin taas on puhuttu enemmänkin apatisoivana kuin osallistuvuutta lisäävänä medianana. Hypoteesini on, että internet ja tv-sarja voivat hedelmällisesti yhdessä toimien lisätä television vuorovaikutteisuutta ja näin samalla hoitaa yleisradioiden demokratian edistämisen tehtävää. Koska verkostoyhteiskunta koostuu moninaisista verkostoista ja näiden vuorovaikutuksesta, on oletettavaa, että tämä on mahdollista.

Keskustelupalstan ja tv-sarjan valitsemista tutkimuskohteekseni perustelee myös ”eliittijournalismin” kritiikki. Journalismin lähdekäytäntöjen on yleisesti katsottu olevan sangen yksipuolisia ja elitistisiä, koska yhteiskunnan valta-asemissa olevat lähteet ovat yliedustettuina mediassa. Keskustelupalstalla kaikilla on ainakin periaatteessa mahdollisuus osallistua keskusteluun ja Halal-tv:tä voi pitää tietyin varauksin kansalaisjournalistisena tuotoksena.

Kansalaisjournalismiin liittyy demokraattisen osallistumisen lisäämisen idea. Pro gradussa pyrin tutkimaan sitä, millaista julkista harkintaa Halal-tv laittaa liikkeelle ohjelman keskustelupalstalla. Tarkoituksena on herätellä ajatuksia siitä, voiko tv-ohjelma saada aikaan uudelleen määrittelyjä niistä asioista, joita ohjelma käsittelee. Pysyäkseen elinvoimaisena yhteiskunnan on käytävä kamppailuja ja neuvotteluja ominaispiirteistään.

Tässä tilanteessa on kysyttävä, mikä on julkisten yleisradioiden rooli niin sanotun yhteisen julkisuuden luomisessa. Voiko tällaista yhteistä julkisuutta olla enää olemassa, koska mediajulkisuus on pirstaloitunut pieniksi osayleisöiksi?

Varmaa on, että yleisösuhteet ovat muuttuneet. Kun julkisen median ”kulta-ajalla” yleisöjä puhuteltiin kansalaisiksi ja demokraattisen yhteiskunnan jäseniksi ja puhuttelu tiivistyi lähinnä luennon metaforaan, nyt uuden median aikana katsojaa voidaan ajatella enemmänkin pelaajana ja mediaa sosiaalisena tapahtumana. Tällöin on selvää, että käsitys yleisöstä on aktiivinen ja omaehtoinen. Työni taustaoletuksena on siis ajatus siitä, että median yleisöillä on mahdollisuus aktiivisesti vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan ja sen määrittämiseen. Halal-tv:n keskustelupalstalla on siis mahdollista tuottaa ikään kuin omaa miniyhteiskuntaa.

Tutkin työssäni, millaista yhteiskunnallisten asioiden määrittelyä ja neuvottelua Halal-tv:n keskustelupalstalta on löydettävissä. Tutkimukseni on Halal-tv:n ja sen keskustelupalstan välistä vuorovaikutusta. Koska palsta on nimenomaan tarkoitettu ohjelmasta keskusteluun, koen hedelmälliseksi analysoida myös sarjan sisältöä.

Luvussa 2 kerron työni teoreettisesta taustasta. Luvussa 3 esittelen tutkimusaineistoni eli Halal-tv -ohjelman ja sen keskustelupalstan. Luvussa 4 kerron työni taustasitoumuksista, metodologiasta ja menetelmästä. Lisäksi esittelen tutkimuskysymykseni.

Luku 5 pitää sisällään aineiston analyysin. Luvussa 6 luon aineistosta johtopäätöksiä ja vastaan tutkimuskysymyksiini. Lopuksi pyrin refleктоimaan työtäni kriittisesti.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

Työni tässä osiossa kerron tutkimukseni kontekstiin liittyvästä aikaisemmasta tutkimuksesta. Lisäksi perustelen työni taustalla olevaa demokratia-käsitystä ja viestinnän ja demokratian suhdetta tutkimukseni lähtökohdista. Koska työni on yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, koen tärkeäksi myös kuvailla sitä yhteiskuntaa, josta työni kertoo. Tutustutan lukijan täten myös verkostoyhteiskunnan ja julkison käsitteisiin.

2.1. Verkko julkisuuden tutkimuksen tutkimuskohteena

Tietoverkkojen käyttöä ja tietokonevälitteistä viestintää on tutkittu 1970-luvun alkuvuosista lähtien (Savolainen 1996b, 14). Mediateknologioihin ja ”uusiin viestintätapoihin” asetetaan paljon yhteiskunnallisia ja poliittisia toiveita (Ampuja 2006, 60). Verkon potentiaaliin uskomisen on näkynyt muun muassa odotuksien asettamisessa internetiin kansalaisyhteiskunnan kohentajana, jolloin internetiä tutkimuskohteena lähestytään julkisuuden tutkimuksen näkökulmasta.

Verkko nähdään helposti dialogisena ja horisontaalisena viestintäpaikkana hierarkkisen ja vertikaalisen viestinnän sijaan. Internetin on mahdollista olla kollektiivi tai yhteistila, siis sosiaalinen media. Jos siis viestintää aiemmin pidettiin yksisuuntaisena, internetissä on mahdollisuus monien väliseen viestintään (Aula et al. 2006, 12–13). Internet on siis suuria lupauksia täynnä. Yksilöt voivat viestiä toistensa kanssa helposti, ihmistenvälinen yhteisöllisyys on lisääntynyt ja erilaiset ajatukset leviävät ympäri maailmaa. Teoriassa internet on mahdollistanut myös yksilön ja yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen paranemisen. Verkkoon voidaan liittää myös ajatus vapaasta ajatusten areenasta, jota ei kontrolloida ja johon kaikilla on pääsy (emt., 15). Lupauksien toisella puolella voidaan nähdä internetin aiheuttamat uhat. Kontrolloimattomuuden kääntöpuolena on juuri esimerkiksi väkivaltasivustojen ja erilaisten ääriyhmien toiminta verkossa. Tietoverkkojen tarjoama vapaus ei myöskään ole universaalia, koska kaikilla maailman ihmisillä ei ole pääsyä verkkoon ja toisissa maissa verkon sisältöä taas sensuroidaan (emt., 15).

Julkisuutta ja sen ilmiöitä koskeva tutkimus on lisääntynyt voimakkaasti viime vuosina niin koti-Suomessa kuin kansainvälisillä areenoillakin (Nieminen 2003, 18). Osa tästä tutkimuksen kasvusta on suuntautunut nimenomaan internetin avaamiin uusiin mahdollisuuksiin demokraattisen julkisuuden luomisessa niin paikallisella kuin ylikansallisellakin tasolla

Esimerkiksi Hague ja Loader (1999, 4) perustelevat sitä, miksi tutkia digitaalista demokratiaa (eng. *digital democracy*) edustuksellisen demokratian kriisillä. He luettelevat piirteitä, joita digitaalinen

media sisältää. Esimerkkeinä mainitaan muun muassa, että digitaalinen media tarjoaa paikan, jossa ihmiset voivat jakaa informaatiota ilman, että siitä rangaistaisiin tai sitä julkisesti arvioitaisiin, se voi haastaa virallisten tahojen, kuten valtion, tarjoamaa tietoa, ja käyttäjät voivat liittyä virtuaalisiin yhteisöihin, jotka jakavat samat kiinnostuksen kohteet ja tavoitteet (emt., 6). O'Donnell (2001) puolestaan on tutkinut sitä, millaiset puitteet internet tarjoaa sosiaalisille liikkeille ja ruohonjuuritason ryhmille. Hän tutki Pohjois-Irlannin ja Irlannin tasavallan naistenjärjestöjä yhdistävää sähköpostilistaa. Paikka ei näyttäytynyt ideaalina julkisen sfäärin paikkana, jossa vapaasti vaihdettaisiin ajatuksia. Kukaan osallistujista ei myöskään sähköpostilistan vaikutuksesta tuntenut kuuluvansa mihinkään laajempaan, globaaliin naisten liikkeeseen (emt., 54–55).

Sassi (2000) taas on tutkinut väitöskirjassaan internetiä uudenlaisena julkisen organisoitumisen perustana. Empiirisen tapauksen avulla hän koetteli joitakin hypoteeseja verkon luonteesta ja kansalaistoiminnan mahdollisuuksista. Käytännössä hän pyrki yhdessä kumppaninsa kanssa kokeilemaan verkon mahdollisuuksia kaavakiistassa (emt., 23). Kokeilussa ei kuitenkaan saavutettu alkuperäisiä tavoitteita, koska ”kaavaan ei saatu muutosta, paikalliset hallinnolliset menettelytavat pysyivät ennallaan eikä verkko näyttänyt tarjoavan kovin vahvaa tukea kansalaisyhteiskunnan voimistamiseen” (emt., 81). Silti Sassi (emt., 87) päätyy hehkuttamaan, että verkko on nyky-yhteiskunnassa eräänlainen metarakenne, koska se vaikuttaa lähes kaikkeen elämään ja antaa paljon kansalaisyhteiskunnalle. Lisäksi Sassi nostaa esille sen, että vaikka hänen tutkimuksensa on päättynyt, pysyvät esimerkiksi alt.espool -sivut verkossa ja osallistuvat omalla tavallaan yhteiskunnalliseen prosessiin.

Virtuaalikontaktien pinnallisuutta on myös kritisoitu verrattuna muihin sosiaalisen toiminnan muotoihin, kuten kasvokkaiseen kommunikaatioon (esim. Nie, Hillygus & Erbring 2002, 238). Tällaiset näkökannat on kuitenkin kyseenalaistettu eri tutkimuksissa, jotka ovat osoittaneet, että suurin osa online-vuorovaikutuksesta tapahtuu niiden ihmisten välillä, jotka ovat myös hoitaneet vuorovaikutustaan puhelimessa tai kasvokkaisessa viestinnässä. Esimerkiksi Baym ja muut (2004) vertailivat yliopisto-opiskelijoiden vuorovaikutustapoja internetissä, kasvokkaisessa viestinnässä ja puhelimessa. Tulokset osoittavat muun muassa sen, että vaikka internet oli osa opiskelijoiden sosiaalista elämää, kasvokkainen viestintä piti kutinsa tärkeimpänä vuorovaikutusmuotona. Todistettua tuli myös se, että mitä enemmän opiskelijat kommunikoivat netissä, sitä enemmän he myös kommunikoivat kasvokkain tai puhelimessa. Teesi siitä, että internet eristäisi ”tosielämästä” ei siis todentunut, vaan erilaiset kommunikaatiomuodot enemmänkin täydensivät toisiaan.

Verkko asettaa julkisuuden tutkimuksen lähestymistavoille haasteita. Nieminen (2003, 18) erottelee toisistaan kaksi valtasuuntausta lähestyä julkisuutta ja sen tutkimusta. Ensimmäinen näistä on normatiivis-ideaalinen ja toinen deskriptiivis-empiristinen. Viimeksi mainitulla tarkoitetaan pyrkimystä lähestyä julkisuutta ikään kuin sellaisena kuin se meille esiintyy. Mukana ei ole mitään ideaaleja siitä, millaista julkisuuden pitäisi olla. Tutkimus kohdistuu tällöin esimerkiksi julkisuuden toimintatapoihin (emt., 19–20). Toinen näkökulma julkisuuteen on normatiivis-ideaalinen näkökanta, jonka lähtökohtana on ajatus siitä, millainen olisi ihanteellinen julkisuuden tila. Teorian mukaan julkisuuden pitäisi olla esimerkiksi kaikille avoin, sen pitäisi perustua rationaaliseen keskusteluun ja sen pitäisi päätyä konsensukseen (emt., 19). Jürgen Habermas on tästä edustavin esimerkki porvarillisen julkisuuden ja sen rakennemuutoksen mallillaan (1961/2004: suomennos). Normatiivis-ideaalinen malli ei kuitenkaan sellaisenaan riitä julkisuuden tutkimukselle, joka haluaa ottaa tarkasteluun mukaan myös uuden, sosiaalisen median muodot. Niemisen (2003, 19) mukaan uudempi versio normatiivis-ideaalisesta näkökannasta on eräät verkkodemokratiaan pohjautuvat ajatukset, joiden mukaan internet näyttäytyy avoimen julkisuuden mahdollisuutena. Internetiin liitetään tässä tapauksessa esimerkiksi tasavertaisuuden käsite, jota pidetään internetin normatiivisena ominaisuutena, johon taas todellisuuden toteutumistapoja pitäisi arvioida (Dahlberg 2001, lainattu Nieminen 2003). Tätä taustaa vasten työni lähestymistapa julkisuuteen on normatiivis-ideaalinen huomioiden verkon potentiaalin avoimen keskustelun paikkana. Huomioin työssäni kuitenkin ajattelutavan uudet muodot esittelemällä myöhemmin Niemisen (2003 ja 2005) ajatuksia julkisuudesta ja sen nykyisin eriytyneestä luonteesta (ks. luku 2.4. ja 2.5.1.).

2.2. Tutkimuksen kontekstina verkostoyhteiskunta

Manuel Castellsin (2004, 3) mukaan verkostoyhteiskunta on yhteiskunta, jonka sosiaalinen rakenne koostuu verkostoista, joita hallitsee mikroelektroniikkaan perustuva (eng. *microelectronics-based*) informaatio- ja kommunikaatioteknologia. Jos siis vertaamme tätä yhteiskuntamuotoa esimerkiksi teollisuusyhteiskuntaan, ero on huomattava. Castells (emt., 9) huomauttaakin, että koska informaatio ja kommunikaatio ovat ihmisten käyttäytymisen ja organisoitumisen kannalta keskeisiä elementtejä, vallankumouksellinen muutos näiden kahden materiaalisissa olosuhteissa vaikuttaa koko ihmiskunnan toimintaan. Castellsin (emt., 22) mukaan verkostoyhteiskunnan syntyyn vaikutti kolmen tekijän yhteisvaikutus: teollistumisen kriisi, uudet (vapauden ideaan pohjautuvat) sosiaaliset liikkeet (ympäristöliikkeet, feminismi) ja informaatio – ja kommunikaatioteknologioiden vallankumous. Nämä kaikki yhdessä siis synnyttivät uuden sosiaalisen organisoitumisen muodon,

verkostoyhteiskunnan, joka toimii työni kontekstina. Verkostoyhteiskunnan piirteisiin kuuluu Castellsin (emt., 22) mukaan myös se, että yhteiskunta on globaali yhteiskunta. Tällä tarkoitetaan yksinkertaistaen siis sitä, miten kaikki liittyy nykyaikana kaikkeen: esimerkiksi rahoitusmarkkinoilla, työvoiman liikkuvuudessa ja tieteessä vallitsevat globaalit verkostot. Tämän olemme saaneet tuntea kouriintuntuvasti myös täällä Pohjolassa, jossa Yhdysvalloista alkanut finanssikriisi levisi koko maailman laajuiseksi talouskriisiksi ja lamaksi. Maailma on siis nykyään verkostojen verkosto.

Verkostoyhteiskunnan muutoksella on ollut vaikutusta myös median muutokseen. Castells (emt., 30) näkee, että jos teollistuneessa yhteiskunnassa puhuttiin massamediasta, joka lähetti yksisuuntaisia viestejä massayleisölle, on nykyään puhuttava päinvastoin laajasta kanavavalikoimasta, joilla on kasvavia interaktiivisuusominaisuuksia. Tällaisen median yleisö on fragmentoitunut osayleisöiksi ja on autonominen toimija. Castells pyrkii siis luomaan yleisöstä aktiivista toimijaa, joka tekee omia valintojaan monien mahdollisten valintojen joukosta.

Verkostoyhteiskunta pakottaa pohtimaan, millainen on ”uusi” julkinen sfääri. Castellsin (emt., 30) mukaan Habermasin ajatus, jonka mukaan demokraattiset poliittiset instituutiot, jotka ovat pohjana yhteiselle yhteiskunnalle, menettävät merkityksensä verkostoyhteiskunnassa: yhteiskuntaelämä koostuu elektronisista verkostoista, vaikka sitten perinteisen massamedian muodossa, mutta syvästi digitalisoitumisen tai uusien internet-kommunikaatiomuotojen vaikutuksesta muokkautuneena.

Castellsin ajattelu näyttäytyy helposti ”internetoptimismina”, koska hän lataa tietoverkkoihin sisältyvän valtavan osallistumispotentiaalin. Vaikka voidaankin sanoa, että yhteiskuntaelämä on sirpaloitunut erillisiksi, esimerkiksi jonkin asiakysymyksen ympärille muodostetuiksi kansalaisryhmiksi, on mielestäni liian rohkeaa sanoa, että poliittiset instituutiot olisivat menettäneet merkityksensä yhteisen yhteiskuntaelämän luojana. Poliittiset instituutiot pitävät koossa laajaa yhteiskuntaa, kun tietoverkkojen osalta voidaan puhua enemmän osayleisöistä, kansalaisryhmistä, jotka eivät välttämättä limity yhteen verkossa. Vaikka on todistettu, että äänestyskäyttäytymisen suunta menee aina vain alaspäin vaaleista toiseen (ks. esim. Paloheimo ja Raunio 2008, 23), on silti tunnustettava, että edustuksellinen demokratia saa legitiimisyytensä äänestämisestä ja nojaa nimenomaan puolueiden harjoittamaan politiikkaan. Niin kauan kun demokratiamme nojaa edustuksellisen demokratian periaatteeseen, rakentavat puolueet yhteistä todellisuuttamme, kilpailevat sen määrittelemisestä ja täten kamppailevat vallasta, jolle me, kansalaiset annamme valtuutuksen äänestämällä heidät hoitamaan julkista virkaansa. Perinteiset poliittiset instituutiot eivät siis ole menettäneet merkitystään, koska ne määrittelevät edelleen yhteiskuntaelämää. Voisi siis kokoavasti todeta, että erilaiset elektroniset verkostot luovat haasteita ja toisaalta myös uusia

mahdollisuuksia näille instituutioille, mutta kokonaan ne eivät ole (ainakaan vielä) syrjäyttäneet niiden merkitystä.

Myös Van Dijk (1999) asemoi verkostoyhteiskunnan yhteiskuntamuodoksi, jossa suhteet organisoituvat tietoverkossa. Hänen mukaansa (emt., 24) verkostoyhteiskunnan pääelementit eivät ole niinkään verkostot itsessään, vaan yksilöt, kotitaloudet, ryhmät ja organisaatiot, jotka linkittyvät näiden verkostojen kautta. Lisääntyvässä määrin ne muokkaavat organisaation muotoa, mutta eivät niinkään modernin yhteiskunnan sisältöä. Niinpä, kuten Aula et al. (2006, 9–10) toteavat, on syytä muistaa, että monien yhteiskunnallisten ilmiöiden synty tai muutos ei johdu vain verkosta. Merkittävää kuitenkin on, että verkko kietoutuu olennaisella tavalla näihin muutoksiin. Yhtä kaikki: internetin demokratiaa lisäävä ulottuvuus vaatii aktiivista internet-kansalaista ja viisasta hallintoa (emt., 14). Huomionarvoista onkin, että vaikka internet on yleistynyt, televisio, radio ja sanomalehdet ovat edelleen poliittisten puolueiden suosituimpia medioita. Vaikka esimerkiksi blogit ovat tulleet suosituiksi poliitikkojenkin keskuudessa ja niissä saatetaan myös esittää uusia poliittisia avauksia, on sen varmistamiseksi, että mielipide tulee kuulluksi, poliitikon saavutettava perinteisen median huomio saavuttaakseen laajan yleisön kuulijakunnan.

2.2.1. Verkostoyhteiskunnan jäsenenä aktiivinen julkiso?

Deliberatiiviseen demokratiaan liittyvässä pluralistisessa julkisuuskäsityksessä on keskeistä julkisuuden alueet, joita ovat kansalaisyhteiskunnan sosiaaliset verkostot, kansallisen tason julkisuuspiiri ja kansainvälisen ja globaalin tason julkiset rakenteet (Nieminen 1998, 293–94). On selvää, että tällaisen julkisuuden muodostamisessa keskeistä on se, että piirit koostuvat aktiivisista yksilöistä, jotka ovat halukkaita keskustelemaan yhteisistä asioista. Myös näiden piirien olisi päästävä keskusteluyhteyteen toistensa kanssa, jotta asioiden käsittelyssä voidaan ottaa huomioon mahdollisimman monet näkökulmat. Toimijoina ovat siis aktiiviset kansalaiset, *julkiso*. Tässä kontekstissa joukkoviestintä nähdään kollektiivisen keskustelun areenana (Ridell 1999, 31). Kun taas joukkoviestinnän vastaanottajista puhutaan *yleisönä* (eng. *audience*) tarkoitetaan tällä ”yksittäisistä ja atomisoituneista kuluttajista koostuvaa yleisöä” (Ridell 1998, 296). Yleisö ei ole samalla tavalla aktiivinen kuin *julkiso*. *Julkiso*-käsite sisältää laajemman merkitysulottuvuuden. Ridell (emt., 296) toteaaakin, että

näet missä yleisö viittaa joukkoviestintätuotteita omissa yksityisyyksissään valikoidusti käyttävien asiakkaiden (kuluttajien) joukkoon, siinä julkisoksi asettuminen merkitsee julkisen mielipide- ja puheoikeuden käyttämistä yhteisistä yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneina toimijoina (osallisina kansalaisina).

Pietilä ja Ridell (1998) tekivät avauksen julkiso-käsitteen ottamisessa käyttöön suomen kieleen. Termi vastaa englanninkielistä *public*-sanaa, jonka voidaan ajatella näkevän yleisön julkisessa ja toimivassa merkityksessä. *Julkison* käsite siis korostaa kansalaisuutta, joka toimii mediajulkisuuteen päin. Tämä kansalaisuus on aktiivista, aloitteellista ja omaehtoista keskustelua ja toimintaa (Koivunen ja Lehtonen 2005, 10). Olennaista on, että julkisolle ominainen vuorovaikutusmuoto on kriittinen keskustelu (Pietilä 2006, 49) ja että julkisot eivät ole pysyviä kokonaisuuksia tai ryhmiä (emt., 50).

Habermas, jonka ajattelun keskeinen teema on porvarillinen julkisuus ja sen rakentuminen 1700-luvulla, erottaa julkison foorumiksi, ”jolle yksityishenkilöt kokoontuvat pakottaakseen julkisen vallan oikeuttamaan itsensä julkisen mielipiteen edessä” (Habermas 1961/2004, 52). Porvarillisen julkisuuden murros oli dramaattinen, sillä aiemmin julkisuudella oli tarkoitettu pelkästään julkisen vallan piiriin viittaavia asioita. Nyt porvarillinen julkiso tähtäsi herruuden muuttamiseen (emt., 58). Habermas päätyy julkison tarkastelussaan kuitenkin pessimistiseen näkemykseen, joka aiheutuu siitä seikasta, että kulutus alkoi imeä kirjallisen julkisuuden sisäänsä. Habermasin (emt., 238) mukaan ”kun tavarankierron ja yhteiskunnallisen työn piiriä hallitsevat markkinatunkeutuvat yksityishenkilöille julkisena varattuun piiriin, pohtiva keskustelu alkoikin vaihtua kulutukseen”. Habermas (emt., 256) maalailee pessimismiään toteamalla, että järkeilevä sivistyneistökerros on murentunut ja täten ”yleisö on jakautunut järkeään ei-julkisesti käyttäviin asiantuntijavähemmistöihin ja julkisesti vastaanottajiksi asettuneisiin laajoihin kuluttajamassoihin. Näin yleisöltä on hävinnyt tyystin julkisolle ominainen vuorovaikutusmuoto”.

Habermasin julkiso-ajattelua on kritisoitava. Kuten Fraser (2009, 12) toteaa, Habermasin ongelma ei ole vain se, että hänen ihanteenaan on liberaali julkisuus, vaan se, että hän ohittaa tyystin kilpailevat epäporvarilliset julkisuudet. Fraser (emt.) jatkaakin Ryaniin (1990; 1992) nojaten, että porvarillinen julkiso ei ole ollut koskaan ainut julkiso eikä näin myöskään porvarillinen julkisuus ainoa julkisuus. Yhtä kaikki: vaikka Habermasia on kritisoitu ja hän on itsekin asettanut ajattelunsa kriittisen silmän alle, on tärkeää tunnustaa Habermasin arvo julkisuuden käsitteellistäjänä. Julkisuus on siis Habermasin mukaan käsitteellisesti sekä valtiosta että virallistaloudesta erillään oleva tila, jossa kansalaiset keskustelevat yhteisistä asioistaan (Fraser 2009, 9). Mutta, juuri siitä syystä, kuten Fraser näpäyttää Habermasin julkisuuden rakennemuutoksen peruskiveä, että porvarillinen julkisuuskäsitys tekee jyrkän eron kansalaisyhteiskunnan ja valtion välillä, syntyy julkisoja, jotka ovat heikkoja. Tämän julkison ”pohtiva keskustelukäytäntö rajoittuu pelkästään mielipiteen muodostukseen, joten siihen ei sisälly päätöksentekoa” (emt., 24). Tasa-arvoisen ja demokraattisen

yhteiskunnan toteutus vaatii itsehallintoa, julkisuuksien yhteen sovittelua ja poliittista tilivelvollisuutta (emt., 25).

Myös Dewey (1927/2004) otti jo omana aikanaan kantaa julkiso-tematiikkaan. Hänen (1927/2004, 222) mukaansa tärkeintä olisi kohentaa väittelemisen, keskustelun ja vakuuttamisen menetelmiä ja edellytyksiä: ”tämä on julkisen toiminnan varsinainen ongelma”. Käytännössä tällä tarkoitetaan sitä, että kansalaisilla pitäisi olla parempi ”lukutaito” arvioida, mikä merkitys toisilta saadulla tiedolla on yhteisten kysymysten kannalta. Mielestäni onkin nähtävä, että medialla on tämän lukutaidon opettamisessa merkittävä rooli. Sen lisäksi, että media tuo lukutaidon eväiksi näkyville asioiden monia eri näkökulmia, sen pitää tarjota katselijoille/lukijoille osallistumistila arvioida kyseisiä näkemyksiä. Näin voidaan parantaa julkisen toiminnan edellytyksiä.

Olen samaa mieltä Deweyn kanssa siitä ajatuksesta, että ”demokratian on lähdettävä kotipiiristä, ja naapuriyhteisö on sen kotipiiri” (emt., 226) Se, että kansalaiset tulevat politiikasta ja siihen liittyvästä keskustelusta osallisiksi lähtee juuri alhaalta-ylös -mentaliteetilla, ei päinvastaisessa suunnassa. Tässä keskeiseksi nousee juuri institutionaalisen järjen valta, joka lähtee siitä, miten ongelmat ratkaistaan, ei siitä mitä ongelmat itse asiassa ovat. (ks. Heikkilä ja Kunelius 1997, 15). Kansalaiset useimmiten lähtevät juuri siitä, mitä ongelma merkitsee. Voidaan siis sanoa, että poliittisen eliitin ja kansalaisten ongelmanmäärittelyt eivät kohta. Jos politiikan teossa lähdettäisiin enemmän viimeksi mainitusta lähestymistavasta, lisääntyisikö kansalaisten osallistuminen? Huomio on keskeinen, koska politiikka konkretisoituu ihmisten välisissä suhteissa. Nykyisen verkostoyhteiskunnan ”naapuriyhteisöinä” voidaan pitää tietoverkkojen muodostamia yhteisöjä. Niiden välityksellä on mahdollista osallistaa kansalaisia vaikuttamaan esimerkiksi televisio-ohjelmien sisältöön.

2.2.2. Missä on julkiso ja sen paikka?

Ymmärrän viestinnän yhteisyyden näkökulmasta, koska se tekee mahdolliseksi visioida joukkoviestinnän vaihtoehtoisia järjestymisen muotoja (Ridell 1998, 296). Työni keskeinen käsite eli julkiso nousee tästä viestinnän ymmärrystavasta ja pyrkii nostamaan esille yleisön osallistuvuuden lisäämisen tematiikkaa.

Seija Ridell (1998) on väitöstutkimuksessaan tutkinut televisiouutisten vastaanottoa kriittisestä genrenäkökulmasta käsin. Tuloksien mukaan tv- uutisten seuraamisessa nousevat esiin lajityypin tiedonvälitysfunktio, mutta uutisten seuraamis- ja katsomistoimintaa ei itsessään mielletä yhteisöön

osallistumisen kannalta merkitykselliseksi (emt., 244–245, 289). Ridell (emt., 293) toteaaakin, että uutisgenre on omiaan tyrehtyttämään yhteiskunnallista keskustelua: ”uutiset virittävät ihmisten välille puhetta vain poikkeustapauksissa”. Tällä on vaikutuksensa viestinnän ja demokratian välisiin suhteisiin: demokratian toteutumista ei edistetä tarjoamalla ihmisille mahdollisuutta toimia yhteiskunnan aktiivisina jäseninä osallistumalla yhteisen todellisuuden määrittelyyn. Päinvastoin ”tv-uutiskäytäntö ruokkii sivullista ja toimintakyvyttöä kansalaisuutta” (emt., 293). Ridell siis näkee, että uutisjournalismi ei hoida sille asetettuja tehtäviään, vaan päinvastoin passivoi katselijoita kahlitsemalla uutisgenren määrittelyn rutiininomaiseksi ja muuttumattomaksi. Hemanus (1982, 254) piikitteli samansuuntaisen huomion aikoinaan televisiosta toteamalla, että

tämä tiedostusväline ei voi saattaa katsojan ulottuville mitään sellaista liikkuvan tai liikkumattoman kuvan, äänen ja mahdollisen tekstin kokonaisuutta, jonka puolivälissä katsoja voisi esimerkiksi kuvaruudun nyrkillä rikki iskemällä päästä mukaan politiikkaan, keskeyttää Ilkka Kanervan tai Esko-Juhani Tennilän monologin tai vaatia heiltä lisäselvityksiä tai suorastaan pusertaa heitä kurkusta ja vaatia heiltä parempaa politiikkaa.

Huomionarvoista Ridellin (1998) tutkimuksessa onkin se, että tutkimusryhmissä syntyneet keskustelut osoittivat, että ihmiset ovat kuitenkin valmiita ja halukkaita osallistumaan keskusteluihin ja ottamaan asioihin kantaa. Toisaalta kävi myös ilmi, että tarjolla ei ole sellaisia julkisia tiloja, joissa ihmiset voisivat esittää mielipiteitä yhteiskunnallisista asioista ja neuvotella niihin liittyvistä ristiriidoista sekä löytää ratkaisuja ongelmatilanteisiin (emt., 295). Heikkilä (2001) ikään kuin jatkaa Ridellin johtopäätöksiä ja arvioi nykyisen uutisjournalismin suorituksen ohueksi: ”Se palvelee demokratiaa noudatteleamalla modernin, liberaalin ja edustuksellisen demokratian käytäntöjä” (Heikkilä 2001, 153). Jos siis pyrkimyksenä on lisätä ihmisten osallisuutta yhteiskunnassa, edustuksellisuus ei riitä. Haasteeksi muodostuukin ”löytää käytäntöjä, jotka eivät rajoittaisi kansalaisten osallistumista vain etukäteen puitteistetun valmistelun ja päätöksenteon raameihin ja niissä käytävän keskustelun seuraamiseen” (emt., 154). Ridellin ja Heikkilän huomioita tarkastellessa on kuitenkin nostettava esiin se, että tutkimukset ovat vuosilta 1998 ja 2001, josta on tultu pitkä matka tähän päivään ja vuoteen 2009. Esimerkiksi Ylen uutisten monista aiheista on mahdollisuus keskustella internetissä ja lisäksi ajankohtaisohjelmien A-tuubi tarjoaa keskustelupaikan ohjelmien aiheille ja myös palstan keskustelijoiden omille avauksille sekä mahdollistaa lisäksi kansalaisten omien videoiden ja kuvien lähettämisen julkaistavaksi. Kokonaan toinen kysymys on se, millaista keskustelua näillä palstoilla käydään ja voisiko keskustelulla olla esimerkiksi käytännön vaikutusta yhteiskunnallisiin asioihin tai ongelmiin ja jos, niin miten ohjelmien verkkoareenoita voisi muuttaa, jotta päästäisiin kansalaisten käytännön

ongelmanratkaisun tasolle ja samalla television ja sen yleisön vuorovaikutteisuuden lisäämiseen. Tutkimukseni pohtii tätä kysymystä.

Hautakangas (2006) on tarkastellut aktivoitun yleisön käsitettä Suomen Big Brotherin internet-keskustelupalstalla. Hän tutkii yleisöä kysymällä muun muassa millaiseksi Big Brotherin seuraamiskokemus ja yleisöön kuuluminen internet-keskusteluissa rakentuu (emt., 26).

Keskustelupalstalla käytiin neuvottelua muun muassa sarjan tuotesijoittelusta ja median luonteesta pelinä tai kamppailuna (emt., 34–36). Hautakankaan tarkastelu tarjoilee mielenkiintoisia avauksia aktivoitun yleisöyden tematiikkaan ja työni näkökulmaan. BB-keskustelupalstalta oli luettavissa mm., että

Vaikka mediatekstien tuottajilla tulee epäilemättä tulevaisuudessakin olemaan viime kädessä valta tarjottavien merkitysparadigmojen suhteen, erilaisten vaikutusrakenteiden tunnistaminen mahdollistaa niiden kyseenalaistamisen ja haastamisen samanaikaisesti niiden kuluttamisen kanssa (emt., 37).

Hautakangas luettelee kolme tosi-tv -ilmiölle tunnusomaista piirrettä. Ensinnäkin, Big Brother nostaa tavallisen ihmisen katseen kohteeksi, eräänlaiseksi TV-julkikkikseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että katsoja saattaa kokea olevansa samalla tasolla ohjelmiin osallistuvien ”tavisten” kanssa. Tämä luo yleisölle katsojana tietynlaista valta-asemaa (emt., 27).

Toiseksi tosi-tv:n sisällöt koettelevat hyvän maun ja normien rajoja ja ohjelmia leimaa maine moraalisesti arveluttavana viihteen muotona (emt., 27). Kolmanneksi tosi-tv:tä voidaan pitää esimerkkinä mediateollisuuden pyrkimyksistä vastata digitaalisen murroksen haasteisiin, koska formaatti perustuu erilaisten mediateknologioiden hyödyntämiseen, nimenomaan television ja internetin tiiviiseen yhdistämiseen. On myös huomattava, että BB kosiskelee katselijoita paitsi toiminnallisuudella, myös vahvalla emotionaalisuudella. Tosi-tv on siis vahvasti sidottuna myös markkinatalouden lainalaisuuksiin, jotka ohjaavat kaupallista televisiotoimintaa (emt., 28). Vaikka Hautakangas ei tutki julkison muodostumista keskustelupalstalle, esimerkki on tarina siitä, miten eri mediateknologioiden yhdistäminen ja tosi-tv -formaatti sinällään voi ainakin lisätä katsojien kokemusta omasta osallistuvuudesta. Osuva onkin van Zoonen (2005, 58–67, lainattu Hautakangas 2006, 37) huomio BB:n ja Idolsin aktiivisten populaarien faniyhteisöjen rinnastamisesta poliittiseen toimintaan. Hän näkee mahdollisuuden jopa kehittää uudenlaista poliittista kulttuuria ja kansalaisuutta etsimällä ”vakaviin” yhteiskunnallisen toiminnan muotoihin malleja sellaisista populaarien tekstien puhuttelutavoista, jotka synnyttävät vaikkapa faniaktiivisuutta. Palaan tähän

tematiikkaan vielä Johtopäätökset-luvussa, jossa pohdin Halal-tv:n kehystämänä sitä, miten harkitsevuutta ja julkison syntymisen potentiaalia olisi mahdollista lisätä.

Palatkaamme siis julkison käsitteeseen. Kuten Pietilä (2006, 50) tiivistetysti määrittelee, ”julkisuus on siis julkisen vuorovaikutuksen virittämistä tai sellaiseen osallistumista puuttamalla julkisesti sanoin tai teoin johonkin asiaan”. Pietilä (emt., 51) lisää, että ”keskustelu, joka pyörii omissa kokemuksissa hakematta yhtymäkohtia mihinkään yleisempään tai kytkeytymättä julkisuudessa esiintyviin diskursseihin, on yksityistä, vaikka sitä käytäisiin julkisesti”. Koivunen (2008, 13) tarttuu kritiikissään Pietilän edelliseen kommenttiin. Koivunen problematisoi julkison käsitteen provosoimalla, että Pietilän ajatukset vihjaavat siihen, ”etteivät asia-agendan ulkopuoliset mediakokemuksen ulottuvuudet ole mediatutkimukselle kiinnostavia kysymyksiä”. Koivunen (emt.) jatkaa, että ”julkison käsitteen avulla ei pystytä tarttumaan mihinkään sellaiseen mediakentän toimintaan, jossa ei ole kyse asia-agendasta, vaan esimerkiksi identiteettityöstä tai osallistuvasta kulttuurista”.

Koivunen (2008) puhuukin affektiivisuudesta ja pyrkii näin tuomaan sen puolia myös keskusteluun julkison käsitteestä. Hän (emt., 8) nostaa esiin esimerkiksi uusmaterialistisen suuntauksen emotioihin, joka ”käsittää affektit mahdollisuudeksi ajatella yli ja ohi kielen ja kulttuurin vakiintuneiden konventioiden”. Koivunen (2008 ja myös Koivunen ja Lehtosen 2005) järkeilevän julkison kritiikki (ks. myös Pietilän 2006, 51–52 vastaus kritiikkiin) osuu kohdalleen perusteluinaan se lähtökohta, että ”[...jos yleisönä oleminen yhä enemmän on tunnereagoimista (fanittamista), tutkijoiden tehtävänä on tarttua tähän ja eritellä sen merkityksiä ja vaikutuksia.”] (Koivunen 2008, 7). Ruoho (2004, 1–2) vahvistaa edellisen kritiikin oikeutusta televisio-median osalta toteamalla, että esimerkiksi television 1980-luvun jälkeinen kehitys on näkynyt siinä, että tiedon on korvannut elämyksellisyys ja televisio on alkanut puhutella tunteilla.

Koivunen kritiikin huomioon ottaen tutkimukseni pyrkii ylittämään jyrkän vastakkainasettelun sen suhteen, että vain järkeilevä julkiso pystyy ratkaisemaan ongelmia ja koko muu tulkitsemispotentiaali jää kokonaan huomioimatta. On tunnustettava se, että julkison käsite on avoin monille tulkinnoille ja on epäselvää, milloin voidaan puhua julkison rakentuneen tietylle keskustelupaikalle. Julkiso-käsitteeseen liittyy siis omat ongelmansa. Työni kehyksissä koen kuitenkin, että yleisön sijasta julkison valitseminen keskeiseksi käsitteeksi on välttämättömyys. Ridell (1999, 32) saa toimia perustelijana:

On oleellista huomata, että kysymys julkisosta ei rajoitu virallisen poliittisen kansalaisuuden alueelle eikä eroa dikotomisesti kuluttajuuden problematiikasta vaan avaa myös jälkimmäiseen

omanlaisensa näkökulman. Julkison tärkeyden korostaminen ei myöskään tarkoita, että yleisöyden tutkimus olisi syytä hylätä. Yleisönä toimiminen – osana kuluttamiseen ja kuluttajuuteen perustuvaa elämäntapaa – tulisi kuitenkin problematisoida ja politisoida [...].

Julkiso-käsitteen ei siis ole tarkoitus sulkea sisällöstään pois esimerkiksi affektiivisuutta, vaan esittää vaihtoehtoinen tapa nähdä kuluttamiseen ja kuluttajuuteen perustuva yleisö-käsitys. Lisäksi käsitteellä on vahva toiminnallinen potentiaali, joka tähtää yhteiskunnan jäsenien osallistuvuuden lisäämiseen. Nämä asiat puoltavat julkiso-käsitteen käyttöä työssäni.

2.3. Keskustelu verkkoareenoilla

Verkkokeskustelulla tarkoitetaan vuorovaikutuksellista kirjoitettua keskustelua. Tutkimuksessa keskeinen mielenkiinnon kohde onkin ollut se, kuinka vuorovaikutteisia tai monologisia verkkokeskustelut ovat (Aula et al. 2006, 187). Näkökulma pohjautuu ajatukseen verkon potentiaalista osallistuvuuden ja samalla demokratian lisääjänä. Esimerkiksi Benson (1996) tutki Usenetin yhtä poliittisiin aiheisiin keskittyvää keskusteluryhmää (alt.politics.clinton –newsgroup) yhden viikon ajalta, jolloin viestejä palstalle kertyi yhteensä 1 434 kappaletta. Keskustelijat kohtelivat toisiaan yleensä kuin tapaisivat ainoastaan verkossa ja sielläkin pikaisesti – itsestään tai kokemuksistaan ei annettu informaatiota, vaan vedottiin yleisyyteen. Toisaalta oli näkyvissä, että keskustelijat olivat hyvinkin tietoisia, mistä puhuvat ja myös tarjoilivat empiiristä tietoa tukemaan yleisiä väitteitään. Jotkut osallistujat osallistuivat keskusteluun kuin hauskaan poliittiseen komediaan, toiset taas vastarinnan (eng. *resistance*) retoriikalla ja lopuille osallistuminen tarkoitti suoraa vaikuttamista. Yhteenvedona: vaikka keskusteluryhmä ei saavuttanut eräänlaista osallistumisen ideaalia, on kuitenkin nähtävä foorumin potentiaali moninaisten näkökulmien mahdollistajana.

Internet jakaakin teoreetikot kahtia: toiset ajattelevat, että verkko on julkinen tila, vieläpä deliberatiivinen sellainen. Esimerkiksi Hague ja Loader (1999, 6) näkevät internetin foorumina, joka ”koostuu vapaiden ja tasavertaisten maailmankansalaisten valtavasta verkostosta – kansalaisten, jotka pystyvät väittelemään kaikista olemassaolonsa puolista tarvitsematta pelätä kansallisten viranomaisten valvontaa”. Douglas Kellner (1998, 367) puolestaan visioi, että tietokoneiden luomat julkiset tilat ovat laajentaneet julkisuuden alaa ja näin tämä on tarkoittanut edellytyksiä elävöittää rapautunutta, kriisissä kamppailevaa demokratiaa. Kellner (emt., 379) puhuukin *kyberdemokratiasta*, joka palautuu uusiin teknologioihin ja näiden mahdollistamaan

demokraattisen keskustelun ja moninaisuuden edistämiseen niin, että ”kaikki mielipiteet ja aatteet voivat tulla osaksi tulevaisuuden kyberdemokratiaa”.

Toiset taas eivät ole internetin suhteen yhtä luottavaisella kannalla. Yleistä on, että julkisen tilan käsitettä peilataan Habermasin julkisuuskäsitteeseen. Kriittiset äänenpainot sanovat, että verkko ei täytä Habermasin julkisuuskriteerejä. Esimerkiksi Poster (1997, 220) toteaa, että kun Habermasin julkisuus on homogeeninen tila, jossa keskustelijat pyrkivät konsensukseen argumentteja kritisoimalla ja järkeistämällä, tällaista mallia ei voida soveltaa elektronisen politiikan areenoille. Tutkimukset ovatkin osoittaneet, että verkon poliittiset keskustelut eivät täytä kriittisen keskustelun tunnusmerkkejä. Esimerkiksi Holmes (1997, 18, 15) toteaa, että poliittiset dialogit verkossa ovat ”hyvinkin ohimeneviä ja vailla suuntaa” ja ettei verkko ”pysty tarjoamaan olosuhteita demokraattiselle keskustelulle”.

Tutkimukset verkkoareenoiden deliberatiivisista keskusteluista eivät lupaa kovin hyvää verkon demokriatiopotentialille. Jankowski ja van Selm (2000) arvioivat kolmessa tutkimuksessa eritellen keskustelun deliberatiivisuutta. Deliberaatio määriteltiin muun muassa niin, että ”keskustelua luonnehtii kriittis-rationaalinen argumentointi” (emt., 161). Tuloksena esimerkiksi Usenetin keskusteluryhmän (Schneiderin 1996, 1997 tutkimus) osalta oli, että deliberaatio jäi vähiin, koska ”osallistuvien kesken ei ollut laajempaa mielipiteenvaihtoa”. Deliberaatiolla tarkoitettiin myös vaatimusta interaktiivisesta kommunikaatioprosessista. Lopputuloksena oli, että vaikeimmaksi osoittautui päätöksentekoon osallistuminen (emt., 154–155). Wilhelm (2000, 98–100) taas sai tutkimuksen tuloksekseen, että mielipiteet keskusteluryhmissä olivat suhteellisen homogeenisiä. Useimmat keskustelijat kuitenkin toivat esiin perusteluja oikeuttaakseen kannanottojaan. Keskustelijoiden järkipäiset perustelut avasivat deliberaation mahdollisuuden, mutta tutkimuksen ei voida sanoa näyttäneen todeksi deliberaatiota, koska aito vuorovaikutus ja toista ymmärtämään pyrkivät kannanotot puuttuivat.

Pietilä (2002) on tutkinut kolmen tamperelaisen julkisen verkkokeskusteluareenan deliberatiivisuutta tuloksenaan, että tutkitut verkkoareenat eivät olleet kovin deliberatiivisia. Pietilä on kuitenkin käynyt hyvää pohdintaa areenoilla käydyistä keskusteluista. Hän nostaa esiin deliberatiivisuuden yleisiä ehtoja. Ensinnäkin, edellytys deliberaatiolle on *erimielisyy*s tai ainakin *ero*. Pietilän aineistossa verkkokeskustelut eivät näyttäneet kovin yksimielisinä. Syyksi kirjoittaja tosin esittelee sen, että mielipiteenvaihtoa käytiin lähes yksinomaan vastakkaisten leirien välillä (emt., 349). Ensimmäinen oikea ehto deliberaatiolle on *argumentointi*: osallistujien on perusteltava kantojaan. Argumentointiin liittyy lisäksi *omiin kantoihin kohdistuvan arvostelun*

huomiointi. Deliberaation toinen ehto on se, että osallistujat *kuuntelevat toisiaan*. Kuuntelua voidaan selvittää katsomalla, mihin seikkoihin osallistujat kohdistavat perustellut kannanotonsa (emt., 350). Toisaalta Pietilä huomauttaa, että kuuntelu ei pelkästään riitä – ”toisten sanomaa tulisi myös pyrkiä ymmärtämään heidän kannaltaan”. Näin keskustelijoilla tulisi olla valmiutta ”muuttaa arvioitaan, mieltymyksiään ja näkemyksiään vuorovaikutuksen kuluessa” (Dryzek 2001, lainattu Pietilä 2002, 351). Käytännössä tällä tarkoitetaan, että viestiketjuissa on enemmän kuin kaksikantaisia reaktioita. Pietilän aineistossa tällaista keskustelua oli vähän (Pietilä 2002, 351).

Dahlberg (2001) taas selvittää artikkelissaan sitä, laajentaako tietokonevälitteinen kommunikaatio julkista sfääriä. Hän peilaa ajatusta kuuteen vaatimukseen, joiden pitäisi täytyä, jotta internetiä pidettäisiin julkisen sfäärin laajentajana: autonomia valtiosta ja taloudellisista voimista, dialogisuus (miten paljon areenoilla oikeasti keskustellaan, vastataan toisten viesteihin), reflektiivisyys (eng. *reflexivity*, keskustelun argumenttien taso), ideaalinen toisen kuunteleminen, vilpittömyys (eng. *sincerity*, esim. identiteettien aitous,) diskursiivinen yhdenvertaisuus (eng. *discursive equality*) ja mukaan ottaminen (eng. *inclusion*, vaikka pääsy on mahdollinen, kaikilla ei aikaa, rahaa tai kulttuurista pääomaa osallistua keskusteluun). Dahlberg (emt., 18) päätyy tarkastelussaan siihen, että vaikka internet kylläkin laajentaa julkisen sfäärin tilaa, esteitä deliberatiivisen poliittisen keskustelun syntyyn on kuitenkin monia. Näitä ovat mm. se, että keskustelujen argumenttien taso ei yllä deliberatiivisuuden asteelle, muita keskustelijoita ei usein kuunnella kunnioittavasti, identiteettien varmistaminen ja tarkistaminen sekä sosiaaliset epäoikeudenmukaisuudet estävät keskusteluun osallistumisen kaikilta. Lisäksi keskustelua näyttävät hallitsevan tietyt keskustelijat ja ryhmät. Dahlberg ehdottaakin, että julkista sfääriä pystyttäisiin laajentamaan ”netiketeillä”, jotka lisääisivät järkeen ja kriittisyyteen perustuvia keskusteluita. Tällainen foorumien valvonta tai ohjailu voisi Dahlbergin mielestä olla tehokas tapa vaikuttaa keskustelujen deliberatiivisuuden tasoon.

Hallvard (2008) ikään kuin jatkaa Dahlbergin ajatusta, vaikka ei puhukaan varsinaisesta deliberaation käsitteestä ja kiinnittää huomionsa nimenomaan yleisradioyhtiöihin ja niiden tulevaisuuden pohdintaan. Työni kehyksissä hänen ajatuksillaan on annettavaa. Hallvard (emt.) haluaa nähdä julkisen palvelun median ja online-kommunikaation toimimassa yhdessä. Konkreettisesti tämä voisi tarkoittaa, että julkinen media voisi esimerkiksi avustaa mielipiteiden artikuloimisessa valvotuilla keskustelufoorumeilla. Näiden tilojen pitäisi olla hyvin suunniteltuja ja niillä pitäisi olla ammattitaitoisesti tuotettuja taustatietoja sekä vinkkejä itsenäisiin muihin lähteisiin. Kirjoittaja lainaakin John Ellisiä (2000, 87), jonka mukaan ”julkisen palvelun yleisradiotoimija voi tarjota foorumin, jolla kulttuurin moninaiset identiteetit voivat neuvotella vastakkaisuuksistaan”. Kirjoittajan mukaan julkisella palvelulla on nimenomaan mahdollisuus

tuoda yhteen erilaisia fragmentoituneita ryhmiä ja yhdistää erilaisia identiteettejä, jotka voisivat toimia verkossa, mutta samalla julkisen palvelun piirissä. Tässä on julkisen palvelun keskustelupotentiaalin ja samalla demokratian edistämisen mahdollisuus. Hallvardin taustalla näkyy Dahlbergin (2001) ajatus siitä, että ohjatulla keskustelulla voitaisiin lisätä keskustelujen deliberatiivisuuden tasoa.

Bailey (2002) ottaa myös osaa keskusteluun mediamuotojen monipuolisuudesta. Hän on tutkinut Futurama-animaatiosarjan fanien toimintaa verkossa. Bailey (2002, 239–240) on kiinnostunut internetin ja television yhteisvaikutuksesta yleisösuhteen ja -käytäntöjen muokkaajana. Hän (emt., 240) tuleekin johtopäätökseen, että internet on muokannut perinteisen median yleisökäytäntöjä. Tämä tieto taustalla Bailey kuitenkin päätyy toteamaan, että internet on vakiinnuttanut paikkansa tutkimuskohteena, mutta vähemmän on puolestaan tutkittu sen roolia osana muita mediakäytäntöjä. Pysin tutkimuksessani vastaamaan tähän haasteeseen.

2.4. Tutkimuksen julkisuusteoreettinen kehys

Julkisuus voidaan ymmärtää ”yhteiskuntarakenteelliseksi tilaksi, jossa kansalaiset voivat käsitellä yhteisiä asioitaan” ja ”areenaksi, jossa erilaiset yhteiskunnalliset näkökulmat kamppailevat” (Nikunen 2003, 79). Koska tähän ”kamppailuun” liittyvät olennaisesti kansalaisuus, osallistuminen, julkisuus ja demokratia, työssäni on mukana myös demokratiateoreettinen kehys. Tutkimukseni yhteiskuntatieteellinen tausta sitoutuu demokratiateoreettiseen keskusteluun niin sanotun deliberatiivisen demokratian pohjalta, joka on soveltanut ajatteluunsa muun muassa Habermasin lähtökohtia julkisuudesta. Otan kuitenkin tarkastelussani huomioon Niemisen (2003) esittämän kritiikin julkisuusteorioiden kehittymisen tarpeesta uudenaikaisessa yhteiskunnallisessa todellisuudessa, jossa Niemisen mukaan tarvitaan edellä esiteltyjen lähestymistapojen sijaan näitä välittävää näkökulmaa. Median välittämä elämäntapamme tarvitsee uusia tutkimuksellisia välineitä, koska

Medioituvan kulttuurin julkisuuden ilmiöiden kriittinenkin kuvaus pysyy usein pelkän kuvailun tasolla. Vastaavasti julkisuutta koskeva teoreettinen kehittäminen on jäänyt liian yleiseksi, vailla yhteyksiä reaali maailmaan, ja siksi myös heikoksi selitys- ja tulkintavoimaltaan (emt., 20).

Työni kannalta mielenkiintoisin on Niemisen ehdottama uusi välittävä lähestymistapa, joka tähtää median sisäisen toimintalogiikan uudistamiseen kehittämällä niin sanottua kansalaisjournalismia. On huomattava, että tämä käsitys on vastakkainen Habermasin julkisuudelle, koska se uskoo

vahvasti kansalaisyhteiskunnan instituutioiden demokraattisiin mahdollisuuksiin (emt., 22). Palaan kansalaisjournalismin tematiikkaan tutkimusaineistoni esittelyn yhteydessä.

Nieminen kutsuu välittävää julkisuuskäsitystä *kriittiseen realismiin pohjaavaksi julkisuuskäsitykseksi*, jonka taustalla voidaan nähdä esimerkiksi Habermasin julkisuuskäsitteen universalismin vaatimuksen kritiikki. Nieminen tarttuu Habermas-kritiikissään teorian esisopimus-käsitteeseen ja sen voimaan. Habermasinhan mukaan julkisuuden osanottajilta edellytettiin eräänlaista esisopimusta, jonka mukaan osanottajat luopuvat yksityisistä intresseistään yhteisen hyvän konsensuaalisen tavoittelun vuoksi (emt., 23). Nämä normatiiviset esisopimukset kuitenkin menettivät pätevyytensä, kun porvarillinen keskiluokka sai modernisaation myötä muita luokkia kilpailemaan julkisuudesta. Samalla normatiivis-ideaalisen julkisuuden perusta romahti. Niemisen kritiikin sisältö lyhykäisyydessään on se, että nämä esisopimukset liittyvät erityisesti julkisuuspiireihin, jotka perustuvat jäseniään yhdistäville enemmän tai vähemmän muodollisesti tunnustetuille esisopimuksille. Näitä joukkoja voidaan kutsua *ydinjulkisuuksiksi*. Tämä normatiivinen esisopimus nostaakin esille niitä ehtoja (koulutus, varallisuus, sukupuoli, kulttuuritausta jne.) sille, ketkä voivat kuulua julkisuuden piiriin ja ketkä taas suljetaan siitä pois. Nieminen (emt., 23) muotoileekin kaksi teesiä, jotka selventävät yhteisen julkisuuden problematiikkaa osuvasti:

1) Normatiivista julkisuuskäsitettä voidaan soveltaa pätevästi, kun sen kohteena on yhteiset intressit jakava, ei-hierarkkinen sosiaalinen ryhmä eli normiyhteisö (esim. vapaaehtoisjärjestöt, perheyhteisöt ja huippupoliitikkoja yhdistävät verkostot)

2) Normatiivista julkisuuskäsitystä ei voida soveltaa normiyhteisöjen välisiin suhteisiin.

Nieminen (emt., 24–30) esittelee kritiikkinsä seurauksena kansallisen julkisuuden kolme tasoa (*ydinjulkisuus, mediajulkisuus ja arkijulkisuus*), jotka liittyvät toisiinsa, mutta esittelevät julkisuuden eriytynyttä luonnetta monitahoisena voimakenttänä. Palaan tähän tematiikkaan työni Johtopäätökset-osiossa, jossa pohdin tv-sarjan ja keskustelufoorumien julkisuuksien nivoutumista toisiinsa.

2.5. Median ja demokratian suhde

Kuten Nieminen (1998, 275) toteaa, viestintä ja demokratia kuuluvat käsitteinä niin kiinteästi yhteen, että usein niiden välistä suhdetta pidetään liiankin itsestään selvänä. Kun puhumme

demokratiasta nimenomaan sen länsimaisessa muodossa, on selvää, että demokratiaa ei ole ilman viestintää ja sananvapautta: demokraattinen päätöksenteko ja sitä edeltävä keskustelu eri ratkaisuvaihtoehtojen välillä ei voi toteutua ilman viestintäjärjestelmää. Nieminen (emt., 281) esittelee kolme näkemystä siitä, mitä demokratialla tarkoitetaan. Ensimmäinen näkemys demokratiasta on *suora eli välitön demokratia*, jonka malliesimerkkinä pidetään kansalaiskokouksen ideaa, jossa kaikki, joita käsiteltävänä oleva asia koskee, kokoontuvat julkisesti asiasta keskustelemaan ja päättämään. Viestinnän näkökulmasta ajatellaan, että suora demokratia perustuu puheeseen ja keskusteluun eli dialogiin. Tällainen käsitys pitää sisällään kuitenkin monia ongelmia, esimerkiksi sen, että suora demokratia edellyttää läsnäoloa eikä poissaolevilla näin ole mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon. Keskustelua voidaan myös manipuloida tai päätöksiä voidaan tehdä puutteellisen tiedon pohjalta.

Edustuksellinen demokratia on nykyisin tunnetuin länsimaisen liberaalin demokratian malli. Tässä mallissa kansalaisten valitsevat edustajat tekevät päätöksiä valitsijoidensa puolesta käyttäen itsenäistä harkintaansa (emt., 282). Edustuksellinen demokratia lepää vankasti joukkoviestimien välittämän tiedon ja informaation varassa ennen ja jälkeen vaalien sekä vaalikausien välillä informoimalla kansalaisia edustajiensa tekemistä ajankohtaisista päätöksistä ja eri päätösvaihtoehdoista. Tämän demokratiamallin ongelmana on kuitenkin se, että valitut edustajat etäännyvät valitsijoistaan ja samastuvat puolestaan poliittisen eliittiin sekä tekevät päätöksiään eliittikabineteissaan. Tämä taas vaikuttaa kansalaisten apatisoitumiseen poliittisessa osallistumisessa. Voidaankin puhua väljästi edustuksellisen demokratian kriisistä tarkoittaen esimerkiksi puolueiden jäsenmäärän vähenemistä tai äänestysprosenttien laskemista (ks. esim. Paloheimo ja Raunio 2008, 23 ja Oikeusministeriön kansanvalta-sivusto (Kansanvalta 2009). Toisaalta on huomattava, että ruohonjuuritason kansalaisosallistuminen on voimistunut yhtä aikaa äänestysaktiivisuuden laskemisen kanssa. Kansalaiset osallistuvat erilaisiin yhteisten asioiden hoitoon verkostoissaan. (Nieminen et al. 2005, 30). Paloheimo ja Raunio (2008, 216) nostavatkin esille, että erityisesti nuoret ovat osoittaneet mielenkiintoa uusia osallistumismuotoja, kuten esimerkiksi kansalaisjärjestöissä ja internetissä toimimista, kohtaan.

Sami Borgin (2005, lainattu Nieminen et al. 2005) tutkimuksen mukaan suomalaiset ovat menettämässä uskonsa politiikan tekemiseen ja poliitikkoihin. Tämä näkyy käytännössä esimerkiksi Suomen muita Pohjoismaita alhaisemmassa äänestysaktiivisuudessa ja heikommassa poliittisessä kulttuurissa. Kysymys kuuluukin, että

Jos demokratia ainakin perinteissä, kansallisvaltiollisessa mielessä on kriisissä, miten media voisi paikata demokratian murentuvaa perustaa? (Nieminen et al. 2005, 12)

Edustuksellisen demokratian vajavaisuuksiin on pyritty etsimään vastauksia mm. osallistuvasta demokratiasta, mutta sen avulla ongelmia ei ole pystytty poistamaan (Nieminen 1998, 283). 1980-luvun lopulla keskusteluun nousi ajatus *deliberatiivisesta, julkiseen harkintaan perustuvasta demokratiasta*. Ajatuksena on, että vain sellaiset päätökset, jotka perustuvat kaikille avoimelle keskustelulle ja tahdonmuodostukselle, voivat nauttia kansalaisten laajaa luottamusta ja muodostua sitoviksi. Olennaista tässä mallissa on se, että kaikki sanomisen arvoinen tulee sanottua, ei siis se, että kaikki pääsevät puhumaan (Glasser & Craft 1997). Julkinen harkinta on yhteistä ongelmien pohdintaa ja eri vaihtoehtojen punnintaa. Tavoitteena on siis yhteisymmärryksen etsiminen ja yksimielisen ratkaisun löytäminen. Viestintäjärjestelmän on oltava sitoutunut tähän tehtävään, muuten julkisen harkinnan demokratia ei voi toteutua (Nieminen 1998, 284).

Deliberatiiviseen demokratiaan voidaan liittää *pluralistinen* (moniarvoinen) julkisuuskäsitys. Niemisen (emt., 290) mukaan tämän käsityksen perustana on ajatus ”useista toisiinsa yhteydessä olevista, mutta tehtäviltään erilaisista ja toiminnallisesti erillisistä julkisuuspiireistä ja julkisuuden alueista”. Näitä julkisuuden alueita ovat karkeasti erotellen: *kansalaisyhteiskunnan sosiaaliset verkostot* (esim. perhe, suku, asukasyhdistykset jne.), *kansallisen tason julkisuuspiiri* (kansallisvaltion tehtävät) ja *kansainvälisen ja globaalin tason julkiset rakenteet*, joita ei ole vielä selvästi näkyvissä. Pluralistisen julkisuuden idea siis on, että eri julkisuustasot omaavat eritasoiset pätevyudet: ne ovat päteviä päättämään omaan piiriinsä liittyvistä asioista. Ongelmana tällaisen julkisuuden toteutumisessa on, että tarvitaan perustavanlaatuisia sääntöjä määrittelemään sitä, millaiset asiat kuuluvat milläkin tasolla ratkaistavaksi ja miten täytyy menetellä, että asiat voidaan saattaa jokaisella tasolla julkisen keskustelun piiriin. Käytännössä tämä siis tarkoittaa suurta muutosta viestintäjärjestelmän toimintatavoissa. Järjestelmän pitäisi toimia eri julkisuuden tasoja yhdistävänä ja edistää eri julkisuuspiirien välistä tasavertaista vuorovaikutusta (emt., 293–94).

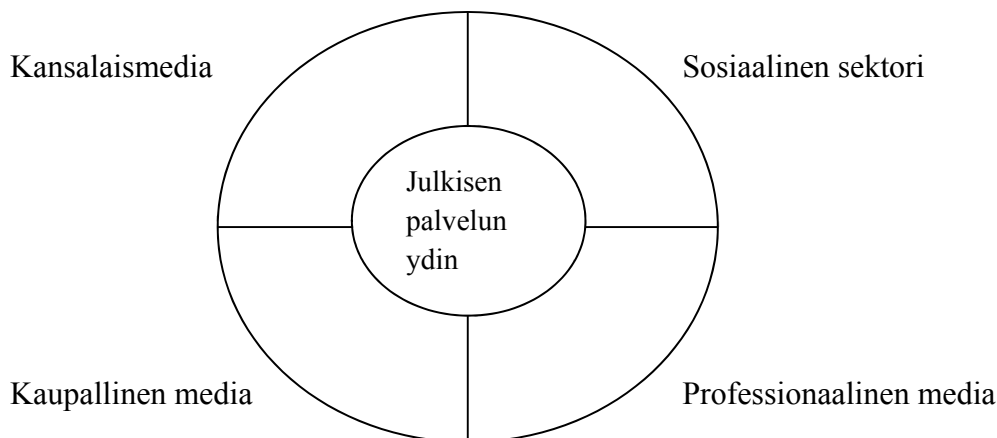
2.5.1. Julkinen palvelu ja demokratia

Julkinen palvelu ja sen perustana yleisradiotoiminta on edelleen keskeinen mediakentän toimija joka puolella Euroopassa. Julkisen palvelun on katsottu nimenomaan tähtäävän demokratian rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Julkista palvelua on kuitenkin kritisoitu monissa maissa johtuen uusista yhteiskunnallisista rakenteista ja perinteiden murentumisesta. Kuitenkin eri Euroopan maiden mediapoliittiset linjaukset viittaavat siihen, että julkisen palvelun odotetaan edelleen erottuvan kaupallisista toimijoista (Nieminen et al. 2005, 67). Hahmotellessaan suomalaista mediareformia Nieminen et al. (emt., 69–70) ehdottavat raportissaan julkisen palvelun ytimen

vahvistamiseksi, että ”julkinen palvelu määritellään nykyistä laajemmin ja että sen velvoitteet ulotetaan nykyistä laajemmalle”. Kirjoittajat lisäävät vielä toivelistalle, että ”julkinen palvelu toteutetaan myös laajakaistaympäristössä”.

Julkisen palvelun määrittely on ollut ajankohtainen teema viime aikoina, kun tv-lupamaksua on sorvattu mediamaksuksi ja myös kaupalliset toimijat ovat vaatineet Yleä selvittämään rooliaan (Taloussanomat 2009, internetsivut). Lyhyesti voidaan muotoilla, että julkisella palvelulla tarkoitetaan median sisältöjä ja sisältöpalveluja, jotka palvelevat monipuolisesti kaikkia kansalaisia ja kansalaisryhmiä (Nieminen et al. 2005, 72). Tutkijat tekevätkin uuden avauksen julkisen palvelun toteuttamiseen: koko väestölle suunnatuille televisio- ja radiokanaville tulisi asettaa toimiluvan ehdoksi julkisen palvelun minimitalvoitteet. Tämän seurauksena kaupallisten kanavien toimilupaehdoja pitäisi täsmentää (emt., 73). Tiivistettynä kyse on siitä, että julkisesta palvelusta tulisi yhteiskunnallisia toimijoita ja mediataloja läpileikkaava teema: sen toteuttamiseen osallistuisivat monet tahot, ei siis pelkästään Yleisradio. Tässä onkin ongelman tai samalla ratkaisun ydin. Eihän ole olennaista, minkä teknologian kautta kansalaiset voivat toteuttaa viestinnällisiä oikeuksiaan, vaan se, että niitä ylipäättänsä voi toteuttaa. Tämä on työni kannalta keskeinen ajatus: kansalaisten ja median, tässä tapauksessa Yleisradion ajankohtaisohjelmien, välisen vuorovaikutuksellisuuden lisääminen on osallistuvuuden lisäämistä, joka paikkaa edustuksellisen demokratian vajavaisuuksia yhteiskunnallisessa toiminnassa.

James Curran (2000) on esittänyt mallin, jonka tarkoituksena on osoittaa, että mediajärjestelmän eri osilla on erilaisia tehtäviä ja ne noudattavat erilaisia toimintalogiikoita. Osajärjestelmiä koossapitävänä ytimenä on julkisen palvelun media (*Public Service TV*) ja tätä kehystävät neljä sektoria: kansalaismedia (*civic sector*), sosiaalisten markkinoiden (*social market sector*), professionaalisen median (*professional sector*) sekä kaupallisen median sektorit (*private enterprise sector*). Mediajärjestelmän tarkoitus on kannustaa ajatusta yhteiskunnan moninaisuudesta (emt., 142).

Kuvio 1: Curranin malli (alkuperäinen Curran 2000, 142).

Kiinnostavinta mallissa työni kannalta on julkisen palvelun ydin, joka tarjoaa eri sektoreille keskustelu- ja neuvottelutilan. Julkinen palvelu siis mahdollistaa erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien yhteisen keskustelun ja yhteisten ratkaisujen etsimisen. Curranin mukaan luontevan pohjan julkisen palvelun ytimen kehittämiseksi muodostavat kansalliset julkisen palvelun yleisradioyhtiöt. (Nieminen et al. 2005, 22). On selvää, että mallin osasektorien vahvistaminen merkitsee aiempaa konfliktisempaa keskustelu-ympäristöä, jota julkisen palvelun median täytyy organisoida. Curran ei kuitenkaan usko siihen, että tässä tilanteessa yhteinen kansallinen julkisuus heikentyisi, vaan päinvastoin konfliktisemmän julkisen keskustelun kehittäminen toisi paremmin esille ne todelliset ja olemassa olevat ristiriidat, jotka nykyisin jäävät liian usein näkymättömiin. Näin siis ryhmien välinen yhteenkuuluvuus lisääntyisi, ei heikentyisi (emt., 22).

Kuten Nieminen et al. (emt., 22) toteavat, Curranin mallissa on kuitenkin tiettyjä ongelmia: se on kehitetty Iso-Britannian oloihin, se jättää huomiotta uuden median (esim. laajakaistaisen internetin) luomat haasteet ja mahdollisuudet sekä se jättää taka-alalle median merkityksen yhteisöllisyyden, itseilmaisun ja viihtyvyyden kannalta. Pyrin omalta osaltani kehittämään mallia ottamalla mukaan keskustelufoorumien potentiaalin yleisradioiden kansalaisosallisuutta lisäävänä tekijänä. Uskon, että internet- ja ohjelmalvelut yhdistämällä ja niiden välistä vuorovaikutusta lisäämällä osallisuus parantuu ja näin myös median demokratiatehtävät saavat uutta potkua. Tehtävä ei ole kuitenkaan helppo. Yleisöistä nykyään puhuttaessa mainitaan juuri julkisuuden fragmentoituminen: kansallinen julkisuus pirstoutuu erillisten intressi- ja makuryhmien osajulkisuuksiksi. Jos internetistä povataan pelastajaa tähän tilanteeseen, näyttää näkymä huonolta. Internetin ongelma on se, että se ei tavoita

suuria joukkoja yhtäaikaaisesti, vaan suosii nimenomaan fragmentoitunutta, rinnakkaista ja ajallisesti lomittunutta viestintää (Sunstein 2002, lainattu Nieminen et al. 2005, 36). Ongelma demokratian kannalta on tässä tilanteessa se, että moniarvoisen ja yhteisen keskustelun sijaan erillisryhmät sulkeutuvat omiin verkostoihinsa, joissa vahvistavat ennakkokäsityksiään sen sijaan, että kyseenalaistaisivat niitä. Demokratia vaatii vuoropuhelua eri mielipiteiden välillä (Nieminen 2005, 36).

2.6. Pääsy, keskusteleavuus, harkitsevuus

Heikkilä ja Kunelius (1997) esittelevät artikkelissaan kolme käsitettä, joita käytetään usein, kun puhutaan journalismin keskusteleavuudesta: pääsy, keskusteleavuus ja harkitsevuus. Selkeyttämällä näitä käsitteitä ja niiden sisältöjä kirjoittajat pyrkivät parantamaan journalismista keskustelemisen edellytyksiä.

Kolmesta käsitteestä harkitsevuus nivoutuu myöhempään analyysini tekovaiheeseen.

Harkitsevuuden käsite liittyy keskeisesti problematiikkaan demokratian ongelmasta (emt., 13–14): kansalaiset ovat vain passiivisessa osassa politiikan teossa. Tätä ajatusta vastaan nousee osallistuvan demokratian näkökulma, jossa kansalaisuuden nähdään olevan enemmän kuin pelkkää valitsemista esimerkiksi vaaleissa. Keskeistä harkitsevuuden käsitteessä onkin kansalaisten tekeminen osallisiksi asioiden määrittelyprosesseissa. Harkinta nähdään prosessina, joka muuttaa siihen osallistuvien ja käsillä olevien asioiden määrittelyjä.

Harkitsevuuden teoreetikot kritisoivat nykyistä edustuksellista demokratiaa muun muassa sen kolmesta eri perusarvosta käsin: *edustuksellisuudesta, asiantuntijuudesta ja järjen välineellisyydestä*. Ensimmäisen ominaisuuden kritiikki liittyy muun muassa siihen, miten ajatukset eivät ole valmiina ihmisten päissä, vaan syntyvät vasta silloin, kun niistä keskustellaan julkisesti (emt., 14). Asiantuntijuuden kritiikki nimensä mukaisesti puuttuu siihen, että asiantuntijat vieraantunut arkitodellisuudesta ja yhteisten ongelmien määrittelemisestä niin, että ihmiset eivät ymmärrä heidän puhettaan enää suhteessa omiin arkisiin kokemuksiinsa. Välineellisen järjen kritiikki taas puuttuu ongelman näkemiseen institutionaalisella tasolla. Enemmän yhteisiä asioita pohdittaessa pitäisi tarkentaa katse siihen, mikä on ongelma, eikä heti lähteä hakemaan ratkaisua ongelmaan, joka on tyypillistä välineellisen järjen käytölle (emt., 15). Edustuksellisen demokratian kritiikki liittyy samalla myös journalismin perusongelmaan: vastauksien etsimiseen ennen kuin on edes ajateltu sitä, mikä tosiasia on ongelma. Yksi logiikka tällaiselle journalismille liittyy siihen,

miten journalismi jahtaa syyllistä, haluaa löytää vastuunkantajan teoille. Syyllisen etsinnässä unohtuu usein tärkein eli se, mitä jokin asia mahdollisesti kertoo olemassa olevasta yhteiskunnasta ja sen tilasta. Kuten Harri Palmolahti (1992) kirjoittaa, syyllisyys on yksi journalismin keskeisistä tavoista hahmottaa ja jäsentää todellisuutta. Journalistinen kulttuuri sisältää siis aivan erityisen ja itselleen ominaisen tavan jäsentää ja ymmärtää todellisuutta.

Heikkilä ja Kunelius (1997, 15–17) yhdistävät harkitsevuuden käsitteen kansalaisjournalismikokeiluihin. Kansalaisjournalismilla on pyritty uudistamaan journalismia ja sen käytäntöjä Yhdysvalloissa 1990-luvun alusta lähtien (emt., 15). Joissakin toteutetuissa teema- ja vaaliprojekteissa on näyttäytynyt juuri harkitsevuuden idea käytännössä: julkisen keskustelun pitäisi johtaa itse ongelmiin puuttumiseen. Journalismin tarkoitus on siis vetää kansalaiset mukaan jo julkisten ongelmien muotoilemiseen ja ratkaisuvaihtoehtojen pohtimisen vaiheeseen. Harkitsevuus keskittää huomionsa täten siihen, että keskustelun pitäisi aina liittyä myös toiminnan ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Demokraattinen osallistuminen ei tarkoita pelkästään edustajien toimien arvioimista (emt., 16).

3 TUTKIMUSAINEISTO

Kuvailen seuraavaksi tutkimusaineistoani ja selvitän työni rajaukset ja niiden perustelut. Lisäksi määritän audiovisuaalisen aineistoni ohjelmatyypin.

3.1. Halal-tv -sarja Sveriges Televisionissa

Halal-tv -sarjaa esitettiin Ruotsin yleisradioyhtiön kakkoskanavalla (SVT2) talvella 2008. Varsinaisia jaksoja oli yhteensä seitsemän kappaletta. Sarjalla piti olla myös kahdeksas osa, mutta se korvattiin keskusteluohjelmalla sarjasta, koska ohjelma oli aiheuttanut niin paljon keskustelua ruotsalaisessa yhteiskunnassa. Halal-tv määriteltiin yhteiskunnallisten ohjelmien, vapaasti suomennettuna ajankohtaisohjelmien, perheeseen kuuluvaksi. Sarjaa juontavat kolme, itsensä ruotsalaisina esittävää nuorta naista, joilla on vahva usko islamiin. Kaikki naiset ovat syntyneet Ruotsissa, mutta heidän vanhempansa ovat tulleet Ruotsiin maahanmuuttajina. Naisten sukujen juuret ovat Egyptissä, Pohjois-Afrikassa ja Syyriassa sekä Libanonissa. Kaikki juontajat käyttävät huiveja. Uskonto tulee esille jaksoissa ja sitä vasten peilataan ruotsalaista yhteiskuntaa (ks. SVT 2009a internetsivut).

Ohjelman alussa tehdään selväksi, että kyseessä on heidän, kolmen musliminaisen ohjelma Ruotsista (*”det här är vårt program om Sverige”*). Alussa tuodaan esille myös ohjelman nimi (Halal-tv). *Halal* tarkoittaa jotain oikeaa, *haram* puolestaan väärää. He haluavat tehdä nimenomaan halal-tv:tä. Jokaisen ohjelmajakson alussa juontajat esittelevät itsensä. Dalia Azzam Kassem on 22-vuotias pian valmistuva lääkäri. Cherin Awad on 23-vuotias pian valmistuva juristi. 25-vuotias Khadiga El khabiry on puolestaan nyt vanhempainvapaalla oleva hammashoitaja (ks. SVT 2009b internetsivut).

Halal-tv tuli Sveriges Televisioniin Hollannin yleisradioyhtiö NPS:n innoittamana. Formaatti siis sovellettiin sieltä Ruotsiin. Halal-tv:n jaksoilla oli katsojia keskimäärin noin 300 000 (luvussa ei mukana internetkatsomista). Ohjelman projektipäällikkö Gunnar Hofverbergin mukaan juontajilla oli suuri vaikutus ohjelman sisältöön ja toteuttamistapaan. Lähtökohta oli se, että heidän näkemyksensä hallitsisivat sarjan sisältöä. Toki tuottajalla oli viimeinen sana sisällöstä ja sarjan dramaturgiasta. Myös ohjelman insertituottajalla (ruotsiksi *inslagsproducent*) oli suuri vaikutus siihen, miltä sarjan lopputulos näytti (ks. liite 1, sarjan projektipäällikkö Gunnar Hofverbergin sähköpostihaastattelu 17.8.2009).

Ohjelman seitsemässä osassa käytiin läpi ruotsalaiseen yhteiskuntaan liittyviä teemoja. Ensimmäisessä osassa pureudutaan luokkayhteiskunta-teemaan, jossa kysytään muun muassa, että onko Ruotsista tulossa samanlainen luokkayhteiskunta kuin esimerkiksi Egyptistä. Miten sosiaalidemokraattien maalle saattoi tapahtua näin? Haastateltavina ovat muun muassa sosiaalidemokraattien puheenjohtaja Mona Sahlin, yhteiskuntakriitikko ja kirjailija Carl Hamilton, Tukholman hyväosaisella alueella asuva mies sekä Tukholman huono-osaisemmalla alueella asuva nuori sairaanhoitajaopiskelija. Toisessa osassa pureudutaan tasa-arvon teemaan. Kysytään muun muassa, että onko tasa-arvo mennyt liian pitkälle ja mitä tasa-arvo oikein on. Haastateltavana on mm. tasa-arvo ministeri Nyamko Sabuni.

Kolmannessa jaksossa tutkitaan ruotsalaisen yhteiskunnan kauneusideaaleja. Jaksossa tavataan ihmisiä, joilla on suuri vaikutus niihin kauneusihanteisiin, joita nuoret seuraavat. Haastattelussa on esimerkiksi muotikuvaaja ja erään ruotsalaisen aikakauslehden (Veckorevyn) päätoimittaja. Neljäs jakso pureutuu alkoholin käyttöön ruotsalaisessa yhteiskunnassa. Kysytään, voitaisiinko alkoholi kieltää Ruotsissa ja että miksi alkoholin käyttöä romantisoidaan maassa? Tuodaan esiin alkoholin ja väkivallan yhteys. Haastateltavina ovat mm. terveysministeri Maria Larsson ja alkoholitutkija. Viidennessä osassa puhutaan seksistä. Esimerkiksi yksi ohjelman juontajista haluaa odottaa seksin harrastamista, kunnes on naimisissa. Tämä tekee hänestä ”oudon” ruotsalaisen. Keskustellaan muun muassa siitä, että nuorilla on monia seksipartnereita verrattuna vanhempiin ruotsalaisiin ikäpolviin. Haastateltavana on muun muassa Charlotta Levay, joka on debatoinut niin sanottua seksuaalista vallankumousta vastaan.

Toiseksi viimeisessä jaksossa voidaan sitä, mitä maahanmuutto maksaa yhteiskunnalle. Esimerkiksi Bromöllan kunnassa laskettiin, mitä maahanmuutto on tullut kustantamaan. Haastateltavana on mm. maahanmuuttoministeri Tobias Billström. Sarjan viimeisessä osassa näyttäytyy ruotsalaisen yhteiskunnan suhde urheiluun. Puhutaan urheilusta ja uskonnosta yhdessä. Vierailaan jalkapallomaatottelussa Tukholmassa ja tavataan urheiluhullu perhe sekä haastatellaan myös kirjailijaa, joka on kirjoittanut ”jalkapalloraamatun”.

Ohjelmassa esiintyvien haastateltavien piirteet toistuvat samoina jakso jaksoilta. Ohjelmassa esiintyy aina teemaan liittyvä vastaava ministeri tai muu poliitikko sekä muita teemaan liittyviä asiantuntijoita. Tavallisia ihmisiä, ”taviksia”, näkee yleisesti ohjelmassa vain lyhyiden kommenttien antajina kysyttäessä mielipidettä johonkin asiaan (esimerkiksi ”onko Ruotsi luokkayhteiskunta?”), mutta joskus tavalliset ihmiset pääsevät myös ääneen ”syvähaastateltavina”, kuten esimerkiksi urheiluun keskittyvässä jaksossa, jossa haastateltavana oli tavallinen urheiluhullu perhe.

3.2. Halal-tv ohjelmatyyppinä

Halal-tv:n projektipäällikkö pitää ”kansalaisjournalistinen ohjelma” –termiä hyvänä kuvaamaan sarjaa. Hänen mukaansa ”tarkoituksena oli tehdä yhteiskuntadokumentteja, päähenkilöiden kohtaamisia omanlaisensa, heidän näkemänsä ruotsalaisen yhteiskunnan kanssa” (ks. liite 1, projektipäällikön sähköpostiviesti).

Rosen (1996, 9, lainattu Glasser & Craft 1997, 22) määrittelee kansalaisjournalismin tekemällä erottelun perinteisen journalismin ja kansalaisjournalismin välille: ”Perinteinen journalismi murehtii sitä, onnistuuko se erottelemaan asiat toisistaan oikein. Kansalaisjournalismissa taas on kyse siitä, että yritetään saada asioiden kytkennät kuntoon”. Keskeistä on, että kansalaisjournalismi pitää nykyisen demokratian tilan olevan rappiossa ja on syntynyt keksimään uusia keinoja parantaakseen tilannetta. Keskiössä on siis kysymys siitä, mitä journalismi voi tehdä rikastaakseen julkisen keskustelun rapautumista (Glasser & Craft 1997, 23). Vaikka kansalaisjournalismin teoreetikot päivittelevät länsimaisen demokratian tilaa, kritiikin kohteena on myös itse journalismi ja sen tehtävät demokratian edistäjänä: kansalaisjournalismi vaatii siirtymistä tiedottavasta journalismista keskustelemaan journalismiin (Carey 1987, lainattu emt., 25).

Näen, että Halal-tv on keskustelemaan kannustava ohjelmaformaatti. Ensinnäkin siksi, että sitä tekevät (toki taustalla myös ammattitoimittajia, mutta ohjelman juontajilla ollut tekemisestä myös suuri vastuu) ”tavalliset” ihmiset ja vieläpä ns. maahanmuuttajat. He peilaavat ruotsalaista yhteiskuntaa omiin arvoihinsa ja tapoihinsa, mutta myös käsittelevät itseään koskevia teemoja, kuten sitä, miten paljon maahanmuutto maksaa yhteiskunnalle, kriittisesti. Halal-tv:n voikin katsoa olevan kansalaisjournalistinen tuotos, mutta tietysin varauksin. Sarjahan on tuotettu kansallisessa yleisradiossa ja sen taustalla on tietty formaatti. Lisäksi sarjaa tekevät monet muut kädet kuin pelkät sarjan juontajat.

Kansalaisjournalismin ongelma on sen kehitysvaiheilta asti (1990-luvun Yhdysvalloista) ollut se, että kukaan ei oikeastaan tiedä, mitä sillä tarkoitetaan. Lisäongelman kansalaisjournalismin määrittelylle tuo se, että kansalaisjournalismin teoreetikot eivät oikein tiedä, minkä demokratiamallin ottaisivat lähtökohdakseen ja millainen demokraattinen osallistuminen malliin sisältyy. Kamppailut käydään osallistuvan ja deliberatiivisen demokratian rajapinnoilla. Kun suora, osallistuva demokratia lähtee avoimesta ja kahlehtimattomasta dialogista (puheelle asetetaan kriteerejä, se edellyttää suullista traditiota, jossa keskeistä ihmisten väliset suhteet), deliberatiivinen demokratia puolestaan tarkoittaa prosessia, jossa voi syntyä harkitsevuutta eri asioihin, mutta tämä voi olla dialogista tai ei. Kuten Thompson (1995, 256, lainattu Glasser & Craft 1997, 30) toteaa

Ei ole mitään hyviä perusteita olettaa, että television katsominen tai kirjan lukeminen on itsessään jotenkin vähemmän deliberaatiota tuottava kuin ryhtyminen keskusteluun nenäkkäin muiden kanssa. Päinvastoin, tarjoamalla ihmisille sellaisia tiedon muotoja, joihin he eivät muuten pääsisi käsiksi, välittynyt kvasi-interaktio voi stimuloida deliberaatiota aivan yhtä lailla, ellei enemmänkin, kuin nenäkkäinen vuorovaikutus yhteisessä tilassa.

Näin olennaista deliberatiivisen demokratian näkökulmasta on se, että esimerkiksi ”päivän uutisista kirjoitetaan tavalla, joka rohkaisee jokaisen kansalaisen pohdittua mielipiteen syntyä” (Glasser & Craft 1997, 31). Ajatus on sovellettavissa myös televisioon sillä erotuksella, että kansalaisten pohdinnan taustalla on elävän kuvan moniulotteinen merkitysavaruuks: ääni, kuva ja teksti yhdessä luovat merkityksen.

Kansalaisjournalismiin on kytkettävä ajatus journalismin keskusteleavuuden ja harkitsevuuden lisäämisestä niin, että yhteiskunnan eri ryhmät voisivat edistää vuorovaikutustaan ja suhteitaan journalismin avulla. Näkemystä voi perustella Raittilan (2005) ajatuksilla. Raittila (2005, 33–38) on tutkinut maahanmuuttajia koskevan uutisoinnin yhteydessä sitä, miten vähemmistöjen ja enemmistöjen edustajat pääsevät dialogiin valtamediassa. Raittilan ajattelun taustalla vaikuttaa teoria kontaktihypoteesista. Hän soveltaa hypoteesia yhdistäen sen ajatukseen journalismin dialogisuudesta. Perusideana on se, että journalismin ja erityisesti jutun sisäinen dialogi eri etnisten ryhmien välillä voisi auttaa rakentamaan etnisten ryhmien välistä vuorovaikutusta myös median ulkopuolella (emt., 51). On tietenkin täysin hypoteettista uskoa, että Halal-tv johtaisi vuorovaikutuksen lisääntymiseen arkielämässä maahanmuuttajien ja valtaväestön välillä. Voi kuitenkin esittää väitteen, että Halal-tv:llä on potentiaalia auttaa tällaisen vuorovaikutuksen syntymistä.

3.3. Halal-tv:n keskusteluareenan kuvaus

Halal-tv -ohjelmasta oli mahdollista keskustella Sveriges Televisionin internetsivuilla olevalla keskustelufoorumilla. Keskustelu oli valvottua eli moderoitua ja se perustui tietyille säännöille. Näin foorumia voidaan pitää tietyiltä osin poissulkevana ja mielipiteitä rajoittavana. Oman aineistoni kannalta en näe poissulkemisen aiheuttavan ongelmia työlleni, koska kaikista 326:sta viestistä (jotka ensimmäinen ohjelma synnytti) vain seitsemään moderaattori oli laittanut oman puumerkkinsä. Kun viestiä ei oltu päästetty foorumille, luki viestikentässä silti, kuka viestin oli kirjoittanut ja moderaattori oli perustellut lähettäjän alle, miksi tekstiä ei oltu julkaistu. Muutamissa viesteissä moderaattori oli myös lyhentänyt viestejä niiden lopusta ja tästäkin oli perustelut, miksi

näin oli tehty. Korostan kuitenkin, että moderaattorin kommenttien määrä oli aineistoon nähden minimaalinen. Määritän siis keskusteluareenan olevan vapaan mielipiteenmuodostuksen paikka, enkä koe poissulkemista eli moderoimista keskustelua rajoittavaksi elementiksi.

3.3.1. Aineiston rajaus

Keskustelu Halal-tv:n keskustelufoorumilla alkoi jo ennen varsinaista lähetystä (yhteensä yhdeksän viestiä ennen kuin ohjelma oli ehditty näyttää kanavalla). Koska tutkimukseni koskee nimenomaan Halal-tv:n ohjelman sisällön aiheuttaman keskustelun tutkimista, aloitan analyysini ensimmäisestä viestistä, joka saapui foorumille ohjelman ensimmäisen osan lähettämisen jälkeen (ensimmäinen viesti on lähetetty kello 21:01, kun puolen tunnin ohjelma alkoi kello 20.30.).

Halal-tv:n ensimmäisen jakson jälkeen ohjelman keskustelufoorumille kirjoitettiin yhteensä 326 viestiä. Viestit on kirjoitettu ajalla 3.11.–10.11.2008. Kaikkiaan keskustelupalstalle kertyi 881 viestiä ajalla 3.11.–19.12.2008. Luin koko aineiston läpi tutustuessani tutkimuskohteeseen ensimmäistä kertaa.

Rajaan tutkimukseni laadullisen tarkastelun koskemaan ainoastaan Halal-tv:n ensimmäistä jaksoa ja siitä käytyä keskustelua internetfoorumilla. Perustelen aineiston rajaamiseni ensinnäkin työmäärän kohtuullistamisella – 881 viestin tutkiminen olisi ollut tuntimäärältään liian suuri urakka pro graduksi. Toiseksi keskittymällä vain osaan aineistosta uskon saavuttavani paremman laadullisen analyysin tason, koska pienemmän aineiston kanssa on helpompi työstää syvää analyysiä, mennä asioissa merkitysten syvätasolle, ei pitäytyä vain aineiston pintapuolisessa kuvailussa. Kolmas aineiston rajaamiseen vaikuttanut tekijä on se, että Halal-tv:n kaikkiaan kahdeksasta jaksosta kyseinen ensimmäisen jakso, joka käsitteli luokkayhteiskuntaa, synnytti keskustelupalstalle eniten keskustelua määrällisesti. Tämä tekee aineiston rajaamiseni perustelluksi, vaikka voidaan pitää tietyiltä osin odotettuna, että uuden sarjan ensimmäinen jakso tuottaa paljon keskustelua, koska kyseessä on ohjelman sisäänajo. Yhtä kaikki: keskustelun suuri volyyymi kyseisen jakson jälkeen yhdistettynä työmäärän kohtuullistamiseen perustelee aineiston rajaukseni.

Visuaalisen aineiston eli tv-sarjan ensimmäisen jakson sisällöllinen tarkastelu tukee myös rajaukseni perusteluita. Koska kyseessä on tiettyyn formaattiin tehty sarja, kertoo yksi jakso jo sen olennaispiirteistä. Vaikka ohjelman ensimmäistä jaksoa voi pitääkin eräänlaisena pilottina, sisäänajona, sarjan tekemisen tapa ei muuttunut jaksojen edetessä olennaisesti (katsoin sarjan

seitsemän ensimmäistä osaa, viimeistä keskusteluohjelmaa en nähnyt). Tämän vuoksi voin tietyin varauksin yleistää analyysissä tekemiäni johtopäätöksiä koskemaan koko sarjaa.

4 TYÖN TAUSTASITOUUMUKSET, TUTKIMUSKYSYMYKSET, METODOLOGIA JA MENETELMÄ

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka pyrkii ymmärtämään todellisuutta empiirisestä aineistosta käsin. Tutkimus on pääosin kartoittava ja selittävä (ks. Hirsjärvi 2004, 129).

Koska käsillä oleva työ merkitsee akateemisen kypsyuden antamista, koen tärkeäksi selvittää myös työni taustalla olevia ajatuksia todellisuudesta ja sen luonteesta. Tutkijaa ohjaa aina tietty näkemys todellisuudesta – tutkimus on sikäli aina katsomuksellista. Työni taustasitouumusten erittelyn jälkeen tutustutan lukijan tutkimukseni metodologisiin lähtökohtiin. Tämän jälkeen kerron työni tutkimuskysymykset, jota seuraa pureutuminen tutkimuksen teossa käytettyyn menetelmään.

4.1. Tieteenfilosofiset taustasitouumukset: työn ontologiset ja epistemologiset perustat

Tutkijan taustasitouumukset ohjaavat työtä keskeisesti ja siksi on tärkeää selvittää työn perusteita. Selitän seuraavassa lyhyesti työni ontologista ja epistemologista perustaa. Ontologia tarkastelee ja pyrkii antamaan vastauksia kysymykseen todellisuuden perimmäisestä luonteesta (Raunio 1999, 28). Epistemologia puolestaan pohtii sitä, mitä voidaan pitää tietona ja mitä perusteita tiedon uskottavuudelle tarjotaan (emt., 29).

4.1.1. Realismi vs. konstruktivismi

Työni lähtee liikkeelle ongelmasta empiirisessä todellisuudessa. Tarkoitukseni on siis tuottaa olennaista tietoa empiirisestä tutkimusongelmasta eli siitä, miten ruotsalaisuudesta neuvotellaan Halal-tv:n keskustelufoorumilla. Laajempaan ongelmakehyksenä työssäni on se, miten tv-ohjelmat saataisiin vuorovaikutuksellisemmiksi suhteessa yleisöön. Kysymys sitoutuu tehtävään, joka kansallisella yleisradioyhtiöllä on yhteiskunnassa. Kuten Yleisradion internetsivuilla (YLE 2009) mainitaan, ”ohjelmatoiminnassaan YLE edistää mm. demokratiaa ja sananvapautta sekä vahvistaa eri kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja ymmärrystä”. Lisäksi kerrotaan, että Yle ”tukee tietoyhteiskunnan edistymistä ja media-alan kehittymistä, vahvistaa kansakunnan osaamista ja kulttuuria sekä luo liiketoimintamahdollisuuksia” (emt.).

Ontologinen ulottuvuus voidaan jakaa realismiin ja konstruktivismiin (Raunio 1999, 78). En kuitenkaan näe näitä ulottuvuuksia toisiaan poissulkevinä. Yritän perustella näkemystäni

eräänlaisella todellisuuskuvien yhdistämisellä, jolla tarkoitan sitä, että johonkin todellisuuskuvaan absoluuttisesti luottamalla voi menettää paljon vallitsevasta todellisuudesta. Siksi, jos haluaa saada todellisuudesta jotain sellaista irti, jonka toivoo parantavan tai kehittävän vallitsevia oloiloja, on hylättävä tietyn ontologisen ulottuvuuden seuraaminen. Siispä: sikäli työni pohjautuu ontologiseen realismiin, että uskon, että todellisuus on olemassa ”reaalisesti”, ihmisten todellisuutta koskevista käsityksistä riippumatta (emt., 78). Maailmassa on asioita, jotka ovat järjestelmällisiä, säännönmukaisia ja vakaita ja jotka voidaan periaatteessa tietää täsmällisesti. Uskon, että todellisuus toimii tiettyjen lainomaisuuksien mukaisesti (emt., 79).

Toisaalta, jos jäädään vain realistiseen katsantokantaan todellisuudesta, ei jätetä aktiiviselle ihmiselle tilaa muokata vallitsevaa todellisuutta. Uskon siis ihmisen aktiivisuuteen ja merkityksenantoon, jolla on mahdollista muokata todellisuutta. Konstruktivismi pohjautuu siihen, että sosiaalisen maailman erilaiset ilmiöt tuotetaan kielessä puheena, teksteinä ja kertomuksina, ja täten sosiaaliset ilmiöt ovat kielellisiä rakennelmia, kielen avulla luotuja merkityksiä. On selvää, että tällainen kuva todellisuudesta on monimerkityksinen ja sellaisena allekirjoittanut haluaa todellisuuden ehdottomasti nähdä (emt., 81–82). Työni noudattaa myös sikäli konstruktivistista ajattelutapaa, koska näen, että sosiaaliset ilmiöt, kuten työni tapauksessa keskustelu ruotsalaisesta yhteiskunnasta, tuotetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa – kyseinen keskustelu ei suinkaan ole olemassa todellisuudessa sellaisenaan, vaan sen tuottaa nimenomaan aktiivinen yleisö.

Konstruktivismiin liittyy kuitenkin vajavaisuuksia, jotka tutkijan on hyvä tiedostaa, vaikka olisikin ajattelutavan takana. Konstruktivismiin mukaan totuus riippuu aina tarkastelijan näkökulmasta ja totuudellisuuden standardeja ei ole olemassa erillään tutkijan omasta tulkinnasta tai tutkijoiden yhdessä muodostaman tulkinnan yksimielisyydestä (emt., 83). Ajattelutavan vajavaisuus liittyy siihen, että tieteelle ei aseteta enää mitään objektiivisuusvaateita, vaan kaikki tulkinnat ovat yhtä päteviä, eikä validiteettia ole tässä tapauksessa edes järkevää tai tähdellistä testata.

Kannatan ajattelutapaa, jossa tieteen tehtävänä on tuottaa monimuotoisia merkityksiä ja tulkintoja, mutta jos konstruktivismi johtaa siihen, että on olemassa lukuisia ”totuuksia”, tulkintoja, jotka eivät keskustele keskenään, on konstruktivismiin sinänsä kunnianhimoinen ja terve lähtökohta kyseenalaistettava. Jos siis konstruktivismi päättyy siihen, että tutkimus on mielivaltaista, kielen tuottamaa monien todellisuuksien virtaa, mutta ei kamppailua keskenään, on se epäonnistunut. Siksi työni pyrkii noukkimaan aineksia sekä realismista että konstruktivismista, eikä myönnä puoltamaan yhtä käsitystä todellisuudesta, vaikka onkin enemmän kallellaan konstruktivismiin suuntaan halullaan hakea monimerkityksellistä todellisuutta ja pyrkiä ymmärtämään sitä.

4.1.2. Tutkimuksen ihmiskäsitys

Vuorovaikutuksellisuuteen, joka on työni kannalta keskeistä, liittyy myös käsitys ihmisen luonteesta, siis ihmiskäsitys. Ihmiskäsitystä voidaan pitää yhtenä näkökulmana tutkittavaan todellisuuteen. Työni lähtee voluntaristisesta ihmiskäsityksestä vastakohtana deterministiselle käsitykselle, jonka mukaan ihminen ja hänen toimintansa on tilanteen ja ympäristön määräämää. Voluntarismi lähtee siitä, että ihminen on autonominen olento, jonka toiminta perustuu tietoisuuteen tai tahtoon. Tätä käsitystä vasten ymmärrän tv-ohjelman yleisön aktiivisena merkitysten tuottajana. Yleisön liialliseen potentiaaliin luottamista on kuitenkin arvosteltu. Esimerkiksi Fiskeä (1989) on arvosteltu siitä, että hän ei huomioi tarkastelussaan mediakulttuurin manipuloivia ja konservatiivisia vaikutuksia (esim. Kellner 1998, 46–55).

Yhtä kaikki: työni lähtökohtana on se, että elämme verkostoyhteiskunnassa (Castells 2002), jota yhdistää pluralistinen käsitys julkisuudesta (Nieminen 1998) sekä samalla käsitys aktiivisista yhteiskunnan jäsenistä. Verkostoyhteiskunta voi muodostua ja kehittyä ihmisten kohtaamien ristiriitojen ja niiden neuvottelun kautta. Tärkeää on, että verkostoyhteiskunnan jäsenet tiedostavat ristiriidat ja tahtovat neuvotella niistä.

4.2. Tutkimus osana yleisöntutkimusperinnettä

Yleisöt ovat kiinnostaneet tutkijoita jo 1930-luvulta lähtien. Tuolloin keskiössä oli se, millainen vaikutus elokuvilla on lapsiin ja nuoriin (Jensen 2002, 158).

Yleisötutkimuksen historia voidaan jakaa karkeasti kolmeen traditioon. Yleisöjä on ensinnäkin tutkittu vaikutuksen näkökulmasta – tällöin ollaan oltu esimerkiksi kiinnostuneita siitä, millainen vaikutus medially on demokraattisissa tai kaupallisissa prosesseissa, miten esimerkiksi median väkivaltakuvastot vaikuttavat nuoriin tai miten media vaikuttaa ylipäänsä siihen, mistä ihmiset puhuvat tai mitä he ajattelevat (Schröder 2003, 35–36). Toiseksi yleisöjä on tutkittu kysymällä mihin tarkoitukseen ihmiset käyttävät mediaa, puhutaan siis käyttötarkoitustutkimuksesta. Tämä traditio on tärkeä käännekohta siinä mielessä, että tutkimustraditioon tuli mukaan käsitys aktiivisesta yleisöstä, joka haluaa mediakäytöllä tyydyttää monenlaisia yksilöllisiä ja sosiaalisia tarpeita. Kolmanneksi yleisötutkimuksessa voidaan puhua kulttuurintutkimuksen traditiosta, jossa voidaan erottaa kaksi eri koulukuntaa: Frankfurtin koulukunta ja Birminghamin koulukunta. Ensimmäinen näistä näki yleisön voimattomana median massatuotteiden kuluttajina. Koulukunnan

mukaan kulttuurituotanto, myös massamedia, toimi kapitalistisen tuotantologiikan mukaan, joka johti siihen, että median käyttäjät orjuutettiin ideologisesti tarjoamalla heille standardisoituja tuotteita, jotka tähtäsivät siihen, että yhteiskunnan hallitseva eliitti pysyi vallassa (emt., 40).

Birminghamin koulukunta taas vakiinnutti populaarin massakulttuurin legitimiiksi tutkimusalueeksi. Koulukunnan piirissä kulttuurintutkimus nähtiin kahdesta perspektiivistä. Joko ajateltiin, että ihmisten elämä on riippuvainen sosio-ekonomisista rakenteista, jotka ympäröivät heidän elämäänsä tai sitten, että ihmisten kulttuuriset ja sosiaaliset voimavarat auttavat heitä luomaan merkityksellisiä elämiä itselleen ja että sosiaalisia olosuhteita voi myös haastaa (emt., 41).

Nykyistä yleisökokemusta voi kuvata sanomalla, että siitä on tulossa hyvin moniulotteinen ja monin tavoin vuorovaikutteinen. Esimerkiksi tosi-tv -formaatti Big Brotherin yleisökokemuksessa korostuvat monet erilaiset aktiviteetit kuten sarjan katselu, siitä keskusteleminen internet-palstalla ja siitä lukeminen eri medioista. Tässä tilanteessa, jota ympäröi jo aiemmin mainitsemani verkostoyhteiskunta, tutkimuksen lähtökohdaksi on otettava metodologinen pluralismi. Näin voidaan päästä kiinni nykyajan moniulotteiseen yleisöön. Tällaisessa kehikossa tutkimuksella voidaan selvittää, miten vanha ja uusi media voivat tuottaa erilaisia sosiaalisia prosesseja, kuten esimerkiksi lisätä kansalaisten osallistumista demokraattiseen päätöksentekoon tai tarkastella sitä, millainen potentiaali televisiolla on kulttuuriseen valaistumiseen (eng. ”*the potential for cultural enlightenment through television*”) (Schröder et al. 2003,4–5). Tutkimukseni toimii tässä kehikossa.

Koko yleisöntutkimuksen historiaa ei ole aiheellista käydä läpi. Olennaista on, että tutkimukseni voi sijoittaa siihen perinteeseen, jossa televisiotuotteiden tulkinta on noussut korostetusti esiin tavalla tai toisella. Tulkintaa voi lähestyä kolmesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin voi kysyä, millaisiin sosiaalisiin käyttötarkoituksiin televisiota katsotaan (emt., 160–161). Näin median katsomiskokemuksissa tärkeintä on sen konteksti. Toiseksi voidaan tutkia sitä, miten merkitys syntyy tai millaisia merkityksiä mediateksti tuottaa (eng. *decoding*). (emt., 162). Kolmanneksi mediaa voidaan lähestyä enemmänkin jonkun sosiaalisen toiminnan lähteenä kuin pelkkänä representaation muotona. Tällöin tutkimuksen painopiste siirtyy pois itse tekstistä ja kulkee kohti tekemistä eli mediatekstin lukemista itsessään. Näin tutkimuksen konteksti laajenee kaiken sosiaalisen alueelle, siis suhteessa ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen. Tällöin median käyttöä tarkastellaan osana sosiaalista toimintaa (emt., 163–164).

Sijoitan tutkimukseni kahden viimeisen lähestymistavan välimaastoon. Tutkimukseni keskiössä ovat nimenomaan mediatekstin tuottamat merkitykset, mutta mukana kulkee vahvasti merkitysten

yhteiskunnallis-kulttuurinen painotus, joka kytkee merkitykset vallitsevan yhteiskunnan normeihin ja arvoihin, siis osaksi ympäröivää sosiaalista todellisuutta.

Kun puhutaan merkityksistä, on intertekstuaalisuuden käsite keskeisessä osassa. Yksinkertaistettuna käsitteellä tarkoitetaan sitä, miten tekstin merkitystä ei ole olemassa ilman muita tekstejä (esim. Jensen 2002, 186). Fiske (1987, lainattu Jensen 2002, 186–187) tarjoilee työlleni oivan esimerkin intertekstuaalisuudesta, kun hän puhuu kolmenlaisista teksteistä. Ensinnäkin on ensisijaisia (eng. *primary*) tekstejä, jotka ovat ikään kuin vetureita, huomion keskipisteitä. Jos esimerkiksi elokuva on tällainen ensisijainen teksti, toissijainen (*secondary*) teksti sisältää esimerkiksi elokuvasta kirjoitettuja kritiikkejä ja arvioita. Kun nämä kaksi tasoa ikään kuin liittyvät yhteen, syntyy mediatekstin yleisön välille keskustelua ja muuta vuorovaikutusta koskien tekstiä (kolmas teksti). Tästä syntyy malli, jolla voidaan ymmärtää, miten tekstuaaliset merkitykset syntyvät ja kiertävät yhteiskunnassa.

Vaikka, kuten Jensenin (2002, 187) toteaa, media ei varmasti ole merkitysten luojana pääasiallinen lähde sosiaalisessa todellisuudessa, on Fiske asian ytimessä käsillä olevan työn kannalta, joka pyrkii avaamaan sitä, millaista keskustelua tv-ohjelma tuottaa keskustelijoiden välille internetin keskustelupalstalla. Mediateksti nimittäin saa pelkällä ilmestymisellään aikaan keskustelua sitä koskevalla internet-palstalla ja näin merkitykset lähtevät kiertoon. Tämä on tärkeää ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin kyse on demokratiasta – tarjoamalla ihmisille areena, jossa voi keskustella suhteellisen vapaasti ja vaihtaa mielipiteitä (tämä tietenkin koskee niitä, jotka pääsevät internetiin, mutta näiden ihmisten prosentti käsillä olevien maiden kontekstissa, siis Pohjoismaiden kohdalla, on erittäin suuri), tarjotaan ihmisille osallistumismahdollisuuksia. Ideaalitalanteessa keskustelu palstalla otetaan huomioon ohjelman tekemisessä ja näin aktiivisella yleisöllä on ”oikeaa” valtaa.

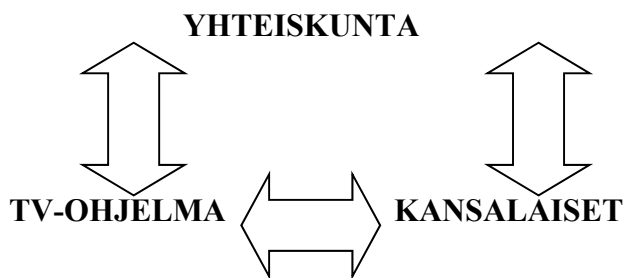
Toiseksi, kun merkitykset lähtevät kiertämään keskustelupalstalla, on aina se mahdollisuus, että ne muokkaantuvat matkalla ja tuloksena voi olla esimerkiksi positiivisia muutoksia keskustelijoiden asenteissa esimerkiksi (käsillä olevan työn puitteissa) maahanmuuttajia kohtaan. Tämä on tietysti ideaali tilanne. Tärkeintä on kuitenkin tähdentää sitä, että mitä enemmän yhteiskunnassa on tarjolla erilaisia foorumeita, olivat ne sitten kasvokkain toteutettavia tai tietoverkoissa, sitä enemmän ihmisillä on osallistumismahdollisuuksia muokata vallitsevaa todellisuutta kierrättämällä erilaisia mielipiteitä asioista. Näen, että tietoverkkojen erilaisissa foorumeissa on potentiaalia tällaiseen mielipiteiden kierrättämiseen, jos ne ovat hyvin suunniteltuja ja jossain määrin stimuloivia, siis erilaisia ärsykejä keskusteluun tarjoavia.

4.2.1. Tutkimuksen suhde vastaanottotutkimukseen

Tutkimukseni voi suhteuttaa yleisötutkimuksen vastaanottotutkimuksen (eng. *reception research*) traditioon tietyin varauksin. Vastaanottotutkimuksen ytimessä on nimittäin se, että merkitystä ei ikinä vain siirretä medialta yleisölle, vaan sekä viestin lähettäjä (*encoder*) että vastaanottaja (*decoder*) käyttävät tekstin tuottamiseen ja merkityksenantoon koko kommunikatiivista repertuaariaan. Ei ole mitään varmuutta siitä, miten nämä merkityksenannot menevät yksiin. Keskeistä on myös se, että median tai yleisön merkityksenantoprosessit ovat tiiviisti sidoksissa jokapäiväisen elämän sosiaalisiin konteksteihin, joissa ihmiset käyttävät mediaa (Schrøder et al. 2003, 122).

Tutkimukseni lähtökohta ei kuitenkaan ole pelkässä tekstin merkitysten luennassa, vaan pyrin myös itse aloittelevan tutkijan kompetenssilla lukemaan tekstiä (tv-sarjaa) niiden ominaisuuksien osalta, jotka ovat omiaan aiheuttamaan keskustelua. Koska tutkimukseni on sikäli kaksitahoinen, että luen merkityksiä yhdestä tekstistä (Halal-tv:n keskustelupalsta) ja pyrin löytämään keskustelun aiheuttajia toisesta tekstistä (Halal-tv -sarja), alkuasetelmani tutkimuksessa on jokseenkin erilainen kuin perinteisessä vastaanottotutkimuksessa. Tarkoitukseni on siis näyttää, että viestin lähettäjä (Halal-tv:n tuotanto) voi tietynlaisia kulttuurisia lukupisteitä lähettämällä aiheuttaa tietynlaisia merkityksenantoja vastaanottajissa (keskustelupalstan keskustelijat). Kulttuuri on merkittävässä asemassa tässä merkityksenannossa: tietyssä yhteiskunnassa tuotetussa tv-ohjelmassa on oletettavaa, että sekä tuottajilla että vastaanottajilla on samoja kulttuurisia arvoja ja normeja. Mielenkiintoisin elementti Halal-tv:n vastaanoton kohdalla on nimenomaan se, mitä tapahtuu, kun erilaiset lähettäjä- (juontajina musliminaiset) ja vastaanottajatahot kohtaavat.

Olen siis kiinnostunut vastaanottajien lisäksi myös tuotannon näkökulmasta. Asetelmani on sikäli harhaoppinen, jos sitä tarkastelee aktiivisen yleisön käsitteen kannalta, että tietyssä mielessä malli on ylhäältä-alas -asetelma, jossa tietynlaisten ärsykkeiden tv-sarjassa oletetaan aiheuttavan tietynlaista merkityksenantoa yleisössä tai keskustelupalstan keskustelijoissa. Asetelma on kuitenkin molempiin suuntiin liikkuva eli ohjelma tuottaa ärsykeitä, joista yleisö keskustelee, mutta keskustelu palautuu taas ympäröivään yhteiskuntaan ja siis myös mediaan esimerkiksi uudenlaisten asenteiden tai toimintatapojen muodossa. Ajatusta voi selventää kuviolla:

Kuvio 2. Vuorovaikutuksen kulku verkostoyhteiskunnassa.

Jaan Schröderin et al. (2003, 50) ajatuksen siitä, että yleisötutkimuksen pitäisi palvella kansalaiskuluttajan demokraattisen voimaantumisen (*empowerment*) päämäärää. Kuten Deacon ja hänen kollegansa muotoilevat

There are social and cultural structures that shape people`s options for action but exist independently of their awareness of them .

(Deacon, Pickering et al. 1999, 10, lainattu Schröder et al. 2003, 49).

Tämän takia on tärkeää tunnistaa, kuten työssäni, millaisia merkityksiä tv-ohjelman piirteet laittavat liikkeelle ja miksi. Asioilla on kulttuuriset ja yhteiskunnalliset kontekstinsa, jotka tutkijan on tuotava esille. Kuten yllä olevasta sitaatista käy ilmi, ihmiset eivät aina itse tiedosta näitä konteksteja.

4.2.2. Kulttuurin tutkimusta kulttuurin jäsenenä

Tutkimukseni konteksti on paitsi kulttuuritutkimuksellinen, myös vahvasti yhteiskunnallispoliittinen. Seuraan tutkimuksessani Saukon (2003) kriittistä huomiota postmodernien tekstien luennasta.

Saukon (emt., 106) mukaan, jos tutkija haluaa saada selkoa monimuotoisesta politiikasta tai politiikoista, joita tekstiin sisältyy, hänen täytyy tutkia tekstiä suhteessa sekä erilaisiin sosiaalisiin agendoihin ja lisäksi käyttää erilaisia metodologisia lähestymistapoja. Koen tämän näkökulman kulttuuritutkimukseen tutkielmaani sopivaksi ja siksi seuraan Saukon ajattelua analyysissäni tarkastelemalla tekstiä aluksi semioottisesti (merkitysten luenta), jonka jälkeen analyysini taustalla

vaikuttaa niin sanottu postmoderni tulkinnallinen strategia (*postmodern interpretative strategy*), jolla tarkoitetaan sitä, että teksti tai kuva on aina yhteydessä muihin mediatuotteisiin ja ne tulkitaan myös suhteessa niihin. Esimerkiksi kuva lapsista kadulla tuo mieleen kasan muita kuvia lapsista kadulla (emt., 108).

Ajattelutapaan liittyy vajavaisuuksia, jotka on syytä tuoda esille. Kuten Saukko (emt., 108) nostaa esille, jokaisella tekstillä tai kuvalla on lukuisia tulkintoja, jotka näyttävät aina erilaisilta riippuen siitä, mihin teksteihin niiden katsotaan olevan suhteessa tai millaisia sosiaalisia sidonnaisuuksia niihin voidaan liittää. Tutkimuksen tarkoitus ei siis ole tuoda esille sitä, mikä näistä luennoista on ”oikea”, vaan tuoda näkyväksi joitakin mahdollisia tulkintoja, jotta tekstin moniulotteisuus, monet ”politiikat”, saataisiin näkyville. On myös hyvä muistaa, että oma luenta on aina sosiaalisesti määräytynyt ja samalla sokea toisille merkityksille ja politiikoille. Näin jokainen akateeminen luenta on poliittista sinällään siinä missä itse tekstistä löydetty merkityksetkin (emt., 112).

Tutkimukselliseen otteeseeni sisältyy myös käsitys kansalaisuudesta, jonka näen kulttuurisena. Haluan haastaa näkemyksellä yleisradioiden kansalaisuuskäsitystä, jonka näen kytkeytyvän nimenomaan poliittisen kansalaisuuden malliin. Sassi (2000, 41) toteaa, että kulttuurinen kansalaisuus on tullut täydentämään poliittista kansalaisuutta, jonka voi katsoa kiinnittyvän kansallisvaltioon. Kulttuurinen versio kansalaisuudesta nojautuu enemmän kulttuuriin. Sassi (emt., 42) perustelee näkemystään kulttuurisesta kansalaisuudesta toteamalla, että kun aikaisemmin yhteiskunnat järjestäytyivät rakenteellisesti, niin tämän on korvannut nykyään järjestäytymisen muoto, jossa painottuvat kulttuuriset suhteet ja identiteetit. Tässä kontekstissa ymmärrän yhteiskunnallisen keskustelun kuten Sassi (emt., 41): ”neuvotteluina merkityksistä ja niiden kiinnittymisestä sosiaaliseen ja historialliseen todellisuuteen”. Tässä kohtaa voikin kysyä Lehtosen ja Koivusen viitoittamana (2005, 11), että: ”onko julkisen keskustelun ytimessä sosiaalisen ja poliittisen tasa-arvon sijaan kysymys identiteettien ja erojen esittämisestä, edustamisesta ja tunnistamisesta?”.

Näen, että kulttuuriseen kansalaisuuteen liittyvät yhteiskunnan moninaiset identiteetit. Identiteetit eivät ole selviä rakennelmia, vaan ne voivat olla sidoksissa esimerkiksi uskontoon, etniseen taustaan, paikalliseen asuinpaikkaan, kansallisuuteen tai ylikansalliseen tilaan, kuten Eurooppaan. Samalla on huomattava, että näitä identiteettejä ei ole edes välttämättä mahdollista erottaa toisistaan (Haavisto 2008, 170). Nykyinen yhteiskunta on nähtävä moninaisena, monien erilaisten identiteettien sumana, eikä orjallisen kansallisvaltiomaisena, jolloin ainoastaan tietyt identiteetit kuuluvat tiettyjen rajojen sisään, samalla kun toiset näiden rajojen sisään pyrkivät identiteetit

suljetaan kansallisvaltion ulkopuolelle. Kulttuurisen kansalaisuuden käsite antaa luvan avata rajat moninaisille identiteeteille ja neuvotteluille, joiden välisillä keskusteluilla on tutkimukseni kontekstissa mahdollista tuottaa myös osallistuvampaa, aktiivisempaa kansalaisuutta kuin mihin poliittinen kansalaisuus pystyy.

4.3. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessani on kolme pääkysymystä. Kysyn aineistoltani:

- 1 Miten ruotsalaisuudesta neuvotellaan Halal-tv:n keskustelufoorumilla? (vuorovaikutuksen laatu ja sävyt)
- 2 Millaista yleisöyttä sarja tuottaa? (julkisuus)
- 3 Miten kulttuurien väliset erot jäsentävät sarjan katsomiskokemusta? (dialogisuuspisteet)

4.4. Tutkimuksen menetelmä

Tutkimukseni on laadullista sisällönanalyysiä. Käytän tutkimukseni analyysiapuvälineenä vierusparianalyysiä, joka lukeutuu keskusteluanalyysin traditioon. Lisäksi tv-sarjan sisällöllisessä, visuaalisessa tarkastelussa käytän apunani kahta käsitettä, Roland Barthesin *punctumia* ja Janne Seppäsen *visuaalista järjestystä*. Sarjan luenta pohjautuu figuraaliseen lukutapaan.

4.4.1. Keskusteluanalyysi ja vierusparit

Keskusteluanalyysissä on tärkeää tiedostaa se, ettei yhdellä irrallisella ilmauksella ole tarkkaa merkitystä, vaan jokaisen ilmauksen tai viestin merkitys määrittyy viime kädessä siitä, miten sitä keskustelussa käsitellään ja millainen merkitys sille annetaan toiminnan kautta (Raevaara 1997, 83). Tässä tähdentyy Deweyn (1927/2004, 239) ajatus, että ”ideat, joita ei viestitä, jaeta eikä herätetä henkiin antamalla niille ilmaus, ovat vain yksinpuhelua, ja se taas on vain särkynyttä ja epätäydellistä ajattelua”. Mitään merkitystä ei siis ole olemassa ilman, että se tuodaan julkiseksi ja siitä neuvotellaan muiden kanssa.

Pietilä (2001) on artikkelissaan vertaillut yleisönosastoa ja verkkofoorumeita keskusteluareenoina. Hän on kiinnittänyt tarkastelussaan huomiota erityisesti areenoiden dialogisuuteen (ja monologisuuteen). Pietilä lähestyy dialogisuutta vieruspariajattelun avittamana. Hänen (emt., 22–

23) mukaansa vieruspariajattelun pohjalta puheenvuorojen dialogisuudessa voidaan erottaa kolme puolta tai muotoa: vuoropuheluyhteyden hakeminen, sen virittäminen ja siihen asettuminen. Yksinkertaisimmillaan ajatuskulku on tämä: keskustelija kysyy areenalla muiden keskustelijoiden kantaa johonkin asiaan (*hakeminen*). Jos viestiin vastataan, yhteys viriää (*virittäminen*). Se viesti, joka on vastannut yhteyttä hakevaan viestiin, asettuu (*asettuminen*) tämän ensimmäisen viestin yhteyteen.

Pietilä tutkii aluksi sitä, miten eri dialogisuusmuodot (hakeminen, asettuminen, virittäminen) painottuvat areenoilla. Toiseksi hän tutkii areenoiden *kannanottojen sävyjakaumia* (samanmielinen, neutraali, erimielinen). Koska Pietilän analyysi tarkkailee sitä, *miten* keskustelupalstoilla keskustellaan, en koe tutkimusotteen riittävän tyydyttämään omaa tiedonhaluani ja tutkimusintressejäni. Tämän takia suuntaan tarkkailuni keskustelufoorumin keskustelun sisällön analyysiin, jossa keskeistä on paitsi se, millaisia ovat kannanottojen sävyjakaumat, siis miten keskustelijat reagoivat toistensa avauksiin, myös se, mistä ja miten eri teemoista keskustellaan. Näin on mahdollista selvittää syvemmin sitä, millaisia merkityksiä keskusteluissa tuotetaan.

4.4.2. Barthesin punctum

Roland Barthes (1985) puhuu valokuvan olemuksen yhteydessä *punctum*-käsitteestä. Hänen mukaansa ”valokuvan punctum on se sattuma, joka pistää minua (mutta myös ruhjoo ja kirvelee sisälläni)”. Punctumia voi pitää eräänlaisena yksityiskohtana, osaobjektina (emt., 48–49). Punctumin käsitepari on *studium*, jolla Barthes tarkoittaa kuvan herättämää keskinkertaista mielenkiintoa (päinvastainen punctumille) (emt., 32).

Punctumin ominaisuutta ei voi ymmärtää ilman esimerkkiä. Barthes tarjoilee esimerkiksi valokuvan vuodelta 1928 mustasta afrikkalaisperheestä. Hän tunnistaa valokuvasta monia piirteitä, se esimerkiksi ilmaisee arvokkuutta, perhe-elämän arvoja, pyhäpäivää jne. Tämä kaikki informaatio kiinnostaa katselijaa, mutta ei ”pistä”. Se, mikä pistää, on kuvan sisaren tai tyttären kiiltohahkaiset nauhakengät. Barthes (emt., 49) toteaaakin, että ”tämä erikoinen punctum herättää minussa suurta myötätuntoa, miltei jonkinlaista hellyyttä”. Punctum tarkoittaa siis myös jotain tunteita herättävää ja siksi vahvaa kokemusta.

Olennaista Barthesin ajatukselle punctumista on se, että hän painottaa käsitteen subjektiivisuutta ja täten sitä, että jokaisella ihmisellä on omat tapansa tulkita valokuvaa. Näin hän sulkee kuvien

kulttuurisesti jaetut merkitykset pois tarkastelunsa tieltä (Seppänen 2005, 123). Seppänen (emt., 124) toteaaakin edellinen havainto taustallaan, että Barthesin punctum on mediakuvan tutkimuksen kannalta kovin epäanalyttinen käsite. Mielestäni Barthesin punctum tavoittaa kuitenkin jotain sellaista todellisuudesta, jolla voi kuvailla tutkimusaineistoni Halal-tv:n niitä pisteitä, jotka aiheuttavat keskustelupalstalle paljon keskustelua. *Studiumin* käsite ei tähän käy, koska nähdäkseni se ei herätä niin voimakkaita reaktioita, että se edes kannustaisi ihmiset keskustelemaan kuvasta. Yhtä kaikki: jotta punctum-käsitettä voi käyttää analyysivälineenä, se täytyy operationalisoida uudelleen käyttöön.

Ensinnäkin Barthesin punctum muuttuu tutkimuksessani *dialogisuuspiste*-käsitteeksi.

Dialogisuuspiste siis myös ”pistää”, herättää tunteita ja on täten vahva kokemus. Dialogisuuspiste voi olla yksityiskohta, osaobjekti, aivan kuten Barthesilläkin. Vaikka katsomiskokemus on yksilöllinen, siis subjektiivinen, niin kuin Barthesilläkin, siitä muodostuu yhteisöllinen, kun keskustelupalstan ihmiset alkavat keskustella tästä *pisteestä*. Näin saadaan mukaan kuvan kulttuuris-yhteiskunnallinen kehys, joka Barthesilta punctum-ajattelusta puuttuu ja jota ei missään nimessä voi ohittaa kuvien tarkastelussa. On myös muistettava, että edes subjektiivinen katsomiskokemus ei voi olla koskaan pelkästään täysin subjektiivista sikäli, koska se kulttuuri ja yhteiskunta, jossa elämme, muokkaa aina katsojaprofiiliamme. Tämän takia olen valjastanut Barthesin punctum-käsitettä täydentämään visuaalinen järjestys -käsitteen, jota käsittelem seuraavassa luvussa.

Barthes puhui punctum-käsitteestä nimenomaan valokuvan kontekstissa, mutta käsillä oleva työ liittyy elävään kuvaan. Koska punctumin käsite viittaa juuri yksityiskohtien, osaobjektien havaitsemiseen, en koe eri konteksteja ongelmana soveltaessani käsitettä elävään kuvaan. Tarkoitukseni on nimittäin juuri tarttua näihin yksityiskohtiin, omassa tarkastelussani dialogisuuspisteisiin.

4.4.3. Visuaalinen järjestys ja figuraalinen lukutapa

Pyrin sisällönanalyysillä nostamaan esiin, millaisia visuaalisia järjestyksiä eli ”visuaalisten esitysten säännönmukaisuuksia ja rakenteita kuvallisessa julkisuudessa on” (Seppänen 2005, 144).

Visuaalinen järjestys täydentää analyysivälineenä punctumin puutteita (ks. edellinen kappale).

Seppäsen (2004, 36) mukaan ”visuaaliset järjestykset sisältävät vakiintuneita ja jaettuja kulttuurisia merkityksiä”. Visuaalinen maailmamme siis koostuu tietyistä rakenteista ja järjestyksistä, joita erilaiset välineet tai esitystavat, kuten tutkimukseni televisio ja siellä esitettävä sarja myös luovat. Visuaaliset järjestykset kytkeytyvätkin tiiviisti arvoihin, normeihin ja asenteisiin (emt., 33). Keskeinen kysymys onkin, uusintavatko tietyt esitystavat, kuten tv-sarja, tiettyjä kulttuurisia normeja ja tapoja, vai haastavatko ne kenties niitä? Visuaaliset järjestykset ovat yhteiskunnassa myös kamppailun kohde (emt., 33). Miksi sitten visuaaliset järjestykset ovat niin tärkeä asia tunnistaa käsillä olevasta todellisuudesta? Syy on siinä, että me kaikki, myös esimerkiksi tv-sarjan tekijät, inhimilliset toimijat, tuotamme niitä. Samalla kun tuotamme näitä ”objekteja” eli esimerkiksi kuvia, ”ihmiset tulkitsevat enemmän tai vähemmän tietoisesti näitä objekteja ja liittävät ne osaksi omaa toimintaansa ja tuttuja merkityksiä. Myös visuaalisten objektien tulkinta on niiden tuottamista” (emt., 34).

Visuaaliset järjestykset ovat siis ladattuja merkityksillä ja niihin liittyy keskeisesti odotuksia, normeja, tunteita ja ne kiteytyvät osaksi ihmisten välistä vuorovaikutusta. Esimerkiksi ihminen luokitellaan ulkonäkönsä perusteella tietyn yhteiskuntaluokan edustajaksi (emt., 37–38).

Visuaalinen järjestys on myös sosiaalinen järjestys ja siksi vallan käsitettä ei saa myöskään unohtaa:

Voidaan ajatella, että valta on juuri se voima, jonka vaikutuksesta ihmiset mukautuvat visuaalisiin järjestyksiin, tulkitsevat niitä tietyillä tavoilla ja alkavat pitää niitä itsestään selvinä.

(Seppänen 2004, 43)

Valtaa on esimerkiksi yhteiskunnan viranomaisilla, mutta myös medially. Tässä kohtaa keskeiseksi nousee paitsi kysymys siitä, mitä mediassa nähdään, myös se, mikä jää näkymättömäksi: ”näkymättömyys on pois sulkemista visuaalisen järjestyksen piiristä” (emt., 44).

Mediatutkijan tehtävä on tunnistaa visuaalisia järjestyksiä mediatuotteista ja näin kannustaa mediatoimijoita muokkaamaan vallitsevia järjestyksiä ja saada myös tavalliset ihmiset, kansalaiset, mukaan haastamaan ”totuuksina” pidettyjä järjestyksiä yhteiskunnasta. Keskusteleavuuden lisäämisellä yhteiskunnassa on merkittävä vaikutus vakiintuneiden merkitysten muuttamisessa. Siksi, jos esimerkiksi tv-sarja tarjoaa tietynlaisia ärsykeitä (punctumeita, dialogisuuspisteitä), on mahdollista, että näistä pisteistä keskustelevat ihmiset päätyvät luomaan jonkin uuden visuaalisen järjestyksen asiasta. Tällöin myös yhteiskunnallinen muutos, tai ainakin kyseisen keskusteleavan ihmisryhmän muutos, on mahdollinen.

Käytän sarjan tulkinnassa niin sanottua figuraalista lukutapaa. Koivunen (2006, 85–86) puhuu figuraalisesti lukutavasta de Lauretisin (2004) innoittamana. Ajattelijan kehyksissä puhutaan elokuvan tulkinnasta, mutta sovellan lukutapaa työni tv-sarjaan. Lukutavan lähtökohta on, että ”elokuvien teoreettinen lukeminen on niiden avaamien käsitteellisten tilojen kartoittamista ja pohtimista.” Keskeistä on, että tulkitsija ei ole kiinnostunut esityksistä, vaan nimenomaan käsitteellistyksistä (Koivunen 2006, 86). Työni kehyksissä voidaan siis puhua tv-sarjan figuraalisesta lähiluvusta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että pyrin löytämään sarjasta myös sellaisia *punctumeita*, *dialogisuuspisteitä* (ks. luku 4.4.2.), joihin internet-keskustelussa ei varsinaisesti puututa sanallisesti, mutta jotka luen kuitenkin vaikuttavan keskusteluun foorumilla.

Figuraalista lukutapaa ja visuaalisen järjestyksen käsitettä käytetään työssäni paikkaamaan punctum-käsitteen puutteita. Kun punctum on selvästi havaittava lukupiste, visuaalinen järjestys ei tätä välttämättä ole, vaan se sisältää valtaa, joka merkitsee, että visuaalinen järjestys saattaa olla olemassa katsojan sitä tiedostamatta. Täten on mahdollista, että ainoastaan keskustelupalstaa tutkimalla ei päästä käsiksi sarjan tuottamiin dialogisuuspisteisiin. Tämän takia mukaan on otettava tv-sarjan figuraalinen lukutapa, joka perustuu tutkijan kykyyn nähdä asioita, jotka eivät ole selvästi näkyvissä tekstin tasolla, mutta jotka nousevat tutkijaluennasta näkyväksi. Näkyväksi tekeminen mahdollistaa asioiden kyseenalaistamisen, valta-aspektien tunnistamisen ja mahdollisen asiantilan muutoksen.

5 AINEISTON ANALYYSI

5.1. Verkkoaineiston kuvailua

Aloitin aineiston tarkastelun kirjaamalla viestien otsikoita, jotta saisin yleiskuvan materiaalistani. Rajasin tutkimuksesta pois otsikot, jotka saivat aikaan ainoastaan yhden tai kaksi vastausta. Otsikoista tarkastelin siis niitä, joiden alla oli vähintään neljä viestiä. Näin pyrin saamaan selville keskustelun yleisimpiä aiheita.

Koska keskustelu oli aloitettu moderaattorin toimesta otsikolla ”*Halal-tv – diskutera programmet*”, oli suurin osa viesteistä vastauksia tähän otsikkoon. Muita merkittäviä (neljä viestiä tai enemmän keränneitä) otsikoita oli *Halal-Haram* (11 kpl), *OBS! Mona är kvinna!* (4 kpl), *Seriöst om klass* (10 kpl), *Det handlar om respekt* (5 kpl), *Carl Hamilton* (12 kpl), *Rasism, klass diskriminering & sexism* (6 kpl), *Jag mår fan illa* (4 kpl), *svt* (4 kpl), *Tyst I klassen* (5 kpl), *Sofia00* (12 kpl) ja *The Other* (6 kpl). Moderaattorin kommentteja 326:n viestin joukossa oli yhteensä seitsemän kappaletta.

Tehdessäni havainnot viestien otsikoista paljastui, että niistä ei voi vetää minkäänlaisia päätelmiä viestien sisällöistä. Siksi aloin syventyä sisältöihin ja pohdintani tuottivat kasan keskustelupalstalla esiintyviä erilaisia teemoja. Aluksi kirjasin kaikki palstalla esiintyvät keskusteluaiheet yksityiskohtaisesti ja tämän jälkeen yritin tiivistää teemoja laajempiin kokonaisuuksiin. Mitä enemmän aineistoon perehdyin, sitä selvemmäksi kävi, että harvassa olivat sellaiset viestit, joissa ainoastaan vastattiin toisen viestiin yhdellä lauseella tai ilmaistiin mielipide yhdestä rajatusta teemasta. Päinvastoin aineistoa voi kuvailla yleisesti toteamalla, että yksittäisissä viesteissä mainittiin useampi kuin yksi aihe. Seuraavassa tarkastelussa on yleiskuva teemoista, joista viesteissä puhutaan.

Laajimmaksi keskusteluteemaksi palstalla näyttäytyy ruotsalaisuuden määrittely eri konnotaatioineen. Lasken ruotsalaisuus-teemaan kuuluvaksi keskustelut a) ohjelman kohtauksesta, jossa haastateltavana oleva yhteiskuntakriitikko haluaisi kätellä musliminaisia, mutta tilanteesta muodostuu konflikti, koska musliminaiset uskontoonsa vedoten toteavat tervehtivänsä eri tavalla, käsi sydämellä, eivät siis kädestä pitäen, b) ruotsalaisuuden olemuksesta, joissa ruotsalaisuudesta neuvotellaan esimerkiksi suhteessa islamiin ja muslimeihin ja c) luokkayhteiskunnasta.

Viimeisen teeman osalta voidaan todeta, että keskustelu aiheesta oli vaisua siihen verrattuna, että ohjelma käsitteli nimenomaan ruotsalaista luokkayhteiskuntaa. Hypoteesini ennen aineiston

tutkailun aloittamista oli nimenomaan se, että luokkayhteiskunta-temasta tulee hallitseva keskusteluaihe.

Toiseksi eniten keskustelupalstalta löytyi viestejä, jotka tavalla tai toisella liittyivät uskontoon. Olen luokitellut uskonto-ryhmään kuuluvaksi muun muassa keskustelut islamista ja kristinuskosta, muslimeista ja muslimien esittämisestä eli muslimikuvasta. Tässä ryhmässä on huomattava, että noin neljäsosa kyseisistä viesteistä kuuluu nimimerkille *marc.wiklund*. Nimimerkki keskusteli palstalla lähinnä omia näkemyksiään pönkittäen, eikä pyrkinyt niinkään kuuntelemaan muita ja antautumaan täten vuoropuheluun.

Kolmanneksi hallitsevin teema keskustelupalstalla oli ohjelmapalaute, jossa kritisoitiin tai puhuttiin myönteisesti ohjelmasta. Näiden viestien suuri määrä ei liene yllätys, sillä jos jotain ohjelmaa varten perustetaan keskustelufoorumi, jossa ihmisiä kannustetaan keskusteluun ohjelmasta, on todennäköistä, että kyseisellä arenalla nimenomaan puhutaan käsillä olevasta ohjelmasta ja annetaan sille palautetta.

On kuitenkin huomattava, että vaikka ohjelmapalaute muodostaa keskusteluaiheista määrällisesti suuren osan, laadullisesti palaute on paikoitellen hyvinkin pinnallista tai viestien yhteydessä voidaan puhua kovin erilaisista teemoista kokonaisuudessaan, jolloin ohjelmapalaute jää ikään kuin sivuosaan. Ohjelmapalautteen suurta määrää voi enemmänkin pitää koko keskustelua kehystävänä teemana, koska kaikki keskustelu on tavallaan ohjelmapalautetta, koska keskustelut lähtevät ohjelman katsomisesta ja sen teemoista. Ohjelmapalautteesta löytyy kommentteja, joissa uhataan irtisanoa tv-lupamaksu, kannustetaan ohjelman juontajia tai esitetään heidät epäammatillisina tekijöinä. Palaute on siis kirjavaa ja liittyy ohjelman teemoihin ja juontajiin. Toisaalta ohjelmapalautteessa haetaan suoraa yhteyttä ohjelman tekijöihin kysymällä asioista tai kyseenalaistamalla ohjelmassa esitettyjä näkökohtia. Palaan tähän tematiikkaan työni lopussa.

Varsinaisesti maahanmuuttajista keskusteltiin aineistossa vähän. Keskusteluaiheina olivat muun muassa maahanmuuttajien sopeutuminen ja kotouttaminen. Muita havaitsemiani teemoja, jotka mainittiin alle kymmenessä keskusteluviestissä, olivat rasismi, politiikka, demokratia ja kivittäminen.

5.2. Halal-tv:n *Klass*-jakson punctumit eli dialogisuuspisteet

Nostan seuraavassa esille Halal-tv:n *Klass* (luokka) -jaksosta nousevat Roland Barthesin punctum-käsitteeseen palautuvat dialogisuuspisteet. Koska sovellan Barthesin käsitettä ja lisäksi siihen kulttuuris-yhteiskunnallisen aspektin, tulkitseen punctumin eli dialogisuuspisteen olevan jotain, joka saa ihmiset keskustelemaan aiheesta. Lisäksi dialogisuuspisteiden analyysi perustuu sarjan figuraaliseen tutkijaluentaan, jolloin merkitykset eivät ole luettavissa pelkästään varsinaisen tekstin tasolla, vaan merkitysten syvätasolla, jolloin keskustelija itse ei varsinaisesti tiedosta merkityksenluomisprosessiaan. Analyysin apuna käytetään myös visuaalisen järjestyksen käsitettä. Analyysin alun keskusteluteemojen erittely auttaa dialogisuuspisteiden luennassa. Tämän lisäksi tarvitaan tutkijan kriittistä kuvanlukutaitoa ja ruotsalaisen kulttuurin ymmärtämistä.

Seuraavaksi esitän lyhyesti ja pelkistetysti Halal-tv:n *Klass*-jakson kulun, jotta lukijan on helpompi pysyä perässä audiovisuaalisen esityksen kokonaiskuvasta (ohjelma on myös dvd-liitteenä työn takakannessa). Tämän jälkeen erittelen ohjelman dialogisuuspisteitä.

Halal-tv:n *Klass*-jakson kulku:

1. DALIA: SER NI ER BRA? MEN ALLT I SVERIGE ÄR INTE BRA (SUORAAN KAMERALLE).
2. JUONTAJIEN ESITTELY.
3. Khadiga aloittaa (kävelee kadulla) ja puhuu siitä, miten Östermalmilla ei näytä yhtään samalta kuin siellä, missä hän on asunut. Puhuu myös Egyptistä: luokkaerot siellä suuria, on rikkaita ja köyhiä; Ruotsi alkaa hänen mielestään muistuttaa yhä enemmän Egyptiä, koska luokkaerot kasvavat.
4. Kaikki juontajat ovat SVT:n tiloissa, pohtivat yhteiskuntaluokkia. Keskustellaan siitä, mihin luokkaan juontajat kokevat itse kuuluvansa. Yksi juontajista ilmoittaa, että kotimaassa hänen vanhempansa kuuluivat keskiluokkaan tai ylempään keskiluokkaan. Khadigaa ärsyttää ne, joilla menee hyvin, heistä näkee sen, että he ovat rikkaita (itse on kasvanut Albyssä, Ruotsin köyhimmässä osassa). Dalia lukee lehdestä, että luokkaerot kasvavat, rikkaat ovat rikastuneet ja köyhät köyhtyneet, onko se oikeudenmukaista?
5. Khadiga haastattelee tavallisia ihmisiä kadulla: ”mitä mieltä olet luokkaeroista? Mihin luokkaan kuulut?” Yhteensä kaksi haastateltavaa; pinnallista, yksi kertoo kuuluvansa keskiluokkaan.

6. Matkataan Danderyhyn, rikkaimpaan osaan Ruotsissa. Juonnetaan eläkkeellä oleva yrittäjä sisään: ”Det här är Björn, han är rik”. Mies kokee kuuluvansa etuoikeutettuun keskiluokkaan. Hänen mielestään rikkaiden ja köyhien välillä ei ole niin suuria eroja. Cherin kysyy, että mitä jos hän asuisi täällä, miten hänet otettaisiin vastaan? Björn vastaa: kunnioituksella, tietenkin. Khadiga sanoo, että Björn näyttää hyvältä, Björn vastaa: käyn salilla viisi kertaa viikossa ja pelaan golfia. Lopuksi otetaan kuva tytöistä ja miehestä: mies esittelee maailmanomistajan elkein taloan, Dalia kannustaa häntä availemaan käsiään.
7. Välike: Khadiga ikään kuin lukemassa säätä uutislähetyksen yhteydessä.
8. Keskustelua Danderyn tunnelbana-asemalla. Tytöt pohtivat: miten siistiä täällä on, vertaavat esimerkiksi Albyn asemaan.
9. Tapaaminen yhteiskuntakriitikko Carl Hamiltonin kanssa. Khadiga kertoo spiikissä, että ensitapaaminen ei mennyt niin kuin piti ja selittää, miksi ei kätele Hamiltonia: muslimin tapa on laittaa käsi rinnalle, se tarkoittaa kunnioitusta. Kertoo, että Hamilton pakottaa ottamaan kädestä ja sanoo, että jos ei ota, niin voi matkustaa takaisin Iraniin. Näytetään viitteellisesti haastattelun alkutilannetta, jossa tytöt ovat Hamiltonin kanssa ja kiistelevät asiasta. Hamilton: ”Ruotsissa eletään niin, että kätellään”, ”Odotat, että minä elän sinun maailmasi tavoilla, mutta sinä et edes yritä elää minun maailmassani”.
10. Haastattelu Hamiltonin kanssa. Kysymyksiä: ”elämmekö luokkayhteiskunnassa?” ”Kyllä, mitä suuremmassa määrin, jakoja: sukupuoli, uudet ja vanhat ruotsalaiset”. ”Miten erot näkyvät: pukeutumisessa, puhumisessa, autolla ajamisessa, siinä, että lapset saavat täysin eri mahdollisuuksia elämässä. Ruotsi yksi niistä maista, joissa luokkaerot kasvaneet nopeimmin, rikkaat rikastuneet jne.”.
11. Metrossa kohti Albya. Puhutaan: köyhät ovat sairaita, kuolevat aikaisemmin jne; rahalla suuri merkitys. Koraanista puhe: Koraanissa lukee, että lapset ja rikkaus hienointa elämässä[---]. Juttu loppuu kesken.
12. Ohikulkijoiden haastattelu Albyssä: ”millaista täällä on asua, mihin luokkaan kuulutte (kysyy nuorilta)”: ”köyhimpään, siksi asumme täällä; nainen: keskiluokkaan”.
13. JUONTO: Tuntuu niin epäoikeudenmukaiselta, että toisilla on niin paljon paremmin kuin muilla. Islam sanoo, että niin se vain on: osa on rikkaita, osa köyhiä. Loppujen lopuksi ihminen joutuu sen eteen, miten on käyttäytynyt.
14. Sairaanhoidajaopiskelijan luo. Asunnon ovella juttua: täällä huomaa, millainen asumisen taso on. Khadiga ei haluaisi asua täällä lapsiensä kanssa, toinen kysyy miksi [---]. Keskustelu loppuu kesken. Tavataan opiskelija.
15. Haastattelu sairaanhoidajaopiskelijan kanssa. Haastateltava kertoo: ”täällä huomaa, kun kello on puoli viisi aamulla: tunnelbana-asema on täynnä, täällä asuvat ihmiset, jotka siivoavat metrot, ajavat rikkaat Arlandan lentokentälle jne.”.

16. Välissä haastattelu nuorten kanssa Albyssä: ”mitä mieltä, kun luokkaerot kasvaneet: surkeata, Göran Persson takaisin!”
17. Haastattelu opiskelijan kanssa jatkuu: ”haluaisitko kuulua yläluokkaan? En, se tarkoittaisi myös eristäytymistä muusta maailmasta; täällä asuu esimerkiksi ihmisiä monista eri maista toisin kuin Danderyssä, täällä ollaan aika integroituneita, kun jaetaan kaikki sama rappu”.
18. Autossa. Puhutaan Egyptistä, jossa luokat ovat todella tärkeitä. Khadiga: mietin, että ollaanko Ruotsissa menossa samaan suuntaan. Puhuvat omista kokemuksistaan: luokkaerot tarkoittavat esimerkiksi suhteita, yläluokalla on niitä [---]. Keskustelu ei johda mihinkään.
19. Autossa sosiaalidemokraattisen puoleen puheenjohtaja Mona Sahlinin luo. Puhutaan: heidän hallituskaudellaan luokkaerot kasvoivat.
20. Haastattelu Sahlinin kanssa: ”Miten voi olla niin, että rikkaat rikastuivat ja köyhät köyhtyivät, kun sosiaalidemokraatit olivat vallassa? Sahlin: käytimme liian vähän valtaa siihen asiaan, 90-luvun lama vei monta mennessään”. ”Miksi ette tehneet mitään? Sahlin: työttömyys oli korkealla, ei muutu nopeasti, luokkaerojen kasvu on kamalaa, vaarallista”. ”Mitä sanot siihen, että kun Ruotsiin tulee, niin on automaattisesti alaluokkaa, vaikka olisi ollut mitä tahansa luokkaa lähtömaassa? Sahlin: mitä sanot itse siihen?” Ei vastaa, kysyy uudestaan Sahlinilta. ”Sahlin: ongelma on juuri se, että maahanmuuttajat laitetaan asumaan samoille alueille, vaikka etnisyys ei ole ainoa yhdistävä tekijä, myös ammatit ovat”. Juontajat pyytävät lopuksi Sahlinia kuvailemaan itseään.
21. Autossa. Lyhyt pohdinta siitä, että vasemmiston politiikka on juuri sitä, että kuilut pitäisi poistaa, kaikilla pitäisi olla hyvin, solidaarisuus on juuri heidän politiikkaansa.
22. Toimituksessa. Cherin ei näe ongelmaa siinä, että rikkaat ovat rikkaampia, vaan siinä, että köyhät ovat köyhempiä. Kuilu sinällään ei ole paha, haram, vaan se, että kukaan ei saisi nähdä nälkää. Dalia: islamissa on niin, että vaikka on rikkaita ja köyhiä, niin täytyy yrittää tehdä jotain, että köyhemmilläkin olisi paremmin – rikkaat antavat köyhille.
23. Lopetus. Khadiga selostaa: ”tuntuu luonnonvoimalta, jota ei voi pysäyttää, että rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät. Kaikki näkevät, kaikki tietävät, mutta kukaan ei tee mitään, kaikki eivät edes halua. Mikä edes on luokka? Onko sillä väliä, mikä koulutus minulla on tai miten paljon minulla on rahaa? *Jag är först och främst invandrare*”.
24. Dalia söker jobb –osio. Dalia haluaa kesätyöpaikan, mutta Ruotsissa ei kuitenkaan näy niitä, jotka työskentelevät huivi päässä esimerkiksi museossa tai matkailuveneessä. Hän haluaisi työskennellä esimerkiksi museossa. Osio jatkuu seuraavaan jaksoon.
25. Koska Carl Hamilton ei tiennyt, että ennen varsinaista haastattelua (kättely-tilanteen jälkeen kiistelyä tapahtuneesta) kameran äänet olivat päällä ja pätkä käytettiin ohjelmassa, sai hän esittää ohjelmasta erillisessä, mutta ohjelmaan liitetystä haastattelupätkässä (kuvattu suoraan kameralle) perusteluita käyttäytymiselleen kättely-tilanteessa.

5.2.1. Ruotsalaisuuspisteet 1: vieras televisiossa

Ensimmäinen kohta, jota voidaan pitää yhtenä ohjelman dialogisuuspisteistä, on ohjelman alku. Ohjelma alkaa niin, että yksi ohjelman juontajista, Dalia, sanoo suoraan kameralle: ”*Ser ni er bra? Men allt i Sverige är inte bra*”. Kuvassa on erikoislähikuvassa huivipäinen, nuori nainen, ei muuta. Kuvan koko viestittää sanojan valtaa: hänellä on valta tässä ohjelmassa, uskokaa siis hänen sanomaansa. Tämän jälkeen alkaa vauhdikas musiikki, jonka aikana näytetään nopeita kuvia kaikista ohjelman juontajista ja samalla mies-kertojaääni juontaa naisten nimet, ja sen, että he tekevät tätä ohjelmaa. Samalla näytetään heidän saapumisensa Ruotsin Televisioon. Saapumisen jälkeen kolme naista kävelevät kameran edessä, jolloin yksi heistä juontaa taustalla, että he kolme aikovat tehdä tämän ohjelman, ja sitten esitellään naisten ammatit. Kertojanainen painottaa, että tämä on heidän ohjelmansa Ruotsista, jolloin samaan aikaan erikoislähikuvassa yksi naisista on huivi päässä. Katsojalle on tullut selväksi, että naiset ovat ohjelman juontajia. Heidät tunnistaa heti muslimeiksi, vieläpä huivipäisiksi, joita ei ole totuttu näkemään Ruotsin Televisiossa toimittajan tai juontajan tehtävässä. Huivipäiset muslimijuontajat rikkovat visuaalisen järjestyksen, jossa tv:n uutis- ja ajankohtaisohjelmia juontavat vain ”etniset” ruotsalaiset. Tämä kirvoittaa keskustelemaan ruotsalaisuudesta ja siitä, kuka oikeastaan on ruotsalainen.

Mutta toimiiko alun provokaatio myös päinvastaisella tavalla? Painottamalla yllä olevia piirteitä saatetaan myös uusintaa vallitsevaa visuaalista järjestystä siitä, miten ruotsalaisessa yhteiskunnassa on totuttu tv-ohjelmia tekemään. Halal-tv ja sen juontajat saattavatkin näyttäytyä poikkeuksena ja tilapäisenä ”häiriönä” mediakuvastossa, jolloin heitä ei otetakaan enää tosissaan ja heidän sanomisiaan vähätellään. Tämä näkyy joissakin viesteissä, joissa naisten journalistinen ammatillisuus tai enemmänkin sen puute nostetaan esiin:

stenstene

Re: Halal-tv - diskuterat programmet! - 04 nov 2008 10:08

Tycker att tjejerna har rätt i att det är ett klassamhll i Sverige. Men de verkar historielösa när de ifrågasätter och ställer naiva frågor. Ibland önskar man att "Svenskar" som är marginaliserade i förortsghettona också fick komma till tals i ett TV program.

Viestistä paistaa läpi se, että keskustelijan mukaan juontajien esittämät kysymykset, kuten “onko Ruotsi luokkayhteiskunta” ovat naiiveja, eivätkä he ole ammattijournalisteja. Viimeinen huomio on toki totta, mutta katsojat ovat olleet tietoisia tästä. Ohjelman juontajathan esitellään tavallisina ruotsalaisina naisina, joilla on syvä usko islamiin. He eivät ole toimittajia, he ovat tavallisia ruotsalaisia, toki hyvin toimeentulevia sellaisia ainakin ammattiensa perusteella. Luen viestin niin,

että keskustelijan mielestä vain ”oikea” ruotsalainen eli sellainen, joka ei esimerkiksi käytä huivia, osaisi kysyä ”oikeat” kysymykset tehtäessä ohjelmaa luokkayhteiskunnasta, koska hänellä on tarvittavat historialliset ja yhteiskunnalliset tiedot. Mielenkiintoista tässä kohtaa on se, että kaikki ohjelman juontajat ovat syntyneet Ruotsissa. Viesti voi toisaalta viitata siihenkin, että toimittajan ammattikunnalla on siis edelleen kysyntää, eikä journalismia voisi korvata pelkillä kansalaisjournalistisilla tuotoksilla, joihin Halal-tv:kin lukeutuu tietyin varauksin. Katsojat eivät ehkä ole vielä sisäistäneet kansalaisjournalismia journalismin muodoksi. Toki tämä on ymmärrettävää, koska edes kansalaisjournalismin teoreetikot saati median tekijät eivät ole yksimielisiä siitä, mitä asialla tarkoitetaan.

Toisaalta keskustelija mainitsee viestinsä lopussa myös, että haluaisi nähdä ruudussa enemmän ”ruotsalaisia” marginaalin edustajia esimerkiksi jostain lähiöstä. Hiirenkorvien käyttäminen ruotsalaisuus-sanassa on mielenkiintoista. Ovatko siis ohjelman juontajat sittenkin luettavissa ruotsalaisiin ja nämä ”ghettoihmiset” eli lähiöiden asukkaat puolestaan ”ruotsalaisiin” eli ”ei niin kovin ruotsalaisiin”? Kirjoittajalle siis lähiöihmiset edustavat yhteiskunnan marginaalia, eivät huivipäiset musliminaiset. Toisaalta hiirenkorvat ruotsalainen-sanassa voivat tarkoittaa myös sitä, että keskustelija ei ole kovin varma, mitä ruotsalaisella tarkoitetaan, hän ei ehkä halua lokeroida ruotsalaisuutta mihinkään tiettyyn tyyppiin.

Samaan kategoriaan kuin ohjelman alku kuuluvat niin sanotut ”välikkeet”, joilla ohjelmaa rytmitetään. Vaikka välikkeisiin ei suoraan oteta kantaa keskustelussa, ne kuuluvat samaan ruotsalaisuusmäärittelyyn kuin ohjelman alku eli siihen, kuka on ruotsalainen ja kenellä Ruotsissa on mahdollista tehdä ja mitä. Yksi välike leikittelee ajatuksella, että yksi juontajista olisi töissä Ruotsin Television tv-meteorologina ja tästä näytetään kuvallinen esimerkki (ks. ohjelmakohta 7, dvd-aikakoodi 08:08–). Huivipäinen meteorologi ei ole tuttu näky ruotsalaisessa televisiossa. Välike haastaa katsojan miettimään, miksi näin ei ole. Miksi huivipäinen nainen tv-ruudussa, siis tekijänä, poikkeaa normaalista? Uhkaako huivi jotenkin ruotsalaista yhteiskuntaa ja sen perusteita? Onhan maan väestöstä noin 13 prosenttia ulkomailla syntyneitä (ks. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Ruotsi#V.C3.A4est.C3.B6>) ja ”huivipäitä” on näkynyt ruotsalaisessa katukuvassa jo pidemmän aikaa. Välike toimii samalla tavalla kuin ohjelman alun dialogisuuspiste: kun kuva leikittelee sillä, että musliminainen on tv-meteorologi, se mahdollistaa kyseisen kuvan. Samalla se kuitenkin tarjoaa sen mahdollisuuden, että kuvaa todella pidetään leikkinä ja hauskana kuvana, jonka ei odoteta käyvän toteen.

Tässä kohtaa on kysyttävä, että miten erilaiset ruumiit toimivat ja paikantuvat eri tavoin mediaesityksissä ja suhteessa katsoviin ruumiisiin (ks. Kyrölä 2006, 153). Kyrölä (emt., 155) selventää, että ”ruumis ei merkitse ”vain” ulkonäköä, vaan sitä pidetään merkkinä sosiaalisesta asemasta, henkisistä ominaisuuksista, moraalista ja tunteista.” On selvää, että tätä taustaa vasten ruumis tai ruumiillisuus peilautuu vallan käsitettä vastaan. Keskeiseksi nouseekin ruumisnormien tuottaminen, joka on median keskeinen toimintamuoto. Normeilla määritellään se, mikä on luonnollista ja normaalia tietyssä ajassa ja kulttuurissa (emt., 157). Onkin selvää, että ”käsitys ruumiista muotoutuu aina kytkeytyneenä kulttuurisidonnaisiin normeihin ulkonäöstä, terveydestä ja ruumiin biologisesta koostumuksesta” (esim. Butler 1993, lainattu emt., 159).

Väitän, että suuri osa Halal-tv:n keskustelusta palautuu musliminaisten ruumiillisuuteen ja sen esittämiseen. He poikkeavat normista (jos oletetaan, että katsoja on valkoinen, etninen ruotsalainen), joka määrittelee niitä, jotka tekevät journalismia tai ovat muuten yhteiskunnallisesti näkyvissä paikoissa esillä. He ovat siis normien ”toisia”. Kyrölä (2006, 162) puhuukin ruumiiden kontekstien rajoista, jotka viittaavat siihen, millaisissa yhteyksissä voi tai on todennäköistä esittää tietynlaisia ruumiita. Keskeiseksi muodostuu se, että ”ruumiiden rajaaminen esitettäväksi vain tai enimmäkseen tietyissä mediakonteksteissa on vallankäytön keino” (emt.). Tätä taustaa vasten on nostettava esiin se, että onko kansalaisjournalisminomainen ohjelma nimenomaan se konteksti, jossa maahanmuuttajat voivat ainoastaan näkyä. Kansalaisjournalismi on lajityyppinä kokeilevaa, ei niin valmista journalismia ja ehkä täten myös vähemmän vakavasti otettavaa. Esittämällä musliminaiset tällaisessa yhteydessä, korostamalla heidän taustaansa ja uskonnollisuuttansa, suljetaan heidät itse asiassa pois ”normaalin” journalismin ja sen tekemisen kontekstista.

Ruumiillisuuteen liittyy myös dialogisuuspisteeksi lukemani ohjelman loppu, jossa yksi ohjelman juontajista, Dalia, etsii julkisesti kesätyöpaikkaa (*”Dalia söker jobb”*-osio, kohdassa 25:19–). Pätkässä esitellään Dalia ja hänen aikaisempi työkokemuksensa. Dalia kävelee Tukholmassa veneiden lähettyvillä ja kertoo rakastavansa merta ja miettii samalla, voisiko työskennellä jossain matkailuveneessä. Hän toteaa myös, että koskaan näissä paikoissa ei näe töissä naisia, jotka käyttävät huivia. Lisäksi leikitellään ajatuksella, että Dalia olisi töissä museossa. Ainakaan rajaamassani aineistossa osio ei herättänyt pohdiskelevia kannanottoja, jota kummastelen. Toisaalta tutkijan on etsittävä myös hiljaisuudesta merkityksiä. Johtuuko keskustelun hiljaisuus siitä, että ruotsalaisessa yhteiskunnassa on tabu, että maahanmuuttajien integroiminen yhteiskuntaan ei ole onnistunut toivotulla tavalla? Pääministeri Fredrik Reinfeldt toteaaikin Helsingin Sanomien haastattelussa, että ”monet 1970-luvulta alkaen Ruotsiin muuttaneista eivät ole työelämässä, eivät

osaa ruotsia, eivätkä ole integroituneet yhteiskuntaan tavalla, joka olisi luonut hyvän elämän heille itselleen” (HS 30.8.2009).

Koska media heijastelee emoyhteiskuntansa arvoja ja normeja, on Halal-tv:n mediaesitysten ja niihin liittyvän ruumiillisuuden ja vallan näkökulmien pohjalta nostettava esiin kysymys, onko ruotsalainen hyvinvointivaltio epäonnistunut siinä, että se on näyttänyt ulospäin olevansa solidaarinen, vastaanottavainen maa (Ruotsi on ollut aktiivinen maahanmuuttomaa jo 1970-luvulta lähtien, ks. Löwander 1998), mutta käytännössä kotouttamispolitiikka on epäonnistunut ja maahanmuuttajataustaiset ihmiset näyttävät edelleen yhteiskunnan toisina? Ja voiko olla niin, että myös Ruotsissa syntyneet, kasvaneet ja kouluttautuneet toisen polven maahanmuuttajat jäävät myös toisen luokan kansalaisiksi, koska heidät leimataan maahanmuuttajiksi esimerkiksi jonkin ulkoisen piirteen, kuten päässä olevan huivin, takia? Tulkitsen, että temasta puhumattomuus keskustelupalstalla merkitsee osaltaan sitä, että on tultu ruotsalaisen yhteiskunnan kipupisteeseen.

5.2.2. Ruotsalaisuuspisteet 2: kulttuurikonflikti

Selvimmän keskustelufoorumilta on havaittavissa huomion kiinnittyminen ohjelman kohtaukseen, jossa juontajat saapuvat haastattelemaan ruotsalaista yhteiskuntakriitikkoa. Tapaus on selvä konflikti, joka ilmenee tervehdysten seurauksena: haastateltava haluaa kätellä tyttöjä, mutta he vetoavat uskontoonsa ja kertovat, että tervehtivät eri tavalla (käsi rinnalla), eivätkä siis suostu kätelemään yhteiskuntakriitikko Carl Hamiltonia. Hamilton ottaa yhtä tyttöä kädestä väkisin ja sanoo, että jos ei tervehdi kädestä, voi matkata takaisin Iraniin. Konfliktitilannetta ei näytetä jutussa, kamerat eivät olleet päällä, kun tytöt saapuivat haastattelutilaan. Juontaja selittää jutussa, miksi tervehtivät ihmistä niin (käsi rinnan päällä tarkoittaa kunnioitusta toista ihmistä kohtaan), mutta selitys tulee jälkeensä tehtynä selostuksena, ei tilanteeseen autenttisesti kuuluvana. Juontaja selittää siis tapahtuman kulun selostuksena, spiiikissään (eng. ”*speak*”), jolloin kuvina jutussa näkyvät haastattelurakennus ja muuta viitteellistä kuvaa tilanteesta.

Koko haastattelutilanne uhkaa keskeytyä, kamerat sammutetaan, mutta tilannetta taltioi kuitenkin pieni kamera, joka kuvaa tapahtumia etäältä, jolloin äänet kuuluvat taustalla, mutta kuva ei ole tarkennettuna henkilöihin. Samaan aikaan juontajat ja Carl Hamilton keskustelevat asiasta. Edellisen mielestä Ruotsissa yleinen tervehtimiskäytäntö on kättely ja maassa asuvien on totuttava siihen. Kohtaus on ohjelman näkyvin dialogisuuspiste, jota voi kutsua kulttuurikonfliktiksi. Tapahtuma saa aikaan suuren osan aineiston keskustelusta.

Juontajat rikkoivat Carl Hamiltonin ja myös monien muiden ruotsalaisten visuaalista järjestystä, jossa tervehtiminen tapahtuu kätellen. Ottamatta kantaa siihen, oliko Carl Hamiltonin tilanteeseen reagointitapa aiheellinen ja oikeutettu vai ei, olennaista tilanteessa on se, kenellä on valta. Tulkitsen kohtausten niin, että Carl Hamilton ajattelee hänellä olevan vallan määrittellä, miten ruotsalaisessa todellisuudessa tervehditään. Tällä tavalla hän tekee tytöt ikään kuin näkymättömäksi ruotsalaisesta todellisuudesta. Näin heidät suljetaan pois visuaalisen järjestyksen piiristä (ks. Seppänen 2004, 44). Kohtaus menee yhteen myös Kyrölän (2006, ks. edellinen luku) ruumiillisuuden pohdintojen kanssa. Samalla, kun Hamilton sulkee juontajat pois visuaalisen järjestyksen piiristä, hän määrittää normit sille, mikä on oikein ja väärin toimia ruotsalaisessa yhteiskunnassa. ”Normaalia” olisi siis ollut se, että juontajat olisivat kätelleet haastateltavaansa. Hamiltonin ”normaali” rikkoutuu tyttöjen tervehtimistavan myötä. Mutta onko Hamiltonilla sittenkään valta määrittellä normaali? Tapahtuma muodostuu pattitilanteeksi, jossa on kyse kahden eri tason näkemyksistä ja näin myös molemmat tahot haluavat pitää itsellään vallan siihen, miten on mahdollista tervehtiä ihmisiä ruotsalaisessa yhteiskunnassa.

Hamilton, pyrkiessään ottamaan tilanteen omaan valtaansa ja pakottamalla omat norminsa myös muiden käyttöön, tulee luoneeksi myös toiseutta, joka ”saa merkityksensä sen kautta, että on olemassa jotakin, joka määrittyy ”itseudeksi” tai ”ensimmäisyydeksi” – ja päinvastoin. (Löytty 2005, 166). Hamiltonin visuaalinen järjestys siis edustaa hänelle jotain ensisijaista. On kuitenkin huomattava, että myös juontajat rakentavat toiseutta suhteessa Hamiltoniin, koska kieltäytyvät tervehtimästä hänen tavallaan. Toiseuden rakentaminen ei ole kuitenkaan niin voimakasta, koska heidän kohdallaan ei ole kyse tervehtimiseen pakottamisesta.

Yksi keskustelija nostaa esiin, että visuaalisista järjestyksistä (ei käytä käsitettä, mutta tutkijan lukemana tarkoittaa tätä) olisi keskusteltava rakentavassa hengessä:

Madada

Fel av båda parter - 03 nov 2008 21:08

För kommunikation och förståelse mellan människor krävs det att man visar varandra respekt och öppenhet. Programledarna visade inte Carl Hamilton, och svensk kultur, respekt och öppenhet och hans reaktion var naturlig, om än lite väl emotionell. Däremot är det inte acceptabelt att vråka ur sig sådana saker som han gjorde. Konstruktiva och hållbara argument är bästa sättet att möta sådan disrespekt.--

Esimerkki nostaa esiin sen, että molempien osapuolten olisi pitänyt toimia tilanteessa eri tavalla. Kun tytöt loukkasivat käyttäytymisellään ruotsalaisia tapoja, Hamilton taas reagoi tilanteeseen

tunteella ja pakottamalla. Kumpikaan keskusteluosapuoli ei siis osannut perustella valintojaan pitävästi ja siksi tilanne kärjistyi –jos olisi ollut oikeat keskustelutyökalut käytössä –siis faktoihin perustuvat argumentit – olisi tilanteesta selvitty paremmin. Esimerkin tapaisia viestejä, joissa vaaditaan keskusteluosapuolten kunnioittamista, löytyy aineistosta muitakin.

Keskustelijat peräävät selvästi keskustelua kulttuurin yllirajaisuudesta, jolla tarkoitetaan muun muassa sitä, että ”kulttuuri on interaktiivista, eli kulttuurisilla rajapinnoilla tapahtuu aina neuvottelua ja kokemusten vaihtoa”. Jos siis päästään neuvottelemaan eri asioista, voidaan saada aikaiseksi uusia kokemuksia, mutta tietenkin myös konflikteja ja eripuraisuutta, jotka aiheutuvat erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista. Tämä kuuluu kuitenkin monikulttuurisen yhteiskunnan elinvoimaisuuteen: myös vaikeista asioista on keskusteltava. Monikulttuurisuus näyttäytyy kamppailujen ja neuvottelujen kenttänä (Huttunen et al. 2005, 34).

Kättely-tilanne synnyttää keskustelupalstalla myös useita selkeitä kysymyksiä siitä, miksi tytöt eivät kätele mieshaastateltavaa, kun ohjelmassa esiintynyttä sosiaalidemokraattien naispuheenjohtajaa puolestaan tervehditään kätellen. Ruotsalaisten visuaaliseen järjestykseen kuuluu se, että miehet ja naiset ovat tervehtiessä niin sanotusti tasavertaisessa asemassa, eikä tilanteeseen liity sukupuolittuneita käytäntöjä. Nyt keskustelupalstalta haetaan vastausta tiedon puutteeseen, jonka ohjelman tilanne, tässä tulkittuna dialogisuuspiste, on aiheuttanut.

smilfink^^

Re: Halal-tv - diskutera programmet! - 03 nov 2008 21:09

*det känns som någon i kulisserna tipsat tjejerna "hälsa inte på Carl, för jag vet nämligen att det retar honom något in i bomben mycket!"
varför skakade de annars hand med mona sahlén direkt utan krusiduller?*

Keskustelukumppani tarjoaa kysyjälle vastauksen:

blueeyes

Re: Halal-tv - diskutera programmet! - 03 nov 2008 21:13

Därför att hon är kvinna är svaret.

Osallistuvuuden näkökulmasta on tärkeää, että keskustelupalstalla täydennetään ohjelman antia. Paras tapa olisi tietenkin ollut, että juontajat olisivat itse ohjelmassa kertoneet, miksi eivät kätele miestä, mutta naisen kätteleminen ei ole mikään ongelma. Vaikka kulttuurisia konflikteja voi olla

vaikea ratkaista, niiltä voidaan riisua väärin tietojen ja epätietoisuuden viitta pois, kunhan ihmiset pääsevät puheisiin toistensa kanssa.

Jos ohjelman kohtaaminen aiheuttaa ihmetystä siitä, miksi eri sukupuolia kohdellaan eri tavoin tervehtiessä, aiheuttaa ihmetystä myös ohjelman teemana oleva luokkayhteiskunta suhteessa kättely-episodiin (katkaistu viestin puolivälistä):

grimbaum

Re: Halal-tv - diskutera programmet! - 03 nov 2008 21:15

[...]De tre tjejerna träffar Mona Sahlin och va nu? Nu hälsas det tydligen på helt andra sätt än vad det blev bråk om med Carl Hamilton. Jag blev så förvånad att jag trodde jag såg fel och vart tvungen att kolla på svt play igen så att jag inte såg i syne. Då kan man undra varför man orkar bry sig om detta. Jo för om man kör ett program om klasskillnader och om hur personer blir behandlade olika så kan man inte bemöta personer olika själv. Då vill man ju helt enkelt undra om detta var meningen för att påvisa detta fenomen.

Keskustelija ei ymmärrä, miksi juontajat, jotka tekevät ohjelmaa luokkayhteiskunnasta, voivat toimia näin, siis kohdella ihmisiä tervehtiessä epätasa-arvoisesti. Hän pohtii, onko epätasa-arvoisuuden näyttäminen sarjassa juuri tarkoitus, että niin saataisiin asiaan huomiota. Tässä kohtaa olisi ollut mielenkiintoista saada ”tavalliset” ruotsalaiset kosketuksiin juontajanaisten kanssa. Kun ruotsalaisille käsite ”luokkayhteiskunta” saattaa konnotoida vahvasti esimerkiksi sukupuolten välisistä tasa-arvoeroista, musliminaiset liittävätkin uskuntoonsa tavan, jolla perustelevat tervehtimistään. Olisi siis odottanut, että myös musliminaiset asettaisivat kyseenalaiseksi omat tapansa ja norminsa, jos sitä vaativat myös muilta keskustelukumppaneiltaan. Itsereflektio puuttuu ohjelmasta. Tämä voikin olla yksi syy siihen, miksi ohjelman kättely-kohtaaminen aiheuttaa niin suuren keskusteluvyöryn ja tarpeen käydä läpi ruotsalaisuuden ”elementtejä”.

Suurin osa kättely-episodia koskevista viesteistä keskittyy siihen, miten Ruotsissa toimitaan, kun tervehditään ihmisiä. Näin kättely-tematiikka kytkeytyy tiiviisti keskusteluun siitä, mitä on ruotsalaisuus ja miten Ruotsissa käytäytään. Mikä siis teki kättely-episodista niin sanotun ohjelman dialogisuuspisteen? Se, että se sohausi ruotsalaisen kansankodin monia perustavanlaatuisia arvoja, kuten tasa-arvoa, vapautta ja oikeudenmukaisuutta. Vain yhteiskunnan perustavanlaatuisia arvoja sorkkiessaan on mahdollista nostaa keskusteluun asioita, joista ei muuten puhuttaisi tai ne siirtyisivät ”hiljaisina” eteenpäin ilman kyseenalaistuksia ja kriittisiä mielipiteitä. Muiden ihmisten

ymmärtäminen tulee mahdolliseksi vasta silloin, kun ymmärtää omaa itseään ja osaa asettaa itsensä ja arvonsa kriittiseen valoon. Halal-tv nostaa ruotsalaisuuden pöydälle perattavaksi.

5.3. Keskustelut teemojen sisällä

Tässä analyysin osassa tutkin viestiryppäiden keskustelua. Kysyn aineistolta, miten määrittelyn kohteena olevista asioista ja ongelmista keskustellaan. Analyysin lähtökohtana ovat vierusparit ja parien dialogin sävyn tunnistaminen. Sävyn tunnistamisella eli sävyjakaumilla tarkoitan sitä, että luon keskustelun sävyistä tyyppejä, jotka kuvaavat sitä, miten kanssakeskustelijat suhtautuvat toistensa puheenvuoroihin eli minkä sävyisiä vieruspareja he keskustelussa muodostavat.

Vierusparit tarkoittavat siis viestejä, jotka ovat jossain suhteessa toisiinsa. Suhteella on kuitenkin erilaisia sävyjä riippuen siitä, onko keskustelija samaa vai eri mieltä kanssakeskustelijansa kanssa. Olen soveltanut Pietilän (2001) analyysitapaa ja kehittänyt itse vieruspareille tyyppejä eli nimityksiä, koska keskusteluiden sisältö ei taipunut kokonaan esimerkiksi vieruspareihin käsitys–kiisto tai käsitys–vahvistus, joita Pietilä tarjoilee artikkelissaan esimerkeiksi. Aineistoa ei voi pakottaa ennalta määriteltyyn muottiin, vaan teoriaa on sovellettava innovatiivisesti sen tarpeisiin.

Olen ottanut tarkasteluuni vierusparien sävyjakaumat, joita löytyy 2 kappaletta tai enemmän. En tarjoile vielä seuraavassa kappaleessa tekstiesimerkkejä vieruspareista, vaan säästän esimerkit vaiheeseen, jossa analysoin tarkemmin viestien sisältöä. Näin säästyään turhalta toistolta. Olen tutkinut analyysissäni niitä vieruspareja, jotka ovat nousseet keskustelussa selvästi esiin.

Vierusparin voi muodostaa myös viestipari, joka ei varsinaisesti vastaa suoraan toiselle keskustelijalle tai lainaa toista keskustelijaa, mutta yhteys on selvästi luettavissa. Aina ei ollut nähtävissä, minkä viestin kanssa toinen viesti keskustelee, koska viestit saattavat vastata toisiin viesteihin kovin myöhään keskustelupalstalla tai ovat myöhässä siksi, koska keskustelu on moderoitua, jolloin viestit tulevat palstalle silloin kuin ne sinne hyväksytään. Tämä on saattanut vaikuttaa siihen, että tutkija ei ole huomannut kaikkien mahdollisten viestien yhteyksiä tai vaihtoehtoisesti ei ole nähnyt yhteyttä.

5.4. Löydetyt vierusparit

Eniten aineistosta oli luettavissa vieruspareja käsitys–kiisto (20 kappaletta), joka siis tarkoittaa sitä, että keskustelija esittää näkemyksensä ja toinen vastaa näkemyksen kiistäen. Toiseksi eniten aineistosta oli luettavissa käsitys–kyseenalaistus -paria (16 kappaletta). Raja edelliseen kategoriaan

on hiuksenhieno, mutta eroaa edellisestä siinä, että kyseenalaistuksella pyritään enemmänkin haastamaan kanssakeskustelija perustelemaan paremmin väittämänsä osoittamalla hänelle esimerkiksi provokatiivisia kysymyksiä liittyen keskusteltavaan teemaan. Kategoria ei kuitenkaan edellytä, että viestissä esitettäisiin alkuperäiselle näkemykselle uusi ehdotus tai vaihtoehto. Kolmanneksi eniten aineistosta löytyi vieruspareja käsitys–uusi ehdotus (13 kappaletta). Tällöin toisen keskustelijan käsitystä ei niinkään kiisteta, vaan voidaan esittää sille vaihtoehto, uusi näkemisen tapa.

Muita vieruspareja oli löydettävissä seuraavia: käsitys–torjunta (jossa keskustelu ikään kuin kuopataan torjumalla toisen viesti täysin, antamatta mitään perusteluita omalle näkökulmalle; kaksi kappaletta), käsitys–vahvistus (jossa ollaan samaa mieltä toisen keskustelijan kanssa; kaksi kappaletta) ja kysymys–vastaus -pari (jossa yksinkertaisesti joku kysyy ja toinen vastaa lyhyesti, ei kiistäen, ei tuoden keskusteluun mitään uutta perusteltua näkökulmaa tai kyseenalaistaen kysymystä; kolme kappaletta).

Lisäksi oli luettavissa joitakin epäselvempiä kategorioita, joissa viestin vastinparista muodostui kaksiosainen. Näitä ei voinut yhdistää edellä mainittuihin kategorioihin, koska luettava merkitys on oleellisesti erilainen. Yksi esimerkki tällaisesta on pari käsitys–kiisto+uusi näkökulma (11 kappaletta). Tässä ryhmässä ikään kuin viestin perustelevuus paranee: viesti kiistää edellisen näkemyksen ja tuo samalla mukanaan uuden näkökulman asiaan, siis virittää keskustelua edelleen eteenpäin haastaen näkökulmallaan muita keskustelijoita. Toinen esimerkki epämääräisemmästä kategoriasta on pari käsitys–vahvistus+uusi ehdotus/näkökulma (kolme kappaletta). Tässä kanssakeskustelija vahvistaa edellisen viestin sanoman, mutta sen sijaan, että tyytyisi vain vahvistamaan toisen mielipiteen, tuo keskustelun virittäjäksi oman, uuden ehdotuksensa tai näkökulmansa.

Yhteensä vieruspareja oli luettavissa 69 kappaletta. Seuraava taulukko kokoaa vierusparit yhteen taulukkoon:

KÄSITYS–KIISTO (20 kpl)	KÄSITYS– KYSEENALAISTUS (16 kpl).	KÄSITYS–UUSI EHDOTUS (13 kpl)	KÄSITYS–KIISTO+UUSI NÄKÖKULMA (11 kpl)
KÄSITYS– TORJUNTA (2 kpl)	KÄSITYS– VAHVISTUS (2 kpl)	KYSYMYKSI– VASTAUS (3 kpl).	KÄSITYS–VAHVISTUS +UUSI EHDOTUS/NÄKÖKULMA (3 kpl)

5.5. Vieruspareista keskusteluryypäiksi: kolme esimerkkiä

Vaikka tieto siitä, minkä sävyistä keskustelu palstalla on, on tärkeää sen takia, että tiedetään, miten ihmiset suhtautuvat toistensa keskustelunavauksiin, koen, että vielä arvokkaampaa on syvempi tieto siitä, miten ihmiset keskustelevat ja argumentoivat toistensa keskustelunavauksia. Siksi analyysini seuraava vaihe on viestiryppäiden syvempi tarkastelu.

Koska aineisto on laaja, otan lähempään tarkasteluun kolme viestiryppästä, joiden keskustelua analysoin. Keskusteluryppäät on valittu niin, että kaksi niistä vastaa määrällisesti eniten niitä teemoja, joita keskustelussa käsitellään (keskustelut ohjelman kättely-kohtauksesta ja uskonto- ja kulttuurimäärittelystä). Kolmanneksi viestiketjuksi valitsin keskustelun luokkayhteiskuntateemasta, koska se oli varsinaisesti Halal-tv:n *Klass*-jakson teema ja koen tärkeäksi tutkia, millaista keskustelua ohjelman varsinainen teema sai aikaan, vaikka määrällisesti tulos olikin laimea.

Analyysin tarkoituksena on esimerkinomaisesti näyttää, millaista harkitsevuuden (ks. Heikkilä ja Kunelius 1997, kappale 2.6.) potentiaalia keskusteluista löytyy. Keskusteluryppäät edustavat tyyppisiä, joissa harkitsevuuden potentiaali on vahva, harkitsevuuden potentiaali on näkyvissä ja jossa harkitsevuutta ei voida havaita. Lisäksi ehtona on, että viestiryppäessä on yhteensä enemmän kuin kaksi keskustelijaa. Perustelen tätä sillä, että esimerkiksi kolmas keskustelija voi rikkoa kahden välisen konsensuksen ja tuoda keskusteluun uusia näkökulmia, jolloin keskustelun harkitsevuuden tasolla on oman tulkintani mukaan mahdollisuus lisääntyä.

Perustelen rajaustani kolmeen viestiketjuun sillä, että näin saan aineistooni syvemmän laadullisen tarkastelunäkökulman ja voin laajentaa työtäni merkitysten pinnallisen analysoimisen tasolta merkitysten syvemmälle tasolle. Tarkoituksena ei siis ole luoda yleistävää kuvailua koko verkkofoorumien harkitsevuuden tasosta, vaan luoda keskustelua siitä, mitä ominaisuuksia

harkitsevuuden kriteerit täyttävältä keskustelulta tulisi odottaa, miksi harkitsevuus on tärkeää ja mikä pistää harkitsevuuden potentiaalini liikkeelle. Keskustelua stimuloivana ärsykkeenä toimii koko ajan sekä Halal-tv että itse keskustelijat. Johtopäätöksissä pohdin sitä, että jos harkitsevuus tavoitetaan, mitä sillä oikeastaan saavutetaan.

Seuraavassa on tarkoitus selvittää, miten ruotsalaisuudesta neuvotellaan Halal-tv:n keskustelufoorumilla. Pyrin löytämään tähän vastauksen kysymällä aineistoltani:

Millaista pohdintaa ja toimintaa journalismin tuottamat tiedot panevat liikkeelle? Miten määrittelyn kohteena olevista asioista ja ongelmista keskustellaan? Mikä on ongelma?

5.5.1. Kättely-kohtaus

Ohjelman kohta, jossa juontaja kieltäytyy kätelemästä haastateltavana olevaa miestä, aiheuttaa paljon keskustelua palstalle. Alla esimerkki, joka aloittaa yhden viestiketjun:

drpil

Re: Halal-tv - diskutera programmet! - 03 nov 2008 22:04

Komiskt uselt program, tragiskt att våra licenspengar går till något sådant. Man beklagar sig över klyftorna i vårt land. Hur ser det ut i de islamska länderna. Finns väl inte många andra länder som är så jämlika som våra. Märks tydligt att programledarna är amatörer. Man säger att man känner sig svensk, men vill inte anpassa sig ett endaste dugg till vår kultur. En av dom är utbildat sjuksköterska, hur kan hon behandla en man om hon inte ens kan ta en man i handen??

Kirjoittaja ihmettelee, miksi juontajat valittavat luokkayhteiskunnasta Ruotsissa, kun Ruotsi on niin tasa-arvoinen maa. Tätä käsitystä vasten hän pohtii, millaiselta tilanne näyttää muslimimaissa. Katse siis pitäisi kohdistaa sinne, ei tasa-arvoiseen Ruotsiin. Keskustelija on kiinnittänyt huomionsa siihen, että juontajat kertovat sarjassa olevansa ruotsalaisia. Hän ihmettelee, miksi sitten ei voi sopeutua ruotsalaisen kulttuurin olennaisiin piirteisiin, kuten kättelyyn. Kirjoittaja ei hetkeksikään asetu juontajien, ”toisten” asemaan, vaan hänen määrittelemänsä ruotsalaisuus on koko ajan se asia, johon kaikkea tulisi peilata, se on ainoa olemassa oleva totuus. Ongelmaksi määrittyy nimenomaan se, miksi ”ne” (juontajat) eivät voi asiassa joustaa, ottaa miestä kädestä, koska se kuuluu ruotsalaiseen kulttuuriin. On ongelma, että ruotsalaisiin tapoihin ei sopeuduta. Huomionarvoista on myös se, että vertailua harrastetaan myös muslimimaita kohtaan, tosin ei kovin analyttisesti, koska

toteamus on yleistävä. Tässä kohtaa tulee selväksi, miten ”meidän” tekemiseen tarvitaan niin vahvasti niitä ”muita”. Ilman muita ei ole meitä.

kostnadseffektiv

Re: Halal-tv - diskutera programmet! - 03 nov 2008 22:06

Asså om man skulle spalta upp argumenten i det här forumet skulle man få bisarra resultat. Ska inte några tjejer födda i Sverige få göra ett program om klassamhället bara för att deras föräldrar kommer från mellanöstern?

Viestiketjun seuraava keskustelija vastaa edelliseen viestiin esittämällä kysymyksen, että eivätkö kyseiset ruotsalaiset tytöt saa tehdä ohjelmaa luokkayhteiskunnasta vain sen takia, että heidän vanhempansa tulevat Lähi-idästä? Viesteistä syntyy vieruspari käsitys–kyseenalaistus, koska vastaus ensimmäiseen viestiin on selvästi provosoiva ja vaatii lisäselvitystä.

Rackarn

drpil - 03 nov 2008 22:18

Varför får inte svenskar beklaga sig över klassklyftor i Sverige? Har du missat att tjejerna är svenskar!?

Kolmas osapuoli ikään kuin sivuuttaa toisen keskustelijan, koska on samalla asialla hänen kanssaan ja palaa ensimmäisen keskustelijan väitteeseen. Ensimmäisen ja kolmannen keskustelijan välille syntyy myös vieruspari käsitys–kyseenalaistus. Kolmas keskustelija siis virittää yhteyttä lisää.

EnShaLada

Re: drpil - 03 nov 2008 22:21

Brudarna var MUS-LIMER med invadrarbakgrund. De var inte svenskar till sättet, kultur, kanske till språket (inte till frågorna) och svensk pass. Men ABSOLUT inte till dryckan eller kulturen

Neljäs keskustelija puolestaan kiistää toisen ja kolmannen näkemyksen – hänen mielestään juontajat eivät ole ruotsalaisia, vaan muslimeita, joilla on maahanmuuttajatausta. Näin syntyy vieruspari käsitys–kiisto. Nyt ruotsalaisuuden määrittäminen saa uusia ulottuvuuksia, kun kirjoittaja luettelee, että juontajat eivät moniltakaan ominaisuuksiltaan vastaa niitä käsityksiä, mitä ruotsalaisuus on. Ruotsalaisuus pysyy kuitenkin edelleen abstraktilla tasolla (kulttuuri, tavat), eikä viestin perustelevuus vakuuta. Kysymys ”mitä on ruotsalaisuus” vaatii edelleen itseään vastattavaksi.

kostnadseffektiv

Re: - 03 nov 2008 22:26

EnSheLada

Du är ju helt bisarr, finns det nu en viss typ av frågor man ska ställa för att vara svensk?

Yttrandefriheten kan man ju se sig om efter...

Och till alla SD-anhängare som säger att de ska säga upp TV-innehav stup i kvarten - ni är två procent av befolkningen who cares?

Nyt toinen keskustelija puuttuu jälleen asiaan. Hän ei ymmärrä edellisen keskustelijan näkemystä ja esittää kysymyksen, kuka oikeastaan on ruotsalainen, mitä siihen vaaditaan, jos kerran on esitettävä jopa tietynlaisia kysymyksiä ollakseen ruotsalainen? Toisen ja viidennen viestin välille syntyy vieruspari käsitys–kyseenalaistus.

gypap

Re: Halal-tv - diskutera programmet! - 03 nov 2008 22:28

Hälsa i hand eller inte, det är frågan?

Motsättningar kan byggas på många sätt, vem som gör "fel" kan diskuteras beroende från vilket håll man ser saken.

Vad jag förstår tar inte vissa muslimer personer av motsatta könet i hand, men det gäller långt ifrån alla. Visst kändes det som en provokation från tjejkarna för att påvisa svenskarnas intolerans mot det främmande.

Det som förvånade mest var Hamiltons reaktion, lite osvenskt, oftast brukar vi ju inte säga något förrän vi sitter tryggt runt köksbordet.

Det är väl annars bra att diskussioner kommer upp så en del rena felaktigheter kan rensas bort, om man bara vill lyssna.

Själv tänkte jag först att det var för att inte ta en "otrogen" i hand som de inte ville hälsa, det hade ju känts mer kränkande.—[...].

Uusi keskustelija alkaa määritellä ruotsalaisuutta. Hän siis ikään kuin vastaa edellisen keskustelijan esittämään kysymykseen. Vaikka yhteys ei ole selvä, tulkitsen viestin kuuluvaksi ketjuun. Viestien välille syntyy vieruspari kysymys–vastaus/ratkaisuehdotus. Viimeinen keskustelija nostaa taas keskustelun uudelle tasolle sanoessaan, että se, että juontajat eivät käteile yhteiskuntakriitikkoa tuntuu provokaatiolta, jonka tarkoitus on näyttää ruotsalaisten suvaitsemattomuus vieraita kohtaan. Ruotsalaiset ovat siis keskustelijan mukaan suvaitsemattomia tietyissä tilanteissa. Keskustelija määrittelee myös ruotsalaisuutta mainitessaan, että Hamiltonin reaktio on hieman ei-ruotsalainen, koska yleensä ruotsalaiset avaavat suunsa vasta rauhallisessa ympäristössä esimerkiksi keittiön pöydän ääressä. Keskustelija asettaa ruotsalaisuuden kyseenalaiseksi ja näin myös itsereflektoi omaa identiteettiään. Keskustelija uskaltaa myös määritellä ruotsalaisuutta konkreettisesti, ei vain

määritelmillä ”kulttuuri” tai ”tavat”. Lopuksi hän korostaa, että keskustelemalla voidaan poistaa väärinymmärrykset, jos vaan osapuolet haluavat kuunnella toisiaan. Keskustelija asettaa itsensä kyseenalaiseksi myös, kun kertoo, että aluksi luuli itsekkin, että kun tytöt eivät kätelleet Hamiltonia, syynä olisi ollut, että ei-uskovaista ei kätellä. Keskustelijan mukaan tämä perustelu olisi tuntunut pahemmalta, nyt hän siis ilmeisesti hyväksyi tyttöjen perustelut tervehtimistavalleen kuultuaan ne.

Viestiketjun alussa syntyy eniten kyseenalaistuksia ja lopussa saadaan maistaa palanen myös jonkinlaista ratkaisuehdotusta. Keskustelun ongelmaksi muodostuu ruotsalaisuus: mitä se on ja ketä voidaan pitää ruotsalaisena ja vielä sellaisena ruotsalaisena, jolla olisi valta tehdä yleisradio-ohjelmaa ruotsalaisesta luokkayhteiskunnasta. Keskustelun sävy on kyseenalaistava ja tämä tarkoittaa, että keskusteluun osallistutaan aktiivisesti: keskustelijat ovat sitoutuneet käymään kamppailua ruotsalaisuudesta. He problematisoivat ruotsalaisuutta ja tunnustavat näin sen, että ruotsalaisuutta ei ole olemassa missään ”puhtaana, luonnollisena”, vaan se pitää aina määritellä uudestaan. Teksteistä paistaa läpi myös se, että ruotsalaisuutta ei ole loppujen lopuksi niin helppoa määritellä. Keskustelun kliimaksi tulee esiin viestissä numero viisi, kun keskustelija kysyy, että onko muka jotain tiettyjä asioita, jotka määrittelevät ruotsalaisuuden. Tämä tuo aiempaan keskusteluun, jossa ruotsalaisuuden perustelut otettiin ikään kuin annettuina ja ruotsalaisuutta ei viitsitty liiemmin määritellä, uuden lähestymiskannan, joka asettaa kyseenalaiseksi kaiken, mitä ruotsalaisuus voisi mahdollisesti olla ja mitä ei. Keskustelija esittää myös yhden ruotsalaisuuden ominaispiirteen, sananvapauden, eli nostaa konkreettisesti esiin sen, mitä ruotsalaisuus käytännössä ruotsalaisille tarkoittaa.

Tärkeintä on, että ohjelma on laittanut liikkeelle voiman, joka kannustaa keskustelemaan siitä, mitä ruotsalaisuus on. Selvää on, että kun ruotsalaisuuteen tulee uusia ”piirteitä”, tässä tapauksessa maahanmuuttajia, jotka poikkeavat jollain tapaa syntyperäisistä ruotsalaisista, on ruotsalaisuuden uudelleen määrittely aloitettava jälleen alusta. Ruotsalaisuudesta näyttäytyy erilaisia käsityksiä, jotka kamppailevat toistensa kanssa määrittelyvallasta: toisien mielestäni ohjelman juontajat ovat ruotsalaisia, toisien eivät.

On mielenkiintoista nähdä aineiston valossa, miten ruotsalaisuus sellaisenaan ei voi olla koskaan ”valmista”. Ruotsi on ollut aktiivinen maahanmuuttomaa jo 1970-luvulta lähtien ja 90-luvulle asti Ruotsi oli Länsi-Euroopan teollisuusmaista väkilukuunsa nähden eniten turvapaikanhakijoita vastaanottanut maa (Löwander 1998, 69). Siksi on mielenkiintoista, että ”väärin tervehtiminen” saa aikaan niin suuria reaktioita siitä, mitä ruotsalaisuuteen oikein kuuluu. Tämä todistaa sen, että

kansallisvaltio on edelleen olemassa vahvana tapoineen ja normeineen ja muiden, vieraiden kulttuurien sulattaminen siihen on hidas prosessi.

Kyseisen viestiketjun voi nähdä päätyvän eräänlaiseen ratkaisuun ongelman kohdalla: ainakin yksi ratkaisu voisi olla, että kun keskustellaan asioista ja kuunnellaan toisiamme, niin ymmärretäänkin paremmin toisiamme. Toisaalta ei ole mitään takeita siitä, että muut keskustelijat viestiryppäissä kokevat asian ”ratkaisun” samalla tavoin, koska eivät palaa enää teemaan ja vahvista ”viimeisen” keskustelijan näkemystä asiasta. Keskusteluketjussa on silti harkitsevuuden potentiaali.

5.5.2. Luokkayhteiskunta

Seuraava viesti laittaa liikkeelle viestiketjun, joka muotoutuu keskustelemaan luokkayhteiskunnasta:

outzaidur

Rasism, klass diskriminering och sexism - 03 nov 2008 22:10

Hej kära SVT

Jag blev upprörd när jag såg eran senaste storsatsning Halal-tv. Och som ni redan nu kan gissa så handlar detta inlägg om att skaka hand. Vi, i Sverige, har en tyst överenskommelse att vi ska respektera människor oavsett kön, religion, etnicitet och klass. Detta har inte alla andra länder i världen. Fine, tycker jag. Vi ska inte tränga oss på när vi är utomlands och försöka kräva samma rättigheter som vi åtnjuter i vårt hemland Sverige. När vi åker utomlands så behandlar vi (förhoppningsvis) alla likadant. Män som kvinnor, kristna som muslimer osv...

[--]

Att inte skaka hand med män men att göra det med kvinnor är: Sexistiskt. Vilket, i min bok, är värre än både rasism och klass diskriminering eftersom det påverkar hälften av jordklotet, bara sådär, rakt av.

Viestiketjun aloittaja puhuu monista asioista, mutta päteemana hänellä on viestissään se, että hän korostaa, miten Ruotsissa on hiljainen sopimus siitä, että maassa kunnioitetaan ihmisiä riippumatta sukupuolesta, uskonnosta, etnisyydestä tai luokasta. Jos siis ei suostu kättelemään miestä, vaan pelkästään naista, se on kirjoittajan mukaan seksististä. Tämä on hänen mielestään jopa pahempaa kuin esimerkiksi rasismi tai luokkasyrjintä, koska asia koskee puolta maailman väestöstä.

Mielenkiintoista on myös se, että koska kirjoittajan mukaan Ruotsissa arvostetaan niin paljon muita ihmisiä esimerkiksi uskonnosta tai luokasta riippumatta, samat säännöt pätevät myös silloin, kun ruotsalaiset matkaavat muualle maailmalle, vaikka nämä muut maat eivät olisikaan yhtä demokraattisia kuin Ruotsi. Ruotsista ja ruotsalaisista muodostuu näin suvaitsevaisuuden

edelläkävijöitä, soihdunkantajia, jotka levittävät ilosanomaansa kaikille kansoille, myös niille, joiden yhteiskunnissa ruotsalaiset hyveet eivät ole läsnä. Ruotsalaiset ovat kuin universaali kansa, jonka suvaitsevaisuuden säännöt pätevät kaikkialla. Viesti ei varsinaisesti kysy mitään kansakeskustelijoiltaan, mutta on luonteeltaan provosoiva eli hakee yhteyttä.

kostnadseffektiv

Re: Rasism, klass diskriminering och sexism - 03 nov 2008 22:20

"Vi, i Sverige, har en tyst överenskommelse att vi ska respektera människor oavsett kön, religion, etnicitet och klass."

Well, bullshit. Och vad spelar det för roll när du lever 7 år mindre om du bor i Alby istället för Danderyd? Klassamhället dödar och vi borde avskaffa det.

Viestiin vastataan eli yhteys virittyy. Keskustelija ampuu kovilla edellistä kommenttia kohti, kiistää näkemyksen ja tuo esiin uuden näkökulman keskusteluun: luokkayhteiskunta tappaa ja sillä missä asuu, on merkitystä elinikään. Syntyy vieruspari käsitys–kiisto+uusi näkökulma. Ruotsalaisuuden määrittely alkaa näyttäytyä kamppailuna, koska käsitykset eroavat toisistaan niin ratkaisevasti. Ruotsalaisuus nähdään eri silmin, jaettua suvaitsevaisuutta ja kunnioitusta muita ihmisiä kohtaan ei oteta enää automaattisena ruotsalaisuuden kuvauksena, vaan luokkayhteiskunnan olemassaolo Ruotsissa tunnustetaan.

outzaidur

Re: Rasism, klass diskriminering och sexism - 03 nov 2008 22:25

oh intressant, så du menar att Rasister, Fascister och Sexister är hyllade och älskade i Sverige? knappast. Och nej, klassamhället dödar inte. Min mormor var underklass, hon levde på under existens minimum innan hon dog i enorm smärta strax över 100 år gammal. Hon levde gott i 80 år innan dess. Det är inte hur mycket pengar du har utan vad du gör med pengarna som spelar roll. Jag bryr mig fan inte om min tunnelbana är smutsig... så grymt löjligt.

Kolmas keskustelija kiistää toisen keskustelijan näkemyksen kertomalla omakohtaisen tarinan mummostaan, joka kuului alaluokkaan ja eli pitkään. Hän korostaa, että sillä ei ole merkitystä, miten paljon rahaa on, vaan, että mitä rahoilla tekee. Näin hän tuo keskusteluun uuden näkökulman. Toisen ja kolmannen viestin välille syntyy vieruspari käsitys–kiisto+uusi näkökulma.

drpil

Re: Rasism, klass diskriminering och sexism - 03 nov 2008 22:28

Det är fan skrämmande att de inte för EN sekund reflekterar över VARFÖR det är så rent och snyggt på Danderyds Sjukhus t-banestation jämfört med Albys. Kan det vara så att folket där uppför sig bättre och har respekt för sin omgivning? Nä, självklart är det klass-skillnaden, pengar och orättvisor som gör skillnaden...

Vaikka neljäs viesti ei varsinaisesti vastaa edellä olevien keskustelijoiden ajatuksiin, vaan esittää oman avauksensa, on viesti silti yhteydessä luokkayhteiskunta-teemaan, josta siis keskustellaan. Keskustelija ihmettelee, miksi ohjelman tekijät eivät kysy, miksi toisella asemalla on siistimpää kuin toisella, vaan esittävät vastaukseksi automaattisesti luokkaerot. Hän vastaa itse kysymykseen, että voisiko se johtua siitä, että toisilla alueilla arvostetaan enemmän ympäristöä kuin toisilla. Syntyy vieruspari käsitys–kyseenalaistus. On mielenkiintoista, että samalla, kun keskustelija torppaa koko luokkayhteiskunnan selitysvoinan, hän luo samalla sitä itse, koska erottelee lähiöihmiset ympäristöään kohtaan välinpitämättömiksi ja spekuloi, että paremman asuinalueen ihmiset arvostavat automaattisesti enemmän ympäristöään. Vaikka kysymys on retorinen, on selvää, että keskustelija on itse tätä mieltä asiasta. Mielenkiintoista on myös se, miten keskustelija ei ala pohtia syitä, miksi metroasemilla todella näyttää erilaiselta. Voisiko ero sittenkin johtua esimerkiksi siitä, että lähiönuoret, jotka ovat vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta hengailevat asemalla, koska mitään muutakaan mielenkiintoista tekemistä ei ole? Mistä tämä taas johtuu? Tässä kohtaa on katsottava yhteiskuntaan ja kysyttävä, luoko se eriarvoisuutta toimillaan.

outzaidur

Re: Rasism, klass diskriminering och sexism - 03 nov 2008 22:33

jag ser heller inga invandrare i Alby som kanske har en hel del pengar, eller kanske har en politisk bakgrund, som faktiskt gör någon skillnad i Alby? Alla i Alby är inte fattiga, alla är inte dumma, alla är inte stumma. Varför gör ingen något åt saken om det nu ser så hemskt ut? Varför är ingen politiskt aktiv och försöker förändra? Varför är det ingen som kanske har mer pengar som är givmild och ger bort eller rensar upp? Och sen förväntar dom sig att Svenskarna ska göra det åt dom? Nej, Alby var inget håll i marken innan invandrarna... så nu fick jag det sagt.

Viesti asettuu neljännen viestin yhteyteen. Viesti kehittelee lisää edellisen viestin problematiikkaa ja kysyy, että jos Albyn ympäristö on niin huonossa kunnossa, niin miksei kukaan tee mitään – maahanmuuttajien pitäisi olla aktiivisempia ympäristössään. Syntyy vieruspari käsitys–vahvistus+uusi näkökulma. Keskustelija määrittelee maahanmuuttajat epäaktiivisiksi toimijoiksi, jotka eivät halua vaikuttaa esimerkiksi ympäristöönsä tai muutenkaan mihinkään, vaan odottavat,

että ruotsalaiset tekevät kaiken heidän puolestaan. Samalla, kun keskustelija kertoo, mitä maahanmuuttajat eivät tee, hän tulee kertoneeksi ja määritelleeksi, mikä ruotsalaisille on jokapäiväistä ja normaalia: poliittinen osallistuminen ja huolenpito ympäristöstä jne. Maahanmuuttajat eivät siis ole ruotsalaisia, koska eivät täytä näitä kriteereitä.

kostnadseffektiv

Re: Rasism, klass diskriminering och sexism - 03 nov 2008 22:36

outzaidur

Du får gärna ge belägg för dina åsikter. Att klassamhället dödar, dvs du dör tidigare om är fattig - finns belagt. Tycker att programmet borde ta upp det...

Läs om skillnaderna mellan olika förorter i sverige:

http://www.fhi.se/templates/page____10401.aspx

Ketjun järjestyksessään toinen keskustelija palaa mukaan keskusteluun kiistämällä kolmannen mielipiteen siitä, että luokkaerot eivät vaikuta elinikään. Hän pyytää keskustelijalta todisteita mielipiteestään, sillä hänen mukaansa on todistettu, että luokat vaikuttavat elinikään. Keskustelijan mielestä ohjelman pitäisi ottaa esiin tämä. Hän esittää viestissään myös linkin, josta voi katsoa elinikäeroja eri puolilla Ruotsia. Syntyy vieruspari käsitys-kiisto+uusi näkökulma. Luokkayhteiskunta siis vaikuttaa kirjoittajan mukaan ihmisten elämään ja siksi sillä on selitysvoimaa.

Viestiketju sisältää monenlaisia avauksia luokkayhteiskunta-teemasta. Keskustelun ongelmaksi määrittyy se, mitä luokkayhteiskunta on ja mihin se vaikuttaa. Keskustelussa puhutaan, että luokkayhteiskunta vaikuttaa elinikään ja kiistetään tämä. Lisäksi on tärkeää, että keskustelussa asetetaan näkyville myös se, onko luokkayhteiskunta sittenkään oikea vastaus joihinkin yhteiskunnan ongelmiin vai onko kyse myös yksilöistä, jotka vaikuttavat päätöksillään asioihin ja ympäristöön: ongelmana eivät välttämättä ole yhteiskunnan eri luokat ja niiden määräävyys elämässä.

Keskustelu on hyvä esimerkki ongelmanratkaisun idean tavoittamisesta: luokkayhteiskunta-teema saa monet kasvot ja asioita perustellaan sekä kyseenalaistetaan. Yhden keskustelijan viittaus omaan mummoonsa, joka kuului työnväenluokkaan ja eli silti 100-vuotiaaksi on omakohtainen kokemus: omiin kokemuksiin perustuvalla tiedolla on voimaa, koska se on ihmiselämään liittyvää konkretiaa, jolla on merkitystä nimenomaan ihmisten välisissä keskusteluissa eri teemoista. Viestiketjun harkitsevuuden potentiaalia lisää se, että muiden viestejä kyseenalaistetaan voimakkaasti ja

esitetään vastaehdotuksia. Mielipiteet ovat konkreettisia avauksia, jotka ammentavat esimerkkinsä ja perustelunsa esittäjien omasta kokemuspieristä. Asioista puhutaan ikään kuin niiden omilla nimillään.

Kuten yksi keskustelijakin totesi, luokkayhteiskunnalla voi vastata moneen ongelmaan itse ongelmaa varsinaisesti kyseenalaistamatta. Keskustelijat puolustavatkin näkemystä, jossa ihmisten, yksilöiden, toiminnalla on väliä. Ongelmat ja myöhemmin niiden ratkaisut riippuvat siis myös ihmisistä, eivät käsitteistä (luokkayhteiskunta). Ihmiset elävät toistensa kanssa suhteissa ja näissä suhteissa tapahtuu myös se kommunikaatio, joka on ihmiselämän edellytys. Tämä on tärkeä huomio yleisesti osallistuvan demokratian areenalla. Ihmisten omasta kokemuspieristä lähtevät ne ongelmat ja asiat, joihin tarvitaan ratkaisua. Kyse ei ole siis ensimmäiseksi ongelman ratkaisusta (tämä on institutionaalista järjnkäyttöä, ks. Heikkilä ja Kunelius 1997, luku 2.6.), vaan ongelman määrittelystä: mitä tämä tarkoittaa, miksi asia on meille tärkeä, mitä se kertoo meistä ja meidän elämästämme – ja tutkimuskysymyksen puitteissa mitä keskustelu kertoo ruotsalaisuudesta.

Keskusteluryppäs sisältää tutkituista viestiketjuista vahvimman harkitsevuuden potentiaalin, koska siinä esitetyt mielipiteet perustuvat omiin kokemuksiin ja esimerkkeihin. Lisäksi keskusteluryppäessä perustellaan ja kyseenalaistetaan vahvasti asioita. Asiat ovat aktiivisen merkityksenannon kohteena ja keskustelijoita ei ainoastaan kyseenalaisteta, vaan tuodaan esille myös uusia näkökulmia. Tämä on edellytys sille, että asioiden määritelmät voivat muuttua. Tosin palstan puitteissa tällaista havaintoa on mahdotonta tehdä, koska ketjut yksinkertaisesti loppuvat jossain vaiheessa ja toiseksi on mahdotonta päästä ihmisten päähän katsomaan, ovatko asioiden määritelmät tosiaan muuttuneet (ajattelevatko edellä olevan keskusteluryppään keskustelijat esimerkiksi, että luokkayhteiskunta tosiaan vaikuttaa elinikään tai ensimmäistä ketjua ajatellen, voiko ruotsalaisuuteen kuulua esimerkiksi se, että tervehditään toisia ihmisiä käsi sydämen päällä).

5.5.3. Uskonto- ja kulttuurimäärittelyä

Viimeisenä tarkasteltavana olevan viestiketjun aloittaja ei niinkään kysy kanssakeskustelijoiltaan mitään, mutta viesti on luonteeltaan kysyvä ja myös ratkaisua tarjoava.

Rackarn

DET HANDLAR OM RESPEKT! - 03 nov 2008 22:05

[--]Det handlar inte om ifall Hamilton gjorde rätt eller fel, han har ingen förklaringsbörda. Han reagerade instinktivt på att han kände sig kränkt, på samma sätt som tjejerna motreagerade på att de i sin tur kände sig kränkta.

[--]LÖSNING: Den bakomliggande betydelsen av att ta i hand är att visa respekt. Skulle en muslimsk kvinna bara låta bli att ta i hand skulle det kunna uppfattas som respektlöst, så är det däremot INTE! En muslimsk kvinna för sin hand mot sitt bröst och visar på detta sätt RESPEKT! Det var det som var innebörden av gesten från början! Att visa varann respekt. Det som krävs är KUNSKAP om att respekt kan visas på olika sätt.

[--]Man kan tycka illa om varför Islam har en regel om att inte kvinnor ska ta främmande män i hand men då är det religionen man ska kritisera inte personen som står där och hälsar.

Keskustelija korostaa, että kunnioitusta voi näyttää monella eri tavalla, musliminainen näyttää esimerkiksi käsi sydämellä. Uskontoa voi kritisoida sen säännöstä, jonka mukaan nainen ei voi ottaa kädestä kiinni vierasta miestä, mutta ei henkilöä, joka tervehtii omalla tavallaan.

Re: DET HANDLAR OM RESPEKT! - 03 nov 2008 22:10

Men vafan är du för en virrpanna, har religionen händer kanske?

Viesti reagoi edelliseen viestiin eli virittää yhteyden toiseen keskustelijaan. Viesti kiistää epäsuorasti ensimmäisen keskustelijan näkemyksen, koska kyseenalaistaa ironisesti sen, että miten ihmistä, joka on uskonnon edustaja, ei muka voi kritisoida. Uskonnolla ei siis tiettävästi ole käsiä, ihmisillä on. Syntyy vieruspari käsitys–kyseenalaistus.

Magnus77

Re: DET HANDLAR OM RESPEKT! - 03 nov 2008 22:17

Rackarn:

Med din logik så borde det inte vara några problem för rätttrogna muslimska kvinnor i Iran att anamma vårt sätt att hälsa om vi skulle insistera på att hälsa genom att skaka hand?

De behöver ju bara få "kunskap" om att vi svenskar vill vara hövliga och trevliga genom att skaka hand? Om de inser detta så borde det väl inte vara så svårt för kvinnor i Teheran att anamma den seden om vi flyttar dit?

Känns resonemanget konstigt? Upplever du att vi skulle vara i Teheran på Iraniers villkor? Tycker du att svenskar borde ta seden dit de kommer i högre utrustning och inte utgå ifrån att allting är som i Sverige?

Kolmas keskustelija asettuu ensimmäisen viestin yhteyteen. Hän ei suorastaan kiistä keskustelijan näkemystä, mutta haastaa sitä esittämällä lisäkysymyksiä. Hän ei usko, että keskustelemalla

esimerkiksi Iranissa, paikalliset hyväksyisivät ruotsalaisten tavan kätellä. Vaikka keskustelija ei suoraan kiistä viestin sisältöä, johon vastaa, sen sävy on sen verran kritisoiva ja haastava, että tulkitsen vierusparin käsitys–kyseenalaistus. Keskustelija ikään kuin vaatii lisäselvitystä kirjoittajalta, haastaa tämän vuoropuheluun. On kuitenkin huomioitava, että kirjoittaja itse ei esitä varsinaisia uusia näkemyksiä keskusteluun, vaan esittää kaiken sanottavansa kysymyksien muodossa. Selvää kuitenkin on, että hän määrittelee ruotsalaisuutta viemällä huomion toiseen maahan, Iraniin, johon hän peilaa ruotsalaisten tapojen soveltamista. Viesti näyttäytyy, kuten yrittäisi käydä kulttuurista neuvottelua, mutta päätyy korostamaan ruotsalaisia tapoja ja olemisen muotoja ylivoimaisena verrattuna esimerkiksi vertailukohteena olevaan Iraniin ja sen tapoihin.

Superflyer

Re: DET HANDLAR OM RESPEKT! - 03 nov 2008 22:18

Folk missförstår en grej, det är inte samma villkor i Iran som i Sverige. Man kan inte säga "Men de får göra så här, varför får vi inte gör så där?"

Sverige = Demokrati

Iran = Diktatur

Punkt slut.

Keskustelija asettuu kolmannen viestin yhteyteen. Hän ikään kuin jatkaa ajatusta toteamalla, että Iranista ja Ruotsista ei voida puhua samassa yhteydessä, koska Ruotsi on demokratia ja Iran on diktatuuri. Syntyy vieruspari käsitys–uusi ehdotus.

Magnus77

Re: DET HANDLAR OM RESPEKT! - 03 nov 2008 22:28

Superflyer:

Du har helt rätt.

Islamistiska stater = diktaturer och/eller "monarkier"

Icke-islamistiska stater / Sekulariserade stater = demokratier, republiker

Jag ser mönster. Ser du?

Keskustelija on samaa mieltä neljännen keskustelijan kanssa ja yhtyy hänen näkemyksiinsä. Syntyy vieruspari käsitys–vahvistus.

Kahdessa viestissä luodaan määritelmää ruotsalaisen yhteiskunnan pääpilarista eli siitä, että se perustuu demokraattisille arvoille, joille vastakkaisia ovat ne ei-demokraattiset arvot, joita

islamistiset valtiot edustavat. Demokratia siis näyttäytyy ehdottomana arvona, jota ei voi väheksyä, vaan se on toimivan yhteiskunnan elinehto. On siis kahdenlaisia valtioita, demokraattisia ja diktatuurisia. Jälkimmäiseksi mainitut valtiot ovat pahoja, ensimmäiset hyviä. Demokratiaa ei myöskään kritisoida millään tavalla tai määritellä lisää, mitä se tarkoittaa. Eikö demokraattiseksi toimintatavaksi voisi ymmärtää senkin, että yksilöllä on oikeus kätellä miten haluaa?

Rackarn

RE: Magnus77 - 03 nov 2008 22:36

[--]SVAR: Ditt resonemang är logiskt felaktigt. Om en svensk skulle tvinga sig på att skaka hand med en kvinna i Iran, (Hamilton tog tydligen med tvång ena tjejen i hand dessutom) så tvingar sig denne fram en handling från den andre. Det är stor skillnad mellan att tvinga fram en handling eller att avstå en handling! Att ta i hand för en svensk är dessutom ingenting annat än en gest för hövlighet och respekt, det är inget religiöst påbud att vi måste ta i hand! Du blandar äpplen med päron i din argumentation och din logik håller därför inte, den går snarare kapprätt åt helvete!

Viestiketjun aloittaja vastaa yhden keskustelijan näkemyksiin. Hän kiistää heti alkuunsa näkemyksen. Hänestä tapauksessa oli kyse kättelyyn pakottamisesta ja se on aivan eri asia kuin varsinainen kättely. On mielenkiintoista, että keskustelija asettaa uskonnolliset tavat ruotsalaisten tapojen edelle. Hänen mielestään ruotsalainen kättely on siis vain kunnioituksen ele, ei uskonnollinen pakko, kuten juontajien tervehtimistapa. Hänen mukaansa uskonnolliset tavat menevät siis ruotsalaisen yhteiskunnan tapojen edelle. Tästä ajatuksenjuoksusta syntyy vieruspari käsitys–kiisto+uusi näkökulma.

Kyseisestä viestiketjusta ei ole helppo määritellä ongelmaa. Viestin aloittaja ei siis haluaisi liittää ihmisen tapoja uskontoon, vaan korostaa, että kyse on ihmisten välisestä kunnioituksesta, kun taas toinen keskustelija heti kyseenalaistaa ensimmäisen näkemyksen. Sitten keskustelu viedään muslimimaihin ja aletaan vertailla tilannetta Ruotsiin. Keskeiseksi teemaksi nousee ”maassa maan tavoilla”, joka johtaa siihen, että keskustelu jää ongelmaa määrittelemättömäksi. Viestiketju määrittelee ruotsalaisuutta vertaamalla sitä muihin maihin ja kulttuureihin. Ketjun ongelmana on se, että mikään viesti ei perustu omakohtaisiin kokemuksiin tai konkretiaan. Kukaan keskustelijoista ei esimerkiksi mainitse käyneensä Iranissa, johon Ruotsia verrataan, vaan viestien sisällöt perustuvat spekulatioon (ottamatta tässä kantaa siihen, olenko samaa mieltä siitä, onko Iran diktatuuri vai demokratia).

Viestiketjua määrittää internetin keskustelupalstoilla usein esiintyvä ”liekehdintä” (eng. *flaming*), jolla tarkoitetaan vihamielistä vuorovaikutusta keskustelijoiden välillä (esim. Benson, 1996).

Mielipiteitä esitetään ilman vahvempia perusteluja ja samalla sätitään toisia (ketjussa kutsutaan yhtä keskustelijaa esimerkiksi ”sekoilevaksi” ja todetaan, että toisen näkemys menee päin helvettä). Jos siis tarkoitus oli keskustella uskonnosta ja kulttuurien eri tavoista, aihe ei saanut hedelmällistä käsittelyä, vaan kasan perustelemattomia mielipiteitä. Ketjun viestit olivat myös pääosin toteavia. Keskustelijat kyseenalaistivat toistensa mielipiteitä, mutta he selvästikin arvostivat omia näkemyksiään enemmän kuin muiden, eivätkä siis pyrkineet aidosti keskustelemaan. Tällöin on selvää, että harkitsevuuden tasoa ei tavoiteta. Harkitsevuuteen kuuluu se, että tiedot perustellaan asiaperustaisesti eli faktoihin nojaten tai että kokemus tarjoaa kosketuspinnan todellisuuteen. Viestiketju ei tarjoile näitä elementtejä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Analyysissä nousi esille viestien välisiä vieruspareja, joissa oli eroteltavissa erilaisia sävyjakaumia. Tämä kertoo sen, millaisin äänenpainoin palstalla keskusteltiin ja millaista on palstalla esiintyvän vuorovaikutuksen laatu. Toiseksi analyysini tarjoaa esimerkkejä siitä, miten keskusteluissa näyttäytyy harkitsevuuden potentiaali. Analyysin kokoavana voimana ovat sarjan tuottamat dialogisuuspisteet.

6.1. Keskustelu ei täytä harkitsevuuden vaatimusta – potentiaalia on

Kaikista 326:n keskusteluviestin joukosta löytyi 69 vierusparia eli viestiä, jotka olivat yhteydessä toisiinsa. Eniten löytyi toisen käsityksen kiistäviä kommentteja. On kuitenkin merkittävää, että toiseksi eniten aineistosta oli luettavissa jonkun käsityksen kyseenalaistavia pareja ja kolmanneksi eniten käsityksille tarjottiin uusia ehdotuksia.

On selvää, että keskustelu ei vierusparien analyysin perusteella kokonaisuudessaan täytä kriittisen keskustelun tunnusmerkkejä, ainakaan jos verrataan Habermasin julkisuuskäsitykseen, kuten on ollut tapana monissa aikaisemmissa tutkimuksissa. Onhan enemmistö viesteistä ilman suhdetta toisiin viesteihin, joten kriittiselle keskustelulle ei avaudu edes koko aineistoa koskevaa mahdollisuutta.

Jos kuitenkin pureutuu Pietilän (2002) erittelemiin deliberaation ehtoihin, ensimmäisenä kriteerinä näyttäytyy erimielisyys tai ainakin ero. Jos tutkitaan niitä vieruspareja, jotka aineistosta oli löydettävissä ja jätetään muut viestit huomiotta, näyttäytyy tarkasteltavana oleva aineisto ainakin deliberatiivisen potentiaalinsa omaavana, koska löydetyt vierusparit ovat pääosin erimielisiä tai jonkinlaista eroa esittäviä. Ensimmäinen oikea ehto deliberaatiolle on kuitenkin argumentointi, joka siis tarkoittaa kantojen perustelevuutta ja myös *omiin* kantoihin kohdistuvan arvostelun huomiointia. Yleisesti voidaan sanoa, että mielipiteiden perustelevuutta on löydettävissä aineistosta. Perustelevuuden ominaisuuden voidaan aineistoni merkeissä katsoa sisältyvän vieruspareihin käsitys–kyseenalaistus, käsitys–uusi ehdotus, käsitys–kiisto+uusi näkökulma ja käsitys–vahvistus+uusi ehdotus/näkökulma. Näissä viesteissä siis selkeästi viedään asiaa eteenpäin ja haetaan jatkoyhteyttä, jonka voidaan tulkita edustavan ainakin perustelevuutta siinä mielessä, että keskusteluun pyritään tuomaan uusia elementtejä ja näin perustelemaan omia kantoja. Toisaalta omien kantojen arvostelua on harvassa, jos ollenkaan.

Deliberaation toinen ehto on se, että osallistujat *kuuntelevat toisiaan*. Lisäksi toisten sanomaa tulisi myös pyrkiä ymmärtämään heidän kannaltaan. Toisten kuuntelemista aineisto pitää sisällään löydettyjen vierusparien verran eli kohtuullisesti. Jos kuitenkin arvioidaan sitä, miten paljon muiden viestejä ymmärrettiin niiden esittäjien omalta kannaltaan, voidaan todeta, että tällaista potentiaalia oli tarjolla vain vähän. Harvassa olivat ne keskustelijat, jotka ilmoittivat esimerkiksi käsityksiensä muuttuneen keskustelun aikana. Myös Pietilä (2002) on taipunut samaan johtopäätökseen oman tutkimuksensa osalta.

Deliberaation rinnalla voidaan puhua myös harkitsevuudesta. Harkinta siis nähdään prosessina, joka muuttaa siihen osallistuvien ja käsillä olevien asioiden määrittelyjä. Harkitsevuuden kritiikki kohdistuu siihen, että enemmän yhteisiä asioita pohdittaessa pitäisi tarkentaa katse siihen, mikä on ongelma, eikä heti lähteä hakemaan ratkaisua ongelmaan, joka on tyypillistä välineellisen järjen käytölle (ks. luku 2.6.). Kolmesta analysoidusta viestiketjusta kahdessa (keskustelu kättelykohtauksesta ja luokkayhteiskunnasta) oli havaittavissa ongelman määrittelyä.

Vierusparien analyysi, sekä määrällinen että laadullinen, osoitti sen, että harkitsevuudella (tai deliberatiivisuudella) oli ainakin periaatteessa mahdollisuus nousta esiin palstalla.

Ruotsalaisuudesta neuvoteltiin käsityksiä kiistäen, kyseenalaistaen ja tuoden keskusteluun uusia näkökulmia. Ei ole yhdentekevää, että, kun lasketaan kaikki keskusteluteemat yhteen, ruotsalaisuudesta keskusteleminen nousee juuri keskeiseksi teemaksi keskustelupalstalla.

Monikulttuurisen yhteiskunnan elinehtona voidaan pitää sitä, että ruotsalaisuus ja siitä keskusteleminen on kokoaikaisessa liikkeessä. Mutta mitä oikeastaan saavutetaan, jos keskustelussa tavoitetaan harkitsevuuden taso, josta aineistoni ei anna esimerkkiä? Miksi tutkimukseni huutelee harkitsevuuden perään?

Vastaus liittyy työni kehyksenä toimivaan problematiikkaan demokratian ongelmasta.

Harkitsevuuden käsite liittyy tähän keskeisesti, koska siihen liittyy elimellisesti kansalaisten tekeminen osallisiksi asioiden määrittelyprosesseissa. Harkitsevuuden käsitteellä on siis tarkoitus nostaa esiin ihmisten omaa osallistumista ja vaikuttamista asioihin, tällä voitaisiin siis paikata edustuksellisen demokratian puutteita.

Koska muutkin kuin omat tutkimustulokseni ovat antaneet viitteitä siitä, että deliberaatiota tai harkitsevuutta ei ole paljon ollut havaittavissa verkon keskusteluissa, on mietittävä, kannattaisiko lähteä aivan eri päästä liikkeelle, kuin odottaa keskustelulta kriittistä otetta kuin taivaasta putoamalla. Ennen kuin voidaan puhua harkitsevuudesta ja sen tavoittamisesta keskustelussa, on sille luotava edellytykset toimia.

Harkitsevuutta arvioitaessa on tärkeää se, että on luotu julkinen tila, jossa osallistuminen on mahdollistettu. Nykyisessä pirstaloituneen julkisuuden verkostoyhteiskunnassa on tärkeää, että osayleisöille on tarjolla asioiden määrittelypaikkoja. Tässä kohtaa onkin syytä palata aikaisemmin esittelemääni Curranin (2000) malliin eri julkisuuksien sektoreista (ks. luku 2.5.1.). Curranin mukaan nimenomaan julkinen palvelu mahdollistaa erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien (tai osasektoreiden) yhteisen keskustelun ja yhteisten ratkaisujen etsimisen (Nieminen et al. 2005, 22). Yhteiskunnan neljä osasektoria ovat *kansalaismedia*, *sosiaalisten markkinoiden*, *professionaalisen median sekä kaupallisen median sektorit*. Julkisen palvelun median tarkoitus on pitää koossa ja vahvistaa näitä osasektoreita.

Työni kehyksissä tärkein näistä on kansalaismedia ja sen vahvistaminen, enkä ota tässä kantaa muiden osasektoreiden toimintaan tai vahvistamiseen. Vahvistamalla ja organisoimalla paremmin kansalaismedian sektoria, on mahdollisuus luoda konfliktisempi ja ristiriitoja herättelevä ja täten neuvotteluun pyrkivä keskusteluympäristö. Vasta sitten, kun tätä osasektoria saadaan vahvistettua, voidaan puhua sen suhteesta muihin yhteiskunnan osasektoreihin.

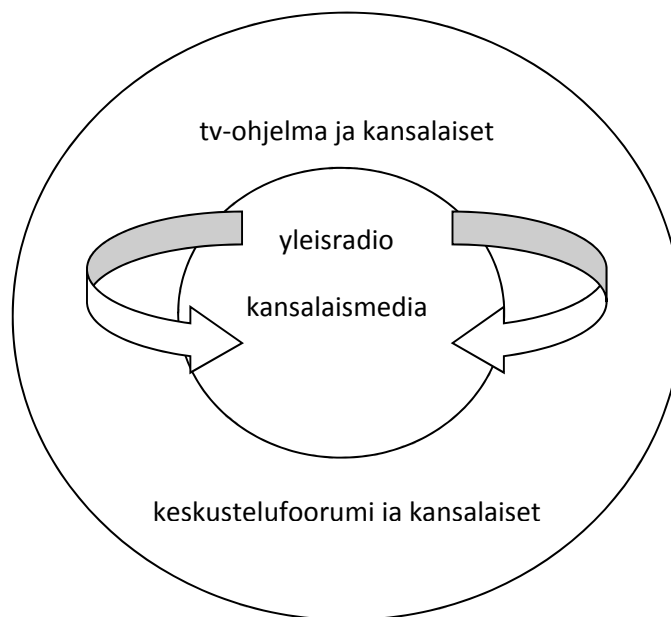
Muokkaan ja kehitän Curranin mallia siten, että kansalaismedian osasektori ei olisi niinkään itsenäisesti toimiva kokonaisuus, vaan sitä pyrittäisiin vahvistamaan yleisradioyhtiöiden sisällä tuomalla kansalaiset mukaan ohjelman tekoon yhdessä media-ammattilaisten kanssa, ei siis kokonaan erillään, niin kuin kansalaisjournalismi puhtaimmassa muodossaan edellyttää. Näin ammattilaiset voisivat tarjota raamit, tutkimustyötä ja dramaturgian osaamista ohjelman muodolle, mutta sisältö olisi tavallisten ihmisten arvostuksia ja näkökulmia seuraavaa, toki yhdessä toimituksen kanssa neuvoteltavaa. Halal-tv:n innoittama keskustelu verkkopalstalla tukee kansalaismedian osasektorin vahvistamisajattelua. Musliminaisten tekemä ohjelma on ruotsalaisen vähemmistöryhmän tekemä ohjelma. Lisäksi on merkittävää, että ”tavallinen” musliminainen puhuttelee ”tavallista” ruotsalaista television ääressä. Keskustelu ruotsalaisuudesta kokee käänteen, kun sen perusteita alkaa arvostella tai kyseenalaistaa kolme musliminaista, joiden juuret ovat aivan toisenlaisissa yhteiskunnissa kuin ruotsalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa.

Curranin mallia on kritisoitu muun muassa siitä, että se jättää huomiotta esimerkiksi internetin luomat haasteet ja mahdollisuudet. Nähdäkseni keskeistä harkitsevuuden lisäämisen ja konfliktisemmän keskusteluympäristön luomisessa sekä samalla kansalaismedian osasektorin vahvistamisessa on julkisen palvelun ohjelmien ja internet-palveluiden hedelmällinen yhdistäminen. Keskeistä kuitenkin on, että ohjelma ja internet-palvelut toimitaisivat suhteessa toisiinsa ja näin samalla vahvistaisivat toisiaan. Näin lisättäisiin kansalaisten osallistumista itse ohjelman tekoon

(esimerkiksi Halal-tv:n tekijöinä musliminaiset) ja samalla osallistettaisiin tavallisia ihmisiä toimimaan ohjelman kriitikkoina (keskustelupalsta). Kansalaismedian osasektori voi vahvistua, jos ohjelman ja palstan välillä on toimivaa vuorovaikutusta. Ihannetilanteessa keskustelu palstalla olisi sikäli reaaliaikaista, että sillä voisi olla tosiasiallista vaikutusta itse ohjelmaan tekoon ja sen käsittelemiin puheenaiheisiin. Näin ei ollut Halal-tv:n tapauksessa ja yleensä tuotannon aikataulu tekeekin tämän mahdottomaksi.

Tiivistetysti: julkisuutta tai julkisuuksia voi ajatella suhdekimppuna, jolloin julkisuuksien identiteetti syntyy suhteista muihin julkisuuksiin ja muuhun sosiokulttuuriseen elämään ja näin julkisuudet ovat jatkuvassa neuvottelussa toistensa kanssa (Lehtonen ja Koivunen 2005, 13).

Televisio-ohjelman ja sen keskustelupalstan vuorovaikutuksen ja neuvottelun ideaa voi selventää kuviolla:

=konfliktisempi keskusteluympäristö=
deliberaation potentiaali kasvaa

Curranin mukaan juuri konfliktisemmän keskusteluympäristön luominen lisää ryhmien välistä yhteenkuuluvuutta, ei heikentäisi sitä. Curran tosin tarkoittaa tässä yhteiskunnan eri osasektoreita ja näiden suhteita, mutta mitä jos siirtäisi ajatuksen yhden osasektorin sisään, niihin keskusteluihin, mitä sen sisällä käydään. Tässä kohtaa on nostettava esiin ohjelman kättely-kohtaus, jonka voi

tulkita kulttuurikonfliktiksi. Konfliktissa menevät siis vastakkain perinteinen ruotsalainen tervehtimiskulttuuri ja musliminaisten tapa tervehtiä.

Koska tapahtuma aiheuttaa suuren määrän keskustelua palstalla, ja saa aikaan jopa harkitsevuuden potentiaalia keskustelussa (ensimmäisen viestiketjun syvempi analyysi), voisiko olettaa, että tällainen tapaus voisi mahdollistaa myös dialogin eri väestöryhmien, kuten maahanmuuttajien ja valtaväestön välille? Raittilan (2005, 51) ajatushan oli se, että journalismin ja erityisesti jutun sisäinen dialogi eri etnisten ryhmien välillä voisi auttaa rakentamaan etnisten ryhmien välistä vuorovaikutusta myös median ulkopuolella. Mutta kohtaavatko ohjelmassa ”tavalliset” ruotsalaiset ja musliminaiset? Hyvin pinnallisesti gallupeiden muodossa, varsinaisia kohtaamisia tarjoilevat jaksossa pääosin niin sanotut ”asiantuntijalähteet”, kuten poliitikot tai tutkijat. Toki hekin edustavat ”tavallisia” ruotsalaisia omalla tavallaan, mutta selvää on, että laajemman ”kansan” yhteydet juontajiin jäävät vähiin. Halal-tv:llä on mielestäni kuitenkin potentiaalia edistää eri ryhmien välistä vuorovaikutusta. Toki on muistettava, että yleistys tehdään tässä Halal-tv:n yhden jakson ja sitä koskevan keskustelun puitteissa.

Yhtä kaikki: monikulttuurisuus näyttäytyy kamppailujen ja neuvottelun kenttänä, joten eivätkö juuri kulttuuristen määritelmien yhteentörmäykset voi johtaa lisääntyvään ymmärrykseen ryhmien välillä? Aivan yhtä suuri mahdollisuus on tietenkin sillä, että ne johtavat vain lisääntyviin törmäyksiin ja erimielisyyksiin.

Keskustelupalsta näyttäytyy siis ruotsalaisuuden määrittelypaikkana. On kuitenkin mahdotonta arvioida, ovatko asioita kyseenalaistavat tai uusia ehdotuksia keskusteluun tuovat kommentit muuttaneet ruotsalaisuuden määrittelyä sen osayleisön piirissä, jotka tähän minijulkisuuteen ovat osallistuneet. Lisäksi on mahdotonta arvioida, voiko Halal-tv:llä olla vaikutusta ihmisryhmien välisiin suhteisiin ja asenteisiin. Näihin kysymyksenasetteluihin vastaamiseen tarvittaisiin aivan erilaista tutkimusmenetelmää, jota tämä työ käyttää.

Olennaista on kuitenkin se, että ruotsalaisuuden määrittelykamppailuun on tarjottu mahdollisuus, kun keskusteluun on tuotu uusia elementtejä musliminaisten esittämänä. Halal-tv:n keskustelupalsta näyttäytyy aineiston valossa paikkana, jossa määritellään ruotsalaisuutta ohjelman virittämänä. Jokainen viestiketju, jossa näkökantoja kyseenalaistetaan, kiistetään tai tarjotaan esille uusia näkökulmia, määrittelee keskusteltavana olevaa asiaa yhä uudelleen. Mutta vaikka ruotsalaisuutta kritisoidaan ja kyseenalaistetaan paikoittain voimakkaasti, on palstan kokonaiskuvan kannalta todettava, että ruotsalaisuuden määrittelemistä vaivaa konsensus: ruotsalaisuus näyttäytyy etnisten,

”tavoiltaan ruotsalaisten” (esimerkiksi kättelevät tervehtiessään), demokraattisten ja tasa-arvoisten kansalaisten yhteisönä. Jos keskustelu olisi saavuttanut harkitsevuuden tason, olisi vaadittu, että ruotsalaisuudesta olisi syntynyt jonkinlainen uusi määritelmä tai se olisi rohkeammin pantu alttiiksi kovallekin kritiikille ja aineistossa olisi näkynyt laajemmin ruotsalaisen kulttuurin, tapojen ja arvojen kriittinen myllytys.

6.2. Halal-tv:n julkiso?

Jotta harkitsevuus voisi olla mahdollista, tarvitaan elävää keskustelua ja keskustelun kytkemistä arkisiin kokemuksiin, jotka jollain tavalla yhdistävät ihmisiä (Kunelius ja Heikkilä 1997, 16). Ongelma, mutta toisaalta myös mahdollisuus tällaisen yhteisen keskustelun mahdollisuudelle muodostuukin nykyisestä verkostoyhteiskunnasta, jossa elämme. Kun nyky-yhteiskunta tarjoaa monia erilaisia foorumeja, joissa toimia ja osallistua, tarkoittaa tämä samalla sitä, että ihmiset fragmentoituvat omiin osayleisöihinsä, joita ohjaavat osayleisön yhteiset intressit, eivät välttämättä laajan yhteisen edun julkisuuden päämäärät. Kun siis Van Dijk (1999) määrittelee verkostoyhteiskunnan yhteiskuntamuodoksi, jossa suhteet organisoituvat tietoverkossa, on kyseenalaistettava näiden suhteiden vaikutus kaikille yhteisen todellisuuden määrittelyssä. Yhtä kaikki: vaikka verkostoyhteiskunnalla on kriittiset pisteensä, on sen näkemyksellä mediayleisöstä aktiivisempi lataus kuin jos verrataan näkemystä teollistuneen yhteiskunnan massayleisöihin, joille lähetettiin yksisuuntaisia mediaviestejä. Verkostoyhteiskunnan kontekstissa yleisö nähdään aktiivisena toimijana, joka tekee omia valintojaan monien mahdollisten valintojen joukosta (Castells 2002, 30). Tätä yleisöä voi nimittää julkisoksi, joka pyrkii vaikuttamaan ympäröivään todellisuuteensa ja määrittelemään sitä uudestaan. Halal-tv:n keskustelupalsta on julkisuuden tila, jonne julkiso voisi muodostua. Palstalta erottuvat viestiryppäät taas ovat pieniä ryhmiä, joiden olisi mahdollista muodostaa julkiso.

Kuten aiemmin totesin, aineistosta on luettavissa harkitsevuuden potentiaalia, jolla voi ajatella olevan yhteyttä julkison muodostumiseen. Teemat, joista palstalla keskusteltiin, voisivat hyvinkin sopia julkison keskusteltaviksi. Halal-tv:n verkkokeskustelun aineiston valossa näyttää siltä, että ruotsalaisuus tai sen määrittelemisen muodostuu tällaiseksi yhteiseksi intressiksi, yhteiskunnalliseksi asiaksi, josta keskustellaan.

Se, että keskustelupalstalle muodostui viestiketjuja, joiden keskustelijat olivat yhteydessä toisiinsa ja siis kommunikoivat keskenään, viittaisi julkison piirteisiin. Aineiston viestiryppäät eivät

kuitenkaan pystyneet määrittelemään uudelleen tai keksimään ratkaisua ongelmiin, joita keskustelussa esiintyi. Tosin palstalla näkyi yritystä asioiden uudelleen määrittämisestä ja muiden näkemysten haastamisesta, mutta ratkaisujen tarjoamisesta tai konkreettisten toimintaehdotusten esittämisestä asioiden muuttamiseksi ei voida tässä yhteydessä puhua. Lopputuloksena voidaan sanoa, että habermasilaisen kriittisen keskustelun ominaisuudet eivät täyty, eikä yhteistä julkista mielipidettä palstalla kuitenkaan muodosteta.

Pietilän (2006, 51) mukaan ”keskustelu, joka pyörii omissa kokemuksissa hakematta yhtymäkohtia mihinkään yleisempään tai kytkeytymättä julkisuudessa esiintyviin diskursseihin, on yksityistä, vaikka sitä käytäisiin julkisesti”. Näin julkison olisi aktiivisesti oltava yhteydessä myös muuhun kuin omaan todellisuuteensa. Keskustelupalstan osalta on kuitenkin vaikea arvioida sitä, mitä keskustelusta konkreettisesti seuraa tai että syntyykö keskustelupalstan ulkopuoliseen todellisuuteen kontakteja. Muutaman kerran on havaittavissa linkkejä esimerkiksi joihinkin artikkeleihin (esimerkiksi luokkayhteiskunta-keskustelussa kirjoittaja tarjoaa kanssakeskustelijoilleen linkin, jossa on tietoa eliniän odotuksista Ruotsissa alueittain). Ei voida kuitenkaan sanoa, että keskustelupalstan keskustelijat pyrkisivät vaikuttamaan palstan ulkopuoliseen yhteiskuntaan, vaikka virikkeitä haetaan joskus muualta. Keskustelun konkreettisia seurauksia on vaikea arvioida. Vaikka jotkut keskustelijat esimerkiksi uhkaavat lopettaa tv-lupamaksunsa maksamisen sen takia, että ohjelma on niin huono, on vaikea arvioida sitä, että he sen todella tekevät.

Vaikka siis voidaan sanoa, että julkison muodostumisen potentiaalia on olemassa palstalla, julkisoa ei kuitenkaan sen perinteisessä mielessä synny. Koska on näin, on mentävä ajattelussa eteenpäin ja katsottava, millaista yleisöyttä sarja sitten tuottaa. Keskeinen kysymys Halal-tv:n keskustelupalstan julkison muodostamisessa löytyykin ohjelman lähettävästä tahosta: on nimittäin nähtävissä, että keskustelijoilla on paljonkin ideoita ohjelman kehittämiseksi, mutta heidän valtansa vaikuttaa näyttäytyvät loppujen lopuksi pieneltä. Keskustelijat siis pyrkivät vaikuttamaan (kuten julkison pitääkin) oman julkisensa ulkopuoliseen tahoan, kuten ohjelman lähettävään yleisradioon, mutta kommentit kaikuvat lähes tyhjille seinille. Julkison ulkopuolinen taho tässä ei kuitenkaan puhtaasti ole ulkopuolinen, vaan nimenomaan keskustelupalstan julkison mahdollistaja, koska ilman Halal-tv:tä ei olisi myöskään keskustelua siitä.

Kuten keskustelupalstan teemojen ryhmittelyssä kävi ilmi, ohjelmapalautetta muodossa tai toisessa löytyi palstalta kolmanneksi eniten kaikista mainituista teemoista. Näyttää siis siltä, että julkiso pyrki vaikuttamaan, mutta sille ei anneta tähän täyttä mahdollisuutta ja elintilaa. Annettakoon vielä

ääni seuraavalle yleisön äänelle, jolla olisi voinut olla paljonkin sanottavaa itse ohjelman kysymyksenasetteluihin ja näkökulmiin, koska tunnustautuu itse maahanmuuttajaksi.

zocco

Re: Halal-tv - diskutera programmet! - 04 nov 2008 16:00

Hur kan man visa ett program med tre helt obildade ghetto muslimer som ska representera alla oss 2:dra generationens invandrare.....??

*Och varför skall alla dessa program alltid vara om muslimer. Det finns ganska många fler intressanta invandrargrupper här i Sverige som man kan göra program om, ta tex de grupper som blivit förtryckta av just muslimer.
svt, skärp er!*

Keskeinen syy siihen, miksi julkiso ei synny on se, että keskustelijat ovat alisteisessa asemassa ohjelman tekijöihin ja lähettävään tahoon eli Ruotsin yleisradioon nähden. Vaikka ohjelmalle on luotu foorumi, jossa siitä voisi keskustella ja näin edesauttaa julkison muodostumista, jää tehtävä ikään kuin osallistumisen ja demokratian kannalta kesken, koska julkison ei anneta vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan eli tässä tapauksessa keskustelun kohteena olevaan tv-sarjaan. Lisäksi keskustelupalstan keskustelu on moderoitua eli siltä osin voidaan sanoa, että julkison toimintaa rajoitetaan, vaikkakaan tämä ei nähdäkseni vaikuta keskusteluun rajoittavasti, kuten olen aiemmin todennut.

Vaikka julkiso on itse vastuussa myös siitä, että tekee ratkaisuehdotuksia ja toimintasuunnitelmia, julkisoiden mahdollista muodostumista voitaisiin tukea esimerkiksi kansallisen yleisradioyhtiön toimesta. Jos esimerkiksi palstalla ohjelman tekijät olisivat vastailleet katselijoita mietityttäviin kysymyksiin tai katselijoiden ohjelmaehdotuksia olisi otettu mukaan jopa ohjelmaan, julkison toimintaedellytykset olisivat kasvaneet huomattavasti. Demokratian kannalta on olennaista, että julkisolle annetaan mahdollisuus toimia. Keskeistä onkin, että kun yleisö seuraa mediakoneiston rakentamaa julkisuutta, julkison tekee nimenomaan se, että se pyrkii osallistumaan (media) julkisuuteen ja myös itse tuottamaan sitä (Ridell 2006, 248).

Vaikka Halal-tv:stä keskusteleva yleisö on aktiivinen siinä mielessä, että se osallistuu palstan keskusteluun ja että sille on mahdollistettu toimintatila, jossa keskustelu on mahdollista, yleisöyden kokemus ei muodostu vastavuoroiseksi suhteessa sarjaan ja sen tekijöihin ja näin osallistumisen kokemus jää vajavaiseksi, ei-deliberatiiviseksi suhteessa lähettävään tahoon.

6.3. Nonverbaalius keskeistä kohtaamisissa

Kuten Lehtonen ja Koivunen (2005, 11) muotoilevat ”julkisuus on monimääreinen ilmiö, joka ei koskaan palaudu vain siinä esittäytyvään informaatioon, keskusteluihin ja tahdonmuodostukseen, vaan jossa on läsnä myös subjektin suhde omaan itseensä”. Tätä toteamusta vasten on mielenkiintoista huomata, miten tv-esityksen teksti ei niinkään puhuttele katsojia, vaan merkityksiä saavat pääosin aikaan sarjan visuaaliset elementit. Tätä ei voi selittää pelkästään se, että ohjelman haastattelut ovat pääosin suht pinnallisia (tosin juontajien keskinäiset keskustelut ovat hedelmällisempiä).

Halal-tv:n *Klass*-jakson analyysi sai aikaan kahdenlaisia ruotsalaisuuden dialogisuuspisteitä. Ensimmäisen pisteen voi nimetä ”vieras televisiossa” ja toisen ”kulttuurikonfliktiksi”. Tulkintani mukaan nämä pisteet herättävät katsojan mielenkiinnon ja aiheuttavat keskustelua ruotsalaisuudesta keskustelupalstalla. Kun ensimmäinen pisteistä liittyy nimenomaan juontajien ruumiillisuuteen, toinen liittyy siihen, miten he tavoiltaan käyttäytyvät. Keskeistä on, että molemmat piirteet liittyvät ei-sanalliseen eli nonverbaaliin viestintään. Voi siis sanoa, että katsojat reagoivat keskustelussaan pääosin ainoastaan sarjan visuaalisiin ominaisuuksiin, eivät sarjan tekstimassaan: faktoihin, haastatteluiden sisältöihin ja gallupeiden vastauksiin. Mutta miksi ohjelman nonverbaalit puolet korostuvat keskusteluissa?

Oletan, että ohjelman nonverbaalit piirteet liittyvät affektiivisuuteen. Nykyään voidaan sanoa, että media on tunteellistunut eli sen affektiivisuuden potentiaali on kasvanut. Media puhuttelee yleisöjään tunteisiin vedoten ja juuri tunnereaktioita kutsuen ja täten esittää itsensä terapeuttisena (Koivunen 2008, 7).

Onkin hedelmällistä puhua Kyrölän (2006) katsojasta, joka on järkeilevyyden lisäksi myös ruumiillisesti kokeva ja katsova. Toteamus ei sikäli ole uusi, koska jo pitkään on ajateltu, että ihminen tulkitsee mediatekstejä kaikella sillä kokemusarsenaalilla, joka hänelle on elämänsä aikana kertynyt. Kyrölän määritelmä tosin herättää näkyväksi sen, että on sallittua puhua tunteista tulkinnan osana – ihminen ei ole pelkkä järkeilevä olento. Tämä tulee näkyville mitä suuremmissa määrin analysoitaessa visuaalista kulttuuria, kuten tv-ohjelmaa, jossa yhdistyvät ääni, kuva ja teksti. Onkin jälleen otettava ottaa esille julkiso-käsite, joka perustuu juuri siihen, että se koostuu järkeilevistä, keskenään ongelmia ratkovista kansalaisista, jotka pyrkivät vaikuttamaan julkison ulkopuoliseen yhteiskuntaan. Julkisuus on siis esimerkiksi ”kansalaisten julkista toimeliaisuutta”, ”toimimista” ja ”ratkaisemista” (Pietilä 2006, 46–50). Mutta mikä tässä järkeilyssä on tunteiden paikka? Tunne, kokemuksellisuus ja mielikuvat ovat keskeisiä vaikuttajia ihmiselämässä. Siksi se,

miten ihmiset puhuvat tv-ohjelmasta keskustelupalstalla, välittyy kaikesta siitä arsenaalista, joka ihmisellä on sekä tiedollisesti että kokemuksellisesti. Keskustelupalstan kohdalla näyttäytyy, että puheena olevat aiheet liittyvät nimenomaan sarjan visuaalisiin elementteihin, jotka puolestaan liittyvät vahvasti tunteisiin.

Ensinnäkin musliminaisen näkeminen tv-ruudussa ohjelman juontajana on jotain uutta – ruotsalaisen yhteiskunnallisen ohjelman juontajaa ei ole totuttu näkemään huivi päässä. Tämä siis liittyy siihen, miten tapahtuma rikkoo tv:n ajankohtaisohjelman visuaalista järjestystä. Juuri media rakentaa keskeisesti kuvaa siitä, mikä on mahdollista (Kyrölä 2006, 157) ja nyt ehkä jopa mahdottomana pidetty kuva on muuttunut todeksi. Tunteet liittyvät nimenomaan siihen kokemukseen, millaisena sellaisen instituution kuin yleisradion toimittajat on totuttu näkemään: ei ainakaan huivi päässä. Tulkitsen, että huiviin liittyy enemmän negatiivisia kuin positiivisia tunnekonnotaatioita.

Tunne liittyy esimerkiksi siihen, pitäisikö huivi tulkita yksilön vapautteen kuuluvana oikeutena vai representoiko se toisaalta naisen sortoa, alistamista? Tunne liittyy myös kysymykseen siitä, onko huivi osa ruotsalaisuutta vai olisiko sen oltava osa ruotsalaisuutta? Miksi, miksi ei? Keskeistä on, että tunteet liittyvät siihen, että joku on sohaissut sitä visuaalista järjestystä, jollaisena tv:n tietty formaatti on aina totuttu näkemään. Tunne liittyy myös ruotsalaiseen tapaan tervehtiä eli kättelyyn. Kohtaus on vahvasti ristiriitaisia tunteita herättävä: miksi naiset eivät kättele? Pitäisikö heidän kätellä? Miten haastateltava reagoi, onko reagointi oikein vai väärin? Miten minä olisin toiminut tilanteessa? Eikö ruotsalaisuuteen mahdu muita tervehtimistapoja kuin kättely? Mitä ruotsalaisuus oikein on? Ruotsalaista tapakulttuuria kehystävät tietyt visuaaliset järjestykset, tutut ja vakiintuneet tavat tehdä asioita, kuten tervehtiä toista ihmistä. Kysymykset sinkoavat epä tietoisuudesta: mitä tehdä, kun visuaalista järjestystä on rikottu ja se on kyseenalaistettu? Kun visuaalinen järjestys on joutunut kyseenalaistetuksi, se tarkoittaa, että se on altis uudelleenmäärittelyille.

Edellä olevat pohdinnat nostavat esiin sen, että tunnetta ei voida erottaa järjestä. Kättely-kohtaus aiheuttaa vahvoja tunteita: ihmetystä, kiukkua, ymmärrystä, ärsytystä. Koska ruotsalaisuuteen, kansallistunteeseen, me-henkeen, on latautunut paljon tunnetta, on oletettavaa, että kun se joutuu kyseenalaistetuksi, ristituleen, syntyy vahvoja tunteita ja reaktioita. Keskeistä tässä tilanteessa on, että vahvat reaktiot voisi pukea sanoiksi ja näin ns. järkeistää kokemuksen. Tällaista järkeistämistä ei keskustelupalstalla näy, paitsi niissä kahdessa viestiketjussa, joissa oli luettavissa harkitsevuuden potentiaalia.

Johtopäätöksenä on nostettava esiin se, että nimenomaan vahva tunnekokemus voi laittaa liikkeelle merkityksenantoja, joilla voi olla vaikutusta asioihin, työni kehyksissä keskusteluun ruotsalaisuudesta ja sen määrittämisestä. On siis esitettävä kysymys, että onko ohjelmissa oltava aina joku Halal-tv:n tyyppinen kulttuurikonflikti (esim. kättely-episodi), jotta se tuottaa harkitsevuuden potentiaalin sisältävää keskustelua? Onko vakiintuneen visuaalisen järjestyksen rikkominen edellytys harkitsevuuteen perustuvan keskustelun syntymiseen? Eikö keskustelua synny ilman tunteisiin vetoavaa kohtausta, jossa kamppailee keskenään perustavanlaatuiset käsitykset siitä, mikä on huonoa ja hyvää käyttäytymistä ja kenellä on valta määritellä sitä?

Kysymykseen on vaikea vastata, mutta sen uskaltaa todeta, että on mahdollista, että eritaustaisten ihmisten (kuten sarjan juontajat ja esimerkiksi yhteiskuntakriitikko Hamilton) kohtaaminen ja vuoropuhelu saattaa johtaa konfliktiin. Jos taas keskustelemaan kulttuurin aikaansaaminen edellyttää myös konfliktisemmän keskusteluympäristön luomista ja yhteiskunnan eri osasektoreiden vahvistamista, kuten Curranin (ks. luku 2.5.1.) malli demonstroi, näyttäytyy Halal-tv:n esittämät kulttuurikonfliktit ja sarja itsessään monikulttuurisemman journalismin tuotoksena.

Kulttuurien väliset erot jäsentävät olennaisella tavalla katsomiskokemusta, mutta jotta tämä kokemus mahdollistaisi kriittisen julkison syntymistä, tarvitaan enemmän vuorovaikutusta sarjan tekijöiden ja keskustelevien ihmisten välille. Sarjan dialogisuuspisteet pitäisi pystyä tunnistamaan (kuten tutkija tässä tekee) itse keskustelussa. Näin harkitsevuudella olisi mahdollisuus lisääntyä. Halal-tv siis on onnistunut vahvistamaan osittain Curranin kansalaismedian osasektoria, mutta työ jää ikään kuin kesken, koska vuorovaikutuksellisuus sarjan ja siitä keskustelevien välillä jää vaisuksi.

Yleisradioille voisikin heittää provokatiivisen kysymyksen: körötteleekö kansallinen yleisradioyhtiö jälkijunassa yleisön ja tuotannon vuorovaikutuksellisuuden suhteen, koska sitä ei ainakaan suorasti ohjaa markkinatalouden lait ohjelmatuotannossa? Antaako tämä piirre Yleisradion laiskotella vuorovaikutuksellisuuden suhteen? Ohjaako Yleisradiota enemmän sittenkin oma suuri tietäväisyys kuin se, että katsojalle annettaisiin enemmän valtaa ohjelmatuotannossa ja näin samalla edistettäisiin osallistuvaa demokratiaa? Ainakin julkison synnylle vuorovaikutuksellisuuden lisäämisellä on nähtävä olevan vaikutusta.

Hautakankaan artikkeli (2006) Big Brotherin keskustelupalstasta ja ohjelmasta on mielestäni keskustelunavaus yleisradion ajankohtaistuotannon suuntaan. Oletan, että todellisuustelevisioformaatin yleisösuhte on pääpiirteissään sovellettavissa myös tv:n ajankohtaistuotannon piiriin. Onkin kysyttävä, olisiko television faktapuolen otettava oppia tosi-tv -

formaatilta lisätäkseen vuorovaikutteisuuttaan? Ajatus puistattaa jo sitä kirjoittaessaan, mutta sitä on hyvä pohtia. Jos journalistinen julkisuus halutaan nähdä ”vuorovaikutteisena kokoontumis- ja kohtaamistilana” (Ridell 2004, 15), on kaikki keinot otettava käyttöön. Tämä ei tarkoita journalistisen ammattikunnan statuksen hälventämistä, vaan kriittistä suhtautumista omiin totuttuihin toimintatapoihin. Mielestäni demokratian ja osallistuvuuden yhteiskunnassa lisäämisen kannalta keskeistä on, että tv:n tuotteet tarjoavat katsojille sellaisia ”ärsykeitä” tai ”lukupisteitä”, jotka kannustavat ihmisiä keskustelemaan keskenään, vaikka sitten internetin keskustelupalstalla. Olennaista on, että keskustelemalla ihmiset muokkaavat käsityksiään yhteiskunnallista asioista, kuten maahanmuuttajista. Keskustelulla on pyrittävä muuttamaan asioita ja neuvottelemaan asioista kriittisesti. Pelkkä asioiden tunnistaminen ei riitä, jos perätään todellista osallistuvuuden lisäämistä ja työni kehyksissä julkisoiden muodostamista.

7 POHDINTAA

7.1. Idealistisia näköharhoja?

Olivatko työni lähtökohdat deliberatiivisesta demokratiasta ja julkisesta harkitsevuudesta liikaa, kun puhutaan tv-sarjasta ja sitä koskevasta keskustelupalstasta? Entä vaatimukset järkeilevästä julkisosta, joka keskustelisi sarjan sisällöstä jopa niin, että se johtaisi oikeisiin toimenpiteisiin? Internetiin ladatut toiveet demokratian edistämisestä sekä Halal-tv:n ohjelmatyyppin määrittely ainakin tietyin varauksin kansalaisjournalistiseksi antoivat tutkijalle ikään kuin oikeutuksen puhua demokratian ideaaleista ja aktiivisista kansalaisista. Toisaalta on tiedostettava myös näiden optimististen toiveiden kääntöpuolet.

Ensinnäkin voidaan kyseenalaistaa internetin keskustelupalstan luonne yhteisen julkisuuden luomisen määrittelypaikkana. Paikka on eräänlainen miniyhteiskunta, jonka puitteissa kyllä määritellään ruotsalaisuutta, mutta onko tällä keskustelulla vaikutusta mihinkään? Eikö voisi ajatella, että valtajulkisuudella, siis esimerkiksi valtakunnallisten sanomalehtien tuottamalla julkisuudella olisi enemmänkin vaikutusta, jos ajatellaan yleisen julkisen mielipiteen muodostumista? Toki myös valtajulkisuuden luoman yleisen mielipiteen muodostumisen voisi kiistää provokatiivisella kysymyksellä, että voiko nyky-yhteiskunnassa olla ylipäättänsä yhteistä ongelmanmäärittelyä tai täten yhteistä, yhtä julkisuutta, jos intressit pirstaloituvat ja niitä edustavat tahot eivät keskustelee toistensa kanssa? Tämä varjostaa koko idealistista keskustelua harkitsevuuden potentiaalista.

Olennaista on myös se, kuka keskusteluissa puhuu ja tätä tutkimukseni ei kerro. Muutamissa viesteissä keskustelija nimesi itsensä esimerkiksi maahanmuuttajaksi, mutta olennaista harkitsevuuden kannalta nähdäkseni on se, että keskustelijat jotenkin tunnistaisivat toisensa ja näin esittelisivät esimerkiksi joitakin lähtökohtiaan tai taustojaan. Tämä toisi luottamusta keskustelijoiden välille ja samalla sillä voisi olla vaikutusta kommunikaation luonteeseen ja myös harkitsevuuden lisääntymiseen keskustelussa. Pietilä (2002) totesikin yhden deliberaation täyttymisen kriteerin ehtona olevan se, että keskustelijat paitsi kuuntelevat toisiaan, myös pyrkivät ymmärtämään toisten sanomaa myös heidän kannaltaan.

Puhetta saattavat keskustelupalstoilla hallita myös tietyt henkilöt, jotka pönkittävät omia mielipiteitään kuuntelematta muita. Ainakin yksi tällainen keskustelija (nimimerkki *marc.wiklund*) oli paikoittain löydettävissä Halal-tv:n keskustelupalstalta. Tällaisen keskustelijan toimiminen palstalla saattaa vähentää muiden keskustelijoiden panosta asiaan. Tässä tapauksessa internet

toimiikin kaikkea mahdollista potentiaaliaan vastaan – osallistuvuuden rajattomuuden lupauksesta muodostuukin poissulkevuuden paikka.

On myös kysyttävä, että kun deliberatiivisen tai osallistuvan demokratian teoretikot huutelevat aktiivisen kansalaisen perään, niin ehtiikö, haluaako tai kiinnostaako tätä kansalaista esimerkiksi politiikasta tai tv-ohjelmasta keskusteleminen internetissä ja vaikka kyllä, niin miten suurella antaumuksella keskusteluun pitäisi osallistua, että sitä voisi sanoa harkitsevuuden ehdot täyttäväksi? Onko kuitenkin myös niin, että ne osallistuvat, joilla on aikaa ja resursseja ja ne yhteiskunnan hiljaiset, joilla ei ole useimmiten tilaa valtajulkisuudessakaan, kun puheenvuoroja jaetaan (journalismin tukeutuminen valtaeliitteihin, esim. Ampuja 2006, 63), jäävät jälleen kerran myös internetissä ilman ääntä, koska heillä ei ole taloudellisia mahdollisuuksia osallistua tai heillä on arjessakin riittävästi huolehdittavaa? Tällöin osallistuminen internetin keskustelupalstalla kriittisiin keskusteluihin siitä, mitä ruotsalaisuus on, voi tuntua tyhjänpäiväiseltä. Kuten Ampuja (2006, 63) toteaa, ”sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman määrä ratkaisee edelleen sen, kuinka tehokkaasti ja luovasti eri ihmiset voivat käyttää tietokonepohjaista viestintää omien asioidensa ajamisessa”.

Toisaalta esimerkiksi Ridell (1998) tuli tutkimuksessaan tv-uutisten vastaanotosta johtopäätökseen, että ihmiset ovat valmiita ja halukkaita osallistumaan keskusteluihin ja ottamaan asioihin kantaa. Kuitenkin keskustelijoista kävi ilmi, että tarjolla ei ollut sellaisia julkisia tiloja, joissa ihmiset voisivat esittää mielipiteitä yhteiskunnallisista asioista ja neuvotella niihin liittyvistä ristiriidoista sekä löytää ratkaisuja ongelmatilanteisiin (emt., 295).

Miksi siis nostaa demokraattiset ideaalit pöydälle? Siksi, että median tehtävänä on edistää demokratiaa yhteiskunnassa ja tämä voi tapahtua kannustamalla ihmisiä osallistumaan ja keskustelemaan yhteiskunnallisista, siis kaikille elintärkeistä, yhteisistä asioista. Koska internetin luomat uudet julkisuuden tilat ovat luoneet uusia foorumeita keskustelulle, olisi hullua jättää tämä potentiaali tutkimatta vain toteamalla, että ajatus internetin demokratia-potentiaalista on vain tyhjille seinille huutamista ja siis idealismia. Olennaista demokratian lisäämisen ja näin myös Halal-tv:n ja sen keskustelupalstan vuorovaikutuksen lisäämisen kannalta olisi kuitenkin ollut se, että ohjelman tekijät olisivat reagoineet keskusteluun myös itse keskustelupalstalla. He kyllä kirjoittivat aiheesta blogia ja ottivat asioihin kantaa myös valtakunnallisissa lehdissä, mutta ohjelman oma foorumi, ohjelman aktiivinen kansalaisyleisö, jäi huomiotta. Kiinnostiko siis tekijöitä loppujen lopuksi vain se, miten esimerkiksi yhteiskunnan valtaeliitit tai ainakin vaikutusvaltaiset tahot, kuten

esimerkiksi tutkijat ja erilaisten järjestöjen edustajat, kritisoivat tai kommentoivat sarjaa ja oliko näille tahoille vastaaminen tärkeämpää kuin tavallisille ruotsalaisille vastaaminen?

Ohjelman kansalaisjournalistisissa kehyksissä rakennelma ontuu. Kyseessä oleva ohjelma olisi voinut olla malliesimerkki siitä, miten ohjelma voi olla reagoiva yleisöönsä nähden. Vaikka sarja pyrkii ”kohtaamisiin” maahanmuuttajajuontajien ja ”ruotsinruotsalaisten” välillä tv:n audiovisuaalisella tasolla, kontakti ei välity tästä eteenpäin. Näin tuntuu toistuvan vanha malli lähettäjän ja vastaanottajan välillä: vastaanottavaa yleisöä ei nähdä aktiivisena merkitysten tuottajana.

Voi sanoa, että yleisö itse kaipaa aktiivisuudelleen vastakaikua, koska aineistosta oli havaittavissa jokunen määrä ohjelmapalautetta, joka ei varsinaisesti keskustellut muiden palstan keskustelijoiden kanssa, mutta pyrki luomaan yhteyden ohjelman tekijöihin. Yhteyttä ei vaan palstalla syntynyt, koska viesteihin ei vastattu. Keskustelijat loivat siis palstalla oman miniyhteiskuntansa määrittelemään ruotsalaisuutta, mutta ohjelman tekijät eivät osallistuneet tähän vuoropuheluun. Esimerkiksi alla olevaan viestiin olisi ollut hyvä saada vastaus tekijöiltä, he varmasti olisivat asiantuntijoina pystyneet vastaamaan keskustelijan kysymykseen.

kalamazoo

Re: Halal-tv - diskutera programmet! - 05 nov 2008 12:54

[---] Någon som vet om det faktiskt står i Koranen att man inte ska skaka hand med personer av motsatt kön och i så fall var? Vore intressant att höra från någon som vet.[...]

Harkitsevuus voisi lisääntyä, jos keskustelijoilla olisivat faktat käytössään. Olisikin ollut mielenkiintoista saada ”tavalliset” ruotsalaiset kosketuksiin juontajanaisten kanssa. Kun ruotsalaisille käsite ”luokkayhteiskunta” saattaa konnotoida vahvasti esimerkiksi sukupuolten välisistä tasa-arvoeroista, musliminaiset liittävätkin uskuntoonsa tavan, jolla perustelevat tervehtimistään. Olisi siis odottanut, että myös musliminaiset asettavat kyseenalaiseksi omat tapansa ja norminsa, jos sitä vaativat myös muilta keskustelukumppaneiltaan.

On erityisen tärkeää, että myös ei-kaupalliselle yleisradiotuotannolle kehitetään vuorovaikutuksellisempia yleisösuhteita ja tässä suhteessa tv-viihteellä voi olla faktapuolelle annettavanaan paljon. Ei niinkään sisällöllisesti, vaan tuotannollisesti. Hautakangas (2006, 25–26) tuokin esille Estella Tincknellin ja Parvati Raghuramin (2004) näkemyksen Big Brotherin yleisöstä uudenlaisena esimerkkinä kulttuurintutkimuksen aktiivisesta yleisöstä: kun yleisön aktiivista suhdetta tekstiin on aiemmin määritelty niin, että yleisö on aktiivisesti työskennellyt tekstin kanssa,

mutta ei puuttunut itse tekstiin ja sen tuottamiseen, nyt Big Brotherin kaltaiset ohjelmat ”kutsuvat yleisöä osaksi tekstiä”. Tämä muuttaa keskeisesti yleisön, tekstin ja tuotannon suhteita.

Ensimmäinen askel faktapuolen vuorovaikutteisuuden lisäämiseen olisi se, että ohjelman tekijät olisivat vuorovaikutteisessa suhteessa sarjasta keskustelemaan yleisöön. Tämä yleisö ei ole mitenkään yhdentekevä – se on kokoontunut verkkoon nimenomaan keskustelemaan kyseisestä sarjasta. Palaute on välitöntä, helposti saatavissa ja helposti vastattavissa.

Kansalaisjournalisminomaisilta sarjoilta suorastaan odottaisi reagoivuutta yleisöönsä. Kokonaan toinen asia on kuitenkin se, onko tuotannollisista syistä mahdollista ottaa yleisön palautetta mukaan ohjelmaan sen tuotantovaiheessa.

Olen vakuuttunut siitä, että edustuksellisen demokratian apatisoimassa yhteiskunnassa (sallinette kärjistyksen) mediatuotteiden monipuolisuudella, siis esimerkiksi yhdistämällä tv-sarja ja siihen vuorovaikutteinen verkkokeskustelupalsta, on demokratiaa ja täten yleisöjen (tai kansalaisten) osallistuvuutta edistävä vaikutus. Lisäksi moninaisten verkostojen sumasta elävä verkostoyhteiskunta vaatii monipuolisuutta ja tiloja, joissa sen jäsenet voivat toimia ja vaikuttaa.

7.2. Kaksitahoinen analyysi

Tutkimuksen teon alkuvaiheessa aloitteleva tutkija painiskelee valintojen, rajausten ja tutkimusmenetelmien kanssa. Oma kiinnostukseni tutkimuskohteeseen lähti puhtaasta innosta Halal-tv -formaattia kohtaan. Kun katsoin ohjelmaa internetistä, ensimmäinen reaktioni oli, että tällaisen ohjelman tulo Suomeen kestää vielä kauan. Tästä varmaan johtui se, että pidin formaattia alkujaankin ”hyvänä” ja ”tavoiteltavana” ja tämän takia syvemmän tutkimisen arvoisena.

En halunnut kuitenkaan tutkia pelkkää audiovisuaalista esitystä, koska journalismin tutkimuksen mielenkiinnon kohteeni on nimenomaan se, millaisia mahdollisuuksia journalismilla on vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan ja siis sen jäseniin, journalismin kehyksissä yleisöön. Toinen mielenkiinnon kohteeni on nimenomaan yleisö, josta toivon muodostuvan julkison – kriittisesti journalismin tuottamista asioista keskustelevan yleisön. Näiden lähtökohtien saattelemana päädyin kaksitahoiseen aineiston analyysiin: Halal-tv:n figuraaliseen lukemiseen sekä sarjan keskustelupalstan sisällön analyysiin vierusparimenetelmän avuin.

Sisällönanalyysiin liittyy kuitenkin omat ongelmansa. Koska tulkitsija tuottaa merkityksiä aina sillä kaikella merkityspotentialilla, joka hänelle on kertynyt elämänsä aikana kaikesta lukemastaan ja

kokemastaan, tuntuvat tehdyt tulkinnat ajoittain mielivaltaisilta suhteessa kaikkiin mahdollisiin tulkintoihin. Tätä tunnetta ei voi välttää, mutta siihen pitää asennoitua itsereflektioivasti. Se, että suomalaisena luen ruotsalaista keskustelupalstaa voi aiheuttaa joitakin ongelmia analyysin teolle. Ymmärränkö kaiken, mitä palstalla puhutaan? Jos puhun ruotsalaisista arvoista, onko minulla edes pätevää tietoa siitä, mitä ne ovat? Onko suomalaisessa ja ruotsalaisessa keskustelukulttuurissa esimerkiksi eroja, joista minun olisi pitänyt olla selvillä, ennen kuin voin tulkita ruotsalaista tekstiä, joka keskustelee ruotsalaisesta yhteiskunnasta?

Ensinnäkin olen asunut Ruotsissa kahdeksan kuukautta ja hallitsen kielen hyvin. Jos olen ollut epäilevällä kannalla jostain ilmaisusta, olen kysynyt asiasta Ruotsissa asuvilta ruotsinsuomalaisilta tutuilta, jotka siis hallitsevat sekä suomen että ruotsin kielen. Toiseksi, voin mielestäni tutkia ruotsalaista keskustelupalstaa ja yleisradiossa esitettyä ohjelmaa, koska kulttuurisesti Suomi ja Ruotsi ovat lähellä toisiaan. Yhteiskunnan perusarvot ovat hyvin samanlaisia, vaikka historialliset seikat ovatkin vieneet maita ajoittain eri suuntiin. Suomalaiseen todellisuuteen on vaikuttanut epäilemättä suuresti entisen Neuvostoliiton läheisyys, ruotsalaiseen todellisuuteen taas se, että maa on saanut olla rauhassa sotilaallisilta konflikteilta koko 1900-luvun ja täten rakentaa rauhassa hyvinvointivaltiota, kansankotia (*folkhemmet*).

Neuvostoliiton läheisyys vaikutti myös Suomen maahanmuuttopolitiikkaan: ennen Neuvostoliiton hajoamista Suomi oli ollut passiivinen maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikassaan. Pakolaisia ei ollut maahan juuri pyrkinyt, eikä heitä myöskään aktiivisesti otettu vastaan. Tähän vaikutti kylmän sodan ilmapiiri ja Neuvostoliiton etupiiriin kuuluminen, jossa pakolaispolitiikkaa pidettiin osana lännen ja idän blokkien välistä valtataistelua (Lars D. Eriksson 1988, lainattu Jaakkola 1989, 27, lainattu Lepola 2000, 44).

Suomalaisessa ja ruotsalaisessa keskustelukulttuurissa on epäilemättä eroavaisuuksia. Ruotsissa keskustelulla on oma itseisarvonsa, sitä pidetään yhteiskunnallisesti tärkeänä. Ruotsalaiset ovat myös yhteiskunnallisesti aktiivisempia (mittarina tässä äänestyskäyttäytyminen) kuin suomalaiset. Ruotsalaista yhteiskuntaa voikin mielestäni pitää jossain suhteessa avoimempana kuin suomalaista. Esimerkiksi jo pitkän aikaa vellonut vaalirahakeskustelu on näyttänyt toteen suomalaisen yhteiskunnan näkymättömiä päätöksenteon valtarakenteita, jotka ovat perustuneet erilaisiin sopimuksiin eliitin tahojen välillä, kun kansalla ei ole ollut mitään sanomista näihin suhteisiin.

Voi siis olla, että se into, miksi kiinnostuin alun perin Halal-tv -sarjasta liittyy jollain tavalla ruotsalaisen yhteiskunnan hypetykseen – siihen, että se näyttäytyy kirjoittajalle jollain tavalla ideaalina yhteiskuntana. Toisaalta olen huomannut Ruotsissa oloikanani, miten ruotsalaisuuden

tietyt arvot, kuten solidaarisuus muita (esimerkiksi maahanmuuttajia) kohtaan näyttäytyykin arjessa aivan toisenlaisena: maahanmuuttajat tekevät esimerkiksi yhteiskunnan ”paskatyöt” ja ”gettoutuvat” omiin asumalähiöihinsä. Ideaali voikin siis olla lumetta.

Tätä taustaa vasten uskon, että olen pystynyt kriittisesti tutkimaan sekä sarjaa että sen keskustelupalstaa. Tutkijan edukseni voi mielestäni myös lisätä sen, että olen vähän samalla tavalla ”ulkopuolinen” kuin sarjan juontajina toimivat musliminaiset: pyrimme näkemään pinnan alla olevan ruotsalaisuuden. Ottamalla etäisyyttä tutkittavaan kohteeseen voi siitä paljastua jotain, mitä ei ole ennen ollut näkyvissä. Toisaalta tämä saattaa aiheuttaa sen, että en tunne tutkimaani kohdetta tarpeeksi hyvin.

Lähtökohtani tutkimukselle on ollut yleisradiopoliittinen ja koen ottavani osaa keskusteluun yleisradioiden tulevaisuudesta. Tätä lähtökohtaa voisi kutsua Schröderin et al. (2003, 139) mukaan termillä *policy-oriented reception research*, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksella on halu saada jotain toimintaa aikaiseksi. Näen välttämättömänä, että yleisradiot lisäävät vuorovaikutteisuutta suhteessa yleisöön ja pyrkivät näkemään tämän yleisön *julkisona*, kriittisesti yhteiskunnallisista asioista keskustelemaan pystyvänä ryhmänä. Tämä tarkoittaa konkreettisesti sitä, että tv-ohjelmiin täytyy ottaa enemmän mukaan ”taviksia”, tavallisia arjen ihmisiä, jotka voisivat tuoda näkökulmiaan journalismissa esille. Pidän tärkeänä myös sitä, että yhteiskunnan vähemmistöryhmät pääsevät näissä ohjelmissa esille, jotta suomalainen yhteiskunta voisi muokkaantua monikulttuurisemmaksi.

Tämä kaikki ei tarkoita missään nimessä journalistisen ammattikunnan tarpeen vähentämistä – päinvastoin. Journalisteja tarvitaan nimenomaan luomaan raameja ohjelmille, tutustuttamaan ihmisiä tuotannon prosessiin ja keskustelemaan ihmisten kanssa *heidän* arkeaan koskevista asioista, jotka voivat siis päätyä julkisuuteen sellaisenaan. Journalismin tehtävänä on kierrättää ja tuoda yhteen yhteiskunnan moninaisia, monien ryhmien esittämiä mielipiteitä. Halal-tv ja sen keskustelupalsta ovat esimerkkejä siitä, miten tällaista vuorovaikutusta olisi mahdollisuus lisätä. Toisaalta vuorovaikutuksen täytyy realisoitua niin, että myös ne ”tavikset” (musliminaiset), jotka ovat päässeet julkisuuteen, luovat yhteyden heitä seuraavaan yleisöön. Koska verkko antaa mahdollisuuden vuorovaikutuksen lisäämiseen, on siitä otettava kaikki tehot irti. Ei kuitenkaan niin, että vuorovaikutus on näennäistä, yhden tahon järjestämää (SVT) ja toisen tahon keskustelemaa (keskustelupalstan jäsenet), vaan osallistumisen potentiaalin lisäämiseen tarvitaan kaikkien osapuolten aktiivista otetta.

Vuorovaikutukseen on sitouduttava. Uskon, että tuomalla televisioon enemmän kansalaisjournalisminomaisia tuotoksia Halal-tv:n tyyliin ja yhdistämällä sarjoihin aktiivisia, tuettuja, keskustelufoorumeita, vahvistetaan tavallisten ihmisten näkökantojen arvostusta julkisen palvelun piirissä.

LÄHTEET

- Aula, Pekka, Matikainen Janne & Villi Mikko (2006) *Verkkoviestintäkirja*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Barthes, Roland (1980/1985) *Valoisa huone*. Jyväskylä: Gummerus.
- Castells, Manuel (2004) *The network society: a cross-cultural perspective*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Curran, James (2000) *Rethinking Media and Democracy*. Teoksessa Curran, James ja Gurevitch Michael (toim.) (2000) *Mass Media and Society*. London: Arnold.
- Dahlberg, Lincoln (2001) *Computer-Mediated Communication and the Public Sphere: A Critical Analysis*. *Journal of Computer-Mediated Communication* 7/2001, 1–27.
- Dewey, John (2006) [1927] *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Tampere: Vastapaino.
- Fraser, Nancy (2009) *Uusi katse julkisuuteen. Vallitsevan demokratian arvostelua*. *Media ja viestintä* 3/2009, 8–30.
- Glasser, Theodore L. ja Craft, Stephanie (1997) *Kansalaisjournalismi ja demokraattiset ideaalit*. *Tiedotustutkimus* 4/1997, 22–36.
- Haavisto, Camilla (2008) *Vähemmistöt suomalaisessa mediassa: Kohti monietnistä julkisuutta?* Teoksessa Karppinen, Kari, Nieminen, Hannu & Mörä, Tuomo (toim.) (2008) *Onko Eurooppa olemassa? Näkökulmia eurooppalaiseen julkisuuteen ja demokratiaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Habermas, Jürgen (1961/2004) *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Tampere: Vastapaino.
- Hague, Barry N. ja Loader, Brian D. (1999) *Digital Democracy. Discourse and Decision Making in the Information Age*. London: Routledge.
- Hautakangas, Mikko (2006) *Aktivoitu yleisö Suomen Big Brotherin Internet-keskustelupalstalla*. *Tiedotustutkimus* 4/2006, 24–40.
- Hemäus, Pertti ja Pietilä, Kauko (1982) *Seitsemän erää journalismista*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara Paula (2004) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holmes, David (1997) *Virtual Identity: Communities of Broadcast, Communities of Interactivity*. Teoksessa Holmes, David (toim.) (1997) *Virtual Politics. Identity and Community in Cyberspace*. London: Sage.
- Huttunen, Laura, Löytty, Olli & Rastas, Anna (2005) *Suomalainen monikulttuurisuus*. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) (2005) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino.
- Hukkanen, Virpi (2008) *Lukijoiden yhteiskunta. Lukijat sosiaalisina toimijoina internetlehti uusisuomi.fi:n blogeissa*. *Tiedotusopin pro gradu -tutkielma*.

Jankowski, Nicholas ja van Selm, Martine (2000) *The Promise and Practise of Public Debate in Cyberspace*. Teoksessa Hacker Kenneth L. ja van Dijk Jan (2000) *Digital Democracy. Issues of Theory and Practice*. London: Sage.

Jensen, Klaus Bruhn (toim.) (2002) *A Handbook of Media and Communication Research. Qualitative and Quantitative Methodologies*. London: Routledge.

Kellner, Douglas (1998) *Mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

Koivunen, Anu (2008) Affektin paluu? Tunneongelma suomalaisessa mediatutkimuksessa. *Tiedotustutkimus* 3/2008, 5–24.

Koivunen, Anu ja Lehtonen, Mikko (2005) ”Joskus on kiva olla vähemmän aikuinen”. *Kulttuurisen määrittelyvallan siirtymät ja julkisen puhuttelun areenat*. *Tiedotustutkimus* 2/2005, 4–27.

Koivunen, Anu (2006) *Queer-feministinen katse elokuvaan*. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) (2006) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.

Kunelius, Risto ja Heikkilä, Heikki (1997) *Julkisen journalismin äärellä. Ajatuskokeita pääsyn, keskustelun ja harkinnan käsitteillä*. *Tiedotustutkimus* 4/1997, 4–21.

Kyrölä, Katariina (2006) *Ruumiillisuus. Muovaavat kuvat, tunteva tutkija*. Teoksessa Ridell, Seija, Väliaho, Pasi & Sihvonen, Tanja (2006) *Mediaa käsittämässä*. Tampere: Vastapaino.

Lepola, Outi (2000) *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi: monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Löytty, Olli (2005) *Toiseus. Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa*. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) (2005) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino.

Löwander, Birgitta (1998) *Sveriges radio och invandrapolitiken: en översikt över samhällets invandrapolitik och etermediepolitik under tre avtalsperioder, åren 1967–1992*. Umeå: Umeå universitet.

Nie, Norman H., Hillygus, D. Sunshine & Erbring, Lutz (2002) *Internet Use, Interpersonal Relations, and Sociability. A Time Diary Study*. Teoksessa Wellman, Barry ja Haythornthwaite, Caroline (toim.) (2002) *The Internet in Everyday Life*. Malden: Blackwell. 215–243.

Nieminen, Hannu (2003) *Julkisuusteorian rakennemuutos. Ajatuksia kriittis-realistisesta julkisuuskäsityksestä*. *Tiedotustutkimus* 2/2003, 18–32.

Nieminen, Hannu [et al.] (2005) *Media ja demokratia Suomessa. Kriittinen näkökulma*. Oikeusministeriön julkaisu 11/2005.

Nieminen, Hannu (1998) *Viestintä ja demokratia: kohti pluralistista julkisuutta?* Teoksessa Ullamajja Kivikuru ja Risto Kunelius (toim.) *Viestinnän jäljillä*. Helsinki: WSOY.

Nikunen, Kaarina (2003) *Yksityisyyden murros, julkisuuden haaste. Feministisen kritiikin näkökulmia julkisuuden tutkimukseen*. *Tiedotustutkimus* 2/2003, 79–89.

- O'Donnell, Susan (2001) *Analysing the Internet and the Public Sphere*. *Javnost – The Public* 8 (1), 39–58.
- Palmolahti, Harri (1992) *Kuka ampui?: tutkimus journalismin, erityisesti televisiouutisten tavasta syyllistää*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Paloheimo, Heikki ja Raunio, Tapio (2008) *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY.
- Pietilä, Veikko (2001) *Yleisönosasto ja Internet keskusteluareenoina*. *Tiedotustutkimus* 2/2001, 18–33.
- Pietilä, Veikko (2002) ”Matti Matalaisen” julkea ehdotus ja vähän muutakin. *Tiedotustutkimus* 4/2006, 41–57.
- Pietilä, Veikko ja Ridell, Seija (1998) *Julkea ehdotus*. *Tiedotustutkimus* 1/1998, 95.
- Pietilä, Veikko (2002) *Verkkokeskusteluareenat – deliberatiivista julkisuuttaako?* *Politiikka* 4/2002, 343–354.
- Poster, Mark (1997) *Cyberdemocracy: The Internet and the Public sphere*. Teoksessa Holmes, David (1997) *Virtual Politics. Identity and Community in Cyberspace*. London: Sage.
- Raevaara, Liisa (1997) *Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus*. Teoksessa Tainio, Liisa (toim.) (1997) *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino.
- Raittila, Pentti (toim.) (2005) *Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja Internetissä*. Tampere : Tampereen yliopisto.
- Raunio, Kyösti (1999) *Positivismi ja ihmistiede. Sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ridell, Seija (1998) *Tolkullistamisen politiikkaa. Televisiouutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ridell, Seija (1999) *Tutkimus julkisoa tuottamassa. Paikallisuus verkkomediassa –hanke irtiottona kulttuurisen yleisötutkimuksen käytännöistä*. *Tiedotustutkimus* 3/1999, 28–41.
- Ruoho, Iris (2004) *Televisio ja todellisuuden populaari lumo*. *Tiedotustutkimus* 3/2004, 1–3.
- Sassi, Sinikka (2000) *Verkko kansalaisyhteiskunnan käytössä. Tutkimus internetistä ja uusista politiikan muodoista*. *Viestinnän julkaisuja* 3. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Saukko, Paula (2003) *Doing Research in Cultural Studies. An Introduction to Classical and New Methodological Approaches*. London: Sage.
- Savolainen, Reijo (1996) *Tietoverkkojen käyttö empiirisen tutkimuksen kohteena. Metodisia lähtökohtia ja tutkimustuloksia*. *Informaatiotutkimus* 1/1996, 13–26.
- Schröder, Kim [et al.] (2003) *Researching Audiences*. London: Arnold.
- Seppänen, Janne (2004) *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, Janne (2005) *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.

Van Dijk, Jan (1999) *The Network Society. Social Aspects of New Media*. London: Sage.

Wilhelm, Anthony G. (2000) *Democracy in the Digital Age. Challenges to Political Life in Cyberspace*. New York: Routledge.

ELEKTRONISET LÄHTEET

Ampuja, Marko (2006) Blogosfäärin lupaukset ja julkisuuden rakennemuutos. *Kasvatus* 1/2006, 60–66.

<http://helios.uta.fi:2132/se/k/0022-927-x/37/1/blogosfa.pdf>. [Luettu 10.10.2009].

Bailey, Steve (2002) *Virtuality and the Television Audience: The Case of Futurama*. *The Communication Review* 5/2002, 239–257.

<http://helios.uta.fi:2092/ehost/detail?vid=1&hid=12&sid=bb5aaac0-10df-43de-81ab-6cd6aeff17a5%40sessionmgr10&bdata=JkF1dGhUeXBIPWNvb2tpZSxpcCx1aWQmc210ZT1laG9zdC1saXZl#db=ufh&AN=7705490>. [Luettu 1.9.2009].

Baym Nancy K., Zhang, Yan Bing & Lin Mei-Chen (2004) Social interactions across media. Interpersonal communication on the internet, telephone and face-to-face. *New Media and Society* 3/2004, 299–318.

http://helios.uta.fi:2139/ids70/resolver.php?sessid=igkdap7j1ump97vebsec66qnm7&server=csaweb116v.csa.com&check=3edaab348801240d379020e93f89c778&db=sagecom-set-c&key=1461-4448%2F10.1177_1461444804041438&mode=pdf. [Luettu 2.5.2009].

Benson, Thomas W. (1996) Rhetoric, Civility, and Community: Political Debate on Computer Bulletin Boards. *Communication Quarterly* 3/1996, 359–378.

<http://helios.uta.fi:2130/ehost/pdf?vid=4&hid=109&sid=3d5e702c-3fb6-47c5-933f-b0a8867bc3f1%40sessionmgr109>. [Luettu 10.3.2009].

Hallvard. Moe (2008): Dissemination and dialogue in the public sphere: a case for public service media online. *Media, Culture & Society* 30 (3), 319–336.

http://helios.uta.fi:2181/ids70/view_record.php?id=1&recnum=2&log=from_toc&SID=8irvll8btsq9lbi3b12im9nc7&mark_id=cache%3A0%2C0%2C15. [Luettu 10.3.2009].

Dagens Nyheterin internetsivut

"De synar klassklyftan" (2.11.2008), <http://www.dn.se/kultur-noje/film-tv/de-synar-klassklyftan-1.475898>. [Luettu 20.2.2009].

"De undviker principfrågorna" (16.12.2008), <http://www.dn.se/nyheter/sverige/de-undviker-principfragorna-1.474892>. [Luettu 20.2.2009].

Helsingin Sanomien internetsivut

<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Ruotsin+p%C3%A4%C3%A4ministeri+Reinfeldt+haukkuu+pankkipomojen+ahneuden/1135248911029>. [Luettu 23.10.2009].

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Tvmaksu+nousee+kolmella++prosentilla+eli+23105+euroon/1135250053497>. [Luettu 10.11.2009].

Oikeusministeriön Kansanvalta-sivut

Kansanvalta (2009)

<http://www.kansanvalta.fi/Etusivu/Tutkimusjakehitys/Demokratiaindikaattorit/Kiinnittyminenpuoleisiin>. [Luettu 20.10.2009].

Sveriges Televisionin internetsivut

SVT (2009a) <http://svt.se/2.96077/1.1225562/sasongsinformation>. [Luettu 2.3.2009].

SVT (2009b) http://svt.se/2.96077/1.1295972/personliga_presentationer. [Luettu 2.3.2009].

SVT (2009c) http://svt.se/2.27170/1.1534994/halal-tv_klarade_granskning?lid=is_search527895&lpos=2&queryArt527895=halal-tv&sortOrder527895=0&doneSearch=true&sd=47225&from=siteSearch&pageArt527895=0. [Luettu 10.11.2009].

Taloussanomien internetsivut

Taloussanommat (2009) <http://www.taloussanommat.fi/media/2009/01/22/mikael-pentikainen-kritisoi-yleisradion-toimintaa/20091931/135>. [Luettu 1.10.2009].

Tietosanakirja Wikipedian internetsivusto

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Ruotsi#V.C3.A4est.C3.B6>. [Luettu 23.10.2009].

Yleisradion internetsivut

YLE (2009) <http://yle.fi/yleista/yhteiskuntavastuu.shtml>. [Luettu 8.10.2009].

LIITE 1

Halal-tv:n projektipäällikkö Gunnar Hofverbergin sähköpostiviesti 17.8.2009.

Hej,

jag gör en forskning om Halal-tv (kanske du kommer ihåg mig, frågade också om dvd tidigare). Nu behöver jag också lite bakgrund om programmet, hoppas du har tid att svara på mina korta frågor:

-Hur många tittare hade Halal-tv?

Runt 300 000 per episod, visningar på nätet ännu inte statistik på

-Fick redaktionen mycket feedback om programmet? Vilka slags?

EN hel del mejl som var betydligt positivare än debatten i media, en hel del post som var rasistisk

-Hur mycket påverkade flickorna till innehållet av programmet?

de hade ett stort inflytande över ämnen och sättet att göra programmet. Utgångspunkten var att det var deras reflektioner som skulle styra innehållet

Hur många särskilda journalister jobbade i programmet?

en researcher heltid, en producent heltid en inslagsproducent heltid. Sedan en efterbearbetningsredaktör heltid och en redigerare heltid.

Om du kan, berätta mig lite om redaktionens arbetsvanor när det gäller Halal-tv (vem beslutade om teman, frågor, dramaturgi)

Producenten hade avgörande "säget" om innehåll och dramaturgi. Inslagsproducenten stort inflytande över hur det gestaltades ute i verkligheten. Ansvarig utgivare, projektledare och ffa beställare slutligt ok vid knivigare lägen. (hamiltonpublicering). Vi jobbade också intimt ihop med våra jurister på SVT

-Om du skulle definiera Halal-tv inom tv-journalism, skulle det vara "medborgarejournalism" (public journalism) eller någonting annat?

Medborgarjournalism är bra beteckning. Vår ambition var att göra samhällsdokumentärer,

huvudpersonernas möte med sitt Sverige.

-Varifrån kom ide att börja med Halal-tv?

Public Service företaget NPS i Holland hade en förlaga som vi blev inspirerade av.

-Hur valts just de här flickorna att göra Halal-tv?

Vi hade en pitchrunda där vi sökte troende muslimska tjejer för huvudrollerna i Halal tv. Ett trettiotal testades.

-Om Halal-tv nätforum (i svt.se -sidor): Läste redaktionen och flickorna de feedback som skrivits där? Påverkade feedback som skrev där någon slags till innehållet av programmet?

Vi lästa och tog del av forumdebatt och bloggdebatt och mediadebatten. Vi deltog i de stora kvällstidningarnas debatt, viktigaste nätpublikationernas debatt, och i viss mån SR och SVT och TV4:s debatter. Vi tog intryck av debatten men ändrade inte i programmet utifrån kritiken.

Tack för ditt svar!

Ungefär så.

Ha det så bra,

MHV

Kati Leskinen

student i journalistik och masskommunikation i Tammerfors universitet, Finland

tv-journalist i Finlands Rundradio, i aktualitetsprogram

"Ajankohtainen Kakkonen",

http://atuubi.yle.fi/ohjelmat/ajankohtainen_kakkonen

LIITE 2

DVD-levy (Halal-tv:n Klass-jakso).